

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

Сімонов Микита Андрійович

УДК 327:338.2(510+73)

ДИСЕРТАЦІЯ
ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ
ІНФРАСТРУКТУРНИХ ІНІЦІАТИВ КНР ТА США

Спеціальність 052 – політологія
Галузь знання 05 – соціальні та гуманітарні науки
Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело. ____ М.А. Сімонов

Науковий керівник: Неліпа Дмитро Васильович, доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Київ-2025

АНОТАЦІЯ

Сімонов М.А. Геополітичні перспективи інфраструктурних ініціатив КНР та США. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – Політологія. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2025.

Дисертація присвячена комплексному політологічному аналізу інфраструктурних ініціатив Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки як новітнього інструменту геополітичної стратегії. У контексті поглиблення суперництва між провідними глобальними акторами інфраструктурні проекти на кшталт китайського «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative, BRI) та американських стратегій, таких як «Мережа блакитної крапки» (Blue Dot Network), «Відбудуймо кращий світ» (Build Back Better World) та «Партнерство для глобальної інфраструктури та інвестицій» (Partnership for Global Infrastructure and Investment, PGII) постають не лише як механізми розвитку, але й як форми поширення впливу, формування нових регіональних союзів та трансформації усталених моделей глобального управління.

Актуальність дослідження зумовлена посиленням геоекономічної конкуренції між КНР і США, що реалізується не у воєнному чи ідеологічному протистоянні, а через масштабні інфраструктурні програми, які формують альтернативні моделі глобалізації. Інфраструктура у XXI столітті стала не лише технічним чи економічним чинником, а й засобом утвердження геополітичного порядку, поширення політичних цінностей і закріплення міжнародного авторитету держав.

У дисертації здійснено порівняльне дослідження китайської та американської моделей інфраструктурного впливу, зосереджене на теоретичних підходах, механізмах реалізації, політичному змісті та безпекових наслідках. Об'єктом дослідження виступають глобальні політичні процеси та форми

реалізації зовнішньої політики провідних держав через інфраструктурні ініціативи. Предметом є інфраструктурні ініціативи КНР та США як інструменти геополітичної стратегії, їх концептуальні засади, моделі реалізації та вплив на світовий порядок.

Метою дослідження є виявлення геополітичного значення інфраструктурних ініціатив КНР та США в умовах трансформації міжнародної системи, аналіз їхньої взаємодії, конфлікту та перспектив для країн Глобального Півдня та України.

Методологічно робота базується на системному, міждисциплінарному, порівняльному, геополітичному та структурно-функціональному підходах. Використано також методи case study, принципи історизму, об'єктивності, достовірності, що дало змогу дослідити процес формування інфраструктурного протистояння у ретроспективі та в сучасному контексті.

Наукова новизна полягає у комплексному політологічному аналізі інфраструктурних ініціатив КНР та США як інструментів геополітичного впливу, що дозволяє виявити нові аспекти їхньої конкуренції у глобальному масштабі.

Теоретичне значення полягає в обґрунтуванні нових форм м'якої сили та геоекономічної стратегії, які реалізуються через інфраструктуру. Практичне значення полягає у можливості використання результатів у розробці зовнішньополітичних стратегій, експертному аналізі міжнародної конкуренції, проектуванні напрямів участі України в глобальних інфраструктурних ініціативах. Результати можуть бути використані у діяльності аналітичних центрів, органів державної влади, дипломатичних установ, а також у навчальному процесі в межах освітніх програм з політології, міжнародних відносин та глобальних студій.

Дана робота структурована за тематичними блоками.

У першому розділі дослідження здійснено теоретико-методологічний аналіз феномену інфраструктурної дипломатії як новітнього інструменту реалізації геополітичної стратегії. Розглянуто основні підходи до розуміння інфраструктури в політичній науці, зокрема в контексті глобалізації, геоекономіки та міжнародних відносин. Проаналізовано концепти «м'якої сили», «розумної сили» (smart power),

геоекономічного впливу та глобального управління як ключові аналітичні рамки для осмислення інфраструктурної експансії. Визначено, що інфраструктурні ініціативи набувають статусу системоутворювального чинника нової глобальної архітектури, що поєднує економічний, політичний, безпековий і культурно-цивілізаційний виміри. Окрема увага приділена методологічному апарату дослідження, принципам системності, порівняльності, ретроспективності та міждисциплінарності, що дозволяє проаналізувати інфраструктурні стратегії КНР і США в широкому історико-політичному контексті.

У другому розділі дисертації здійснено порівняльний аналіз інфраструктурних ініціатив Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки з урахуванням їхніх концептуальних засад, стратегічних цілей і практичних механізмів реалізації. Докладно розглянуто ініціативу «Один пояс, один шлях» як багатовимірну стратегію КНР, що охоплює не лише транспортну та логістичну інфраструктуру, а й цифровий, енергетичний, освітній і безпековий компоненти. Проаналізовано трансформацію цієї ініціативи у відповідь на глобальні виклики, зокрема через проєкти «Зелений Шовковий шлях» і «Цифровий Шовковий шлях». У свою чергу, досліджено американські ініціативи BDN, B3W і PGII як спробу відновлення лідерства Заходу через просування стандартів прозорості, сталого розвитку та демократичного управління. Особливу увагу приділено відмінностям у джерелах фінансування, принципах партнерства, залученні приватного сектору та умовності допомоги. У підсумку розкрито стратегічну дихотомію між китайською та американською моделями глобальної інфраструктурної присутності.

У третьому розділі досліджено вплив інфраструктурної конкуренції КНР і США на зміну глобального геополітичного ландшафту, формування нових безпекових альянсів, регіональних блоків та стратегічних партнерств. Показано, як інфраструктурні проєкти стають інструментами м'якого контролю, економічної залежності та політичного впливу. Особливу увагу приділено регіонам Глобального Півдня — Африці, Південно-Східній Азії, Латинській Америці — як

основним аренам інфраструктурного суперництва. У розділі також проаналізовано, як конкуренція між BRI та PGII формує нові конфігурації стратегічної взаємодії: QUAD, BRICS та ін. Важливою частиною розділу є оцінка перспектив України в умовах цього глобального змагання — зокрема в контексті повоєнного відновлення, залучення до PGII, розвитку цифрової та транспортної інфраструктури. Визначено ризики та можливості для України в умовах зіткнення геоекономічних інтересів провідних глобальних акторів.

Ключові слова: геополітика, інфраструктурна дипломатія, один пояс – один шлях, Partnership for Global Infrastructure and Investment, Китай, США, Глобальний Південь, м’яка сила, стратегія, глобалізація, міжнародний порядок.

SUMMARY

Simonov M.A. Geopolitical prospects of the infrastructure initiatives of PRC and US – A qualifying academic thesis (manuscript).

Dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy in Political Science (specialty 052 – Political Science). – Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Kyiv, 2025.

The dissertation is devoted to a comprehensive political science analysis of infrastructure initiatives of the People's Republic of China and the United States of America as a new tool of geopolitical strategy. In the context of deepened rivalry between leading global actors, infrastructure projects such as the Chinese “Belt and Road Initiative” (BRI) and the American strategies, such as “Blue Dot Network”, “Build Back Better World” and “Partnership for Global Infrastructure and Investment” (PGII), appear not only as mechanisms for development, but also as forms of spreading influence, forming new regional alliances and transforming established models of global governance.

The relevance of the study is due to the intensification of geoeconomic competition between the PRC and the USA, which is implemented not in military or ideological confrontation, but through large-scale infrastructure programs that form alternative models of globalization. Infrastructure in the 21st century has become not only a technical or economic factor, but also a tool of establishing the geopolitical order, spreading political values, and consolidating the international authority of states.

The dissertation carries out a comparative study of the Chinese and American models of infrastructure influence, focusing on theoretical approaches, implementation mechanisms, political content, and security implications. The object of the study is global political processes and forms of implementation of foreign policy of leading states through infrastructure initiatives. The subject is the infrastructure initiatives of the PRC and the USA as instruments of geopolitical strategy, their conceptual principles, implementation models, and impact on the world order.

The purpose of the study is to identify the geopolitical significance of the infrastructure initiatives of the PRC and the USA in the context of the transformation of the international system, to analyze their interaction, conflict and prospects for the countries of the Global South and Ukraine.

Methodologically, the work is based on systemic, interdisciplinary, comparative, geopolitical and structural-functional approaches. Case study methods, principles of historicism, objectivity, reliability were also used, which made it possible to investigate the process of forming the infrastructure confrontation in retrospect and in the modern context.

The scientific novelty lies in the comprehensive political science analysis of the infrastructure initiatives of the PRC and the USA as instruments of geopolitical influence, which allows us to identify new aspects of their competition on a global scale.

The theoretical significance lies in the substantiation of new forms of soft power and geoeconomic strategy that are implemented through infrastructure. The practical significance lies in the possibility of using the results in the development of foreign policy strategies, expert analysis of international competition, and designing directions for

Ukraine's participation in the global infrastructure initiatives. The results can be used in the activities of think tanks, government agencies, diplomatic institutions, as well as in the educational process within the framework of educational programs in political science, international relations, and global studies.

This work is structured by thematic sections.

In the first section of the study, a theoretical and methodological analysis of the phenomenon of infrastructure diplomacy as a new tool for implementing geopolitical strategy is carried out. The main approaches to understanding infrastructure in political science are considered, in particular in the context of globalization, geoeconomics, and international relations. The concepts of "soft power," "smart power," geoeconomic influence, and global governance are analyzed as key analytical frameworks for understanding infrastructure expansion. It is determined that infrastructure initiatives acquire the status of a system-forming factor of the new global architecture, combining economic, political, security and cultural-civilizational dimensions. Special attention is paid to the methodological apparatus of the study, the principles of systematicity, comparability, retrospectivity and interdisciplinarity, which allows analyzing the infrastructure strategies of the PRC and the USA in a broad historical and political context.

The second section of the dissertation provides a comparative analysis of the infrastructure initiatives of the People's Republic of China and the United States of America, taking into account their conceptual foundations, strategic goals and practical implementation mechanisms. The Belt and Road initiative is considered in detail as a multidimensional strategy of the PRC, covering not only transport and logistics infrastructure, but also digital, energy, educational and security components. The transformation of this initiative in response to global challenges is analyzed, in particular through the Green Silk Road and Digital Silk Road projects. In turn, the American initiatives BDN, B3W, and PGII as an attempt to restore Western leadership through the promotion of standards of transparency, sustainable development and democratic governance are examined. Particular attention is paid to differences in sources of

financing, principles of partnership, involvement of the private sector and conditionality of aid. As a result, a strategic dichotomy between the Chinese and American models of global infrastructure presence is revealed. The third section examines the impact of infrastructure competition between the PRC and the USA on changing the global geopolitical landscape, the formation of new security alliances, regional blocs and strategic partnerships. It shows how infrastructure projects become instruments of soft control, economic dependence and political influence. Particular attention is paid to the regions of the Global South - Africa, Southeast Asia, Latin America - as the main arenas of infrastructure rivalry. The section also analyzes how the competition between BRI and PGII is shaping new configurations of strategic interaction: QUAD, BRICS, etc. An important part of the section is the assessment of Ukraine's prospects in the context of this global competition — in particular, in the context of post-war reconstruction, involvement in PGII, and the development of digital and transport infrastructure. The risks and opportunities for Ukraine in the context of the clash of geoeconomic interests of leading global actors are identified.

Keywords: geopolitics, infrastructure diplomacy, Belt and Road Initiative, Partnership for Global Infrastructure and Investment, China, USA, Global South, soft power, strategy, globalization, international order.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у зарубіжних виданнях, які індексуються у Scopus:

1. Simonov, M. (2025). The Belt and Road Initiative and Partnership for Global Infrastructure and Investment: Comparison and current status. *Asia and the Global Economy*, vol. 5. <https://www.scopus.com/record/display.uri?eid=2-s2.0-85217660379&origin=resultslist&sort=plf-f&src=s&sid=3b73dcfcf484e3a54d5f36e77b3384aa&sot=anl&sdt=aut&s=AU-ID%28%22Simonov%2C+Mykyta%22+59553890100%29&sl=36&sessionSearchId=3b73dcfcf484e3a54d5f36e77b3384aa>

Статті у фахових наукових виданнях України:

1. Сімонов, М.А. (2021). Перспективи співробітництва КНР та України в рамках ініціативи "Один пояс – один шлях". *Політологічний вісник*. № 89, с. 237-244. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2021.86.237-244>
2. Сімонов, М.А., Неліпа, Д.В. (2023). Особливості концепцій американської мрії та китайської мрії: компаративне дослідження. *Політологічний вісник*, № 91, с. 168-177. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2023.91.168-177>
3. Сімонов М.А. (2023). Глобальні інфраструктурні ініціативи «Пояс і шлях» та «РГІІ» як новітній аспект політичного протистояння КНР та США. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія "Питання політології"*, №44, с. 49-53. DOI: <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2023-44-06>
4. Сімонов, М.А. (2024). Ретроспективний аналіз трансформації політичних відносин КНР та США. *Політологічний вісник*, №93, с. 319-329. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2024.93>

*Тези, опубліковані за матеріалами міжнародних
та всеукраїнських наукових конференцій:*

1. Сімонов М.А. (2022). Глобальні інфраструктурні ініціативи КНР та США як сучасний метод зовнішньополітичного впливу. Дні науки філософського факультету –2022: матеріали доповідей та виступів. Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», с. 387-394.

2. Сімонов М.А. (2023). Характерні особливості та порівняння ідей китайської та американської мрії. International Scientific Conference "The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2023", May 11-12, 2023: [Abstracts]. Kyiv: Publishing center "Kyiv University", p. 560-565.

3) Сімонов М.А. (2023). "Один пояс - один шлях" проти "Partnership for Global Infrastructure and Investment": характерні особливості та порівняльний аналіз. II International Scientific and Theoretical Conference «Scientific method: reality and future trends of researching». NGO European Scientific Platform, 25 серпня 2023 р. - с.163-166.

4) Simonov, M. & Nelipa D. (2023). The Characteristics of Sino-Ukrainian Relations and its Impact on Development of the Belt and Road Initiative. V International Scientific and Practical Conference "Education and Science of Today: Intersectoral Issues and Development of Sciences". NGO European Scientific Platform, August 18, 2023, p. 182-184.

5) Simonov, M. & Nelipa, D. (2024). US and PRC: The Transformation of Political Relations. International Scientific Conference "The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2024", May 18-19, 2024. Kyiv: Publishing center "Kyiv University", p. 553-558.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АІІВ: Asian Infrastructure Investment Bank
- В3W: Build Back Better World
- ВDН: Blue Dot Network
- ВRІ: Belt and Road Initiative («Один пояс, один шлях», «Пояс і шлях»)
- ІМЕС: Indian–Middle East–Europe Economic Corridor
- РGІІ: Partnership for Global Infrastructure Initiative
- ЄС: Європейський Союз
- КНР: Китайська Народна Республіка
- КПК: Комуністична Партія Китаю
- ООН: Організація Об'єднаних Націй
- США: Сполучені Штати Америки

ЗМІСТ

ВСТУП.....	13
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ІНІЦІАТИВ КНР І США.....	21
1.1. Теоретичні засади дослідження ініціативи «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative) як інфраструктурної дипломатії КНР.....	21
1.2. Концептуалізація стратегій США в сфері глобальної інфраструктури як альтернативні механізми геополітичного впливу.....	52
<i>Висновки до розділу 1.....</i>	<i>74</i>
РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ МІЖ КНР ТА США В РАМКАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ.....	77
2.1. Ключові відмінності основних положень і підходів до реалізації інфраструктурних програм КНР і США.....	77
2.2. Вплив геополітичної конкуренції КНР та США на регіональну та глобальну безпекову політику.....	117
<i>Висновки до розділу 2.....</i>	<i>134</i>
РОЗДІЛ 3. ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВТІЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ІНІЦІАТИВ КНР ТА США.....	138
3.1. Потенціал впливу інфраструктурних ініціатив КНР та США на глобальну архітектуру геополітичних відносин.....	138
3.2. Майбутнє інфраструктурних ініціатив КНР та США в умовах геополітичної турбулентності.....	157
<i>Висновки до розділу 3.....</i>	<i>174</i>
ВИСНОВКИ.....	177
ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	183

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна міжнародна політика на тлі швидкого розвитку процесів глобалізації характеризується посиленням геоекономічного суперництва між провідними державами світу. Одним із ключових проявів цього процесу є глобальна інфраструктурна конкуренція між Китайською Народною Республікою (КНР) та Сполученими Штатами Америки (США), що реалізується через масштабні інфраструктурні ініціативи – «Пояс і шлях» (Belt and Road Initiative, BRI) та «Партнерство глобальної інфраструктури та інвестицій» (Partnership for Global Infrastructure and Investment, PGII).

Ініціатива BRI, започаткована КНР у 2013 році, є найбільшим у світовій історії проектом геоекономічного впливу, що передбачає створення глобальної інфраструктурної мережі шляхом інвестування у транспортні, логістичні, енергетичні та цифрові проекти. З іншого боку, США намагаються сформувати альтернативний порядок міжнародної інфраструктурної співпраці, пропонуючи PGII як відповідь на BRI. Враховуючи сучасну геополітичну ситуацію та багатопольярну модель світової системи, а також те, що глобальні інтереси США та КНР, враховуючи передові позиції, не допускають компромісів між ними, протистояння між даними державами істотно зростає.

У дослідженні пропонується розглянути значення інфраструктурної дипломатії як інструменту геополітичного впливу. Світова практика демонструє, що великі інфраструктурні ініціативи не лише стимулюють економічний розвиток, а й впливають на баланс сил у міжнародних відносинах, змінюючи структуру регіональних альянсів, фінансової залежності та політичної суб'єктності країн-учасниць.

Дефіцит вітчизняних наукових розробок, присвячених окресленій проблематиці з акцентом на нові перспективні напрями дослідження, обумовило актуальність і вибір даної теми.

Мета дослідження – з'ясувати геополітичні перспективи інфраструктурних ініціатив Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення наступних дослідницьких завдань:

- систематизувати теоретичні засади дослідження та розкрити специфіку інфраструктурної дипломатії КНР ініціативи «Пояс і шлях»;

- виокремити особливості концепту інфраструктурних ініціатив США (Blue Dot Network, Build Back Better World, Partnership for Global Infrastructure and Investment) як альтернативних механізмів геополітичного впливу;

- провести порівняльний аналіз підходів КНР і США до глобального інфраструктурного розвитку, визначити їх спільні риси та відмінності;

- з'ясувати вплив геополітичної конкуренції КНР та США на регіональну та глобальну безпекову політику, на формування нових політичних альянсів та економічних блоків;

- оцінити потенціал впливу інфраструктурних ініціатив КНР та США на глобальну архітектуру міжнародних відносин;

- спрогнозувати майбутнє інфраструктурних ініціатив КНР та США в умовах геополітичної турбулентності, перспективи партнерства з Україною.

Об'єкт дослідження – інфраструктурні ініціативи Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки як інструмент геополітики.

Предмет дослідження – геополітичні перспективи інфраструктурних ініціатив Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки.

Методи дослідження. Застосування системного підходу сприяє формуванню цілісного уявлення про ініціативу «Пояс і шлях» як глобальний зовнішньополітичний проєкт КНР, а також про американські інфраструктурні ініціативи як альтернативу BRI, що спрямовані на переформатування стратегічних орієнтирів країн-партнерів Китаю. За допомогою методу компаративного аналізу визначені ключові характеристики, особливості та відмінності між регіональними проєктами ініціативи «Пояс і шлях» та інфраструктурною стратегією США PGII.

Застосування міждисциплінарного підходу дозволило об'єктивно інтерпретувати різноманітні джерела та проаналізувати матеріали з політологічної, економічної, соціологічної та інших суміжних галузей. Принцип історизму надав змогу виявити передумови та фактори, що зумовили виникнення ініціативи «Пояс і шлях», встановити причинно-наслідкові зв'язки, визначити тенденції розвитку та сформулювати прогнози щодо подальшої еволюції ініціатив КНР та США, а також оцінити перспективи залучення України до цих проєктів. Принцип об'єктивності забезпечив аналіз історичних фактів у контексті об'єктивних закономірностей міжнародного розвитку. Принцип достовірності передбачає опору на встановлені факти, що сприятиме комплексному вивченню кожного явища з урахуванням його як позитивних, так і негативних аспектів.

Наукова новизна полягає в комплексному політологічному аналізі інфраструктурних ініціатив КНР та США як інструментів геополітичного впливу, що дозволяє виявити нові аспекти їхньої конкуренції у глобальному масштабі, що розкривається у наступних положеннях:

вперше:

- здійснено порівняльний аналіз підходів КНР і США до глобального інфраструктурного розвитку, який показав, що обидві країни використовують ініціативи як геополітичні інструменти, однак їхні підходи мають як *спільні риси*: 1) обидві країни прагнуть розширити свій вплив через фінансування стратегічних об'єктів; 2) орієнтація на країни Глобального Півдня як ключові реципієнти; 3) використання багатосторонніх механізмів та інструментів економічної дипломатії так і *суттєві відмінності*: 1) пріоритети: КНР фокусується на фізичній інфраструктурі (транспорт, енергетика), США – на сталому розвитку, цифровізації та соціальних аспектах; 2) політичний аспект: ініціативи КНР спрямовані на економічну інтеграцію довкола Китаю, а США – на стримування китайського впливу та просування демократичних цінностей; 3) фінансування: КНР пропонує кредити й державні інвестиції (боргова модель - "економічна експансія через інвестиції"), тоді як США акцентують на грантах, приватному капіталі та прозорих

стандартах; 4) підхід до партнерства: Китай діє через двосторонні угоди, США – через альянси (G7, ЄС, Японія, Австралія).

- зроблено прогноз, що у сучасних умовах глобальної нестабільності інфраструктурні ініціативи КНР та США будуть не лише засобами економічного розвитку, а й інструментами геополітичного впливу. Зокрема: 1) *майбутнє інфраструктурних ініціатив КНР*: а) ОПОШ (Belt and Road) трансформується: КНР переглядає модель фінансування через ризики боргових криз у країнах-партнерах, роблячи акцент на інноваціях, цифровій економіці та "зеленій енергетиці"; б) фокус на Глобальний Південь: Китай активніше співпрацюватиме з Африкою, Латинською Америкою та Південно-Східною Азією, де менший спротив з боку Заходу; зростання опору: США, ЄС та Індія посилюватимуть політичну та економічну протидію китайським ініціативам, що ускладнюватиме розширення проєктів КНР; 2) *Майбутнє ініціатив США (PGII, BDN, B3W)*: а) активізація інвестицій у критичну інфраструктуру союзників, включаючи відновлення України, енергетичні проєкти у Центральній та Східній Європі; б) посилення конкуренції з КНР у технологічній сфері: інвестиції у цифрову інфраструктуру, альтернативні логістичні маршрути, розвиток напівпровідникової галузі; в) координація з ЄС та G7 для створення єдиного стандарту інфраструктурного фінансування, що зменшить вплив Китаю; 3) *перспективи партнерства з Україною*: а) Україна як стратегічний хаб: у межах післявоєнного відновлення Україна може стати ключовим транспортно-логістичним вузлом між Європою та Азією; б) фінансова підтримка від США та ЄС: PGII та інші ініціативи сприятимуть відбудові критичної інфраструктури, енергетичної незалежності та цифровій трансформації; в) обмежена співпраця з КНР: з урахуванням політичної та безпекової ситуації, Україна скоріше орієнтуватиметься на Захід, однак у межах економічної прагматики можливі точкові проєкти з КНР у технологічній та логістичній сферах.

уточнено:

- що інфраструктурна дипломатія КНР у межах ініціативи "Один пояс – один шлях" базується на концепціях: 1) неомеркантилізму – забезпечення економічного впливу КНР через інвестиції в інфраструктуру; 2) геоекономіки – використання економічних важелів для зміцнення політичного впливу; 3) неоінституціоналізму – створення нових міжнародних інституцій (АІВ, Silk Road Fund) як альтернативи західним фінансовим структурам; 4) теорії залежності – встановлення фінансової та інфраструктурної залежності країн-реципієнтів. Специфіка інфраструктурної дипломатії КНР полягає в: 1) масштабності ініціативи – близько 150 країн-учасниць, проекти у сфері транспорту, енергетики, цифрових технологій; 2) особливостях фінансування – кредити від китайських банків, інвестиції державних та приватних компаній КНР; 3) гнучкість моделей співпраці – концесії, державно-приватне партнерство, BOT (Build-Operate-Transfer); 4) політико-економічному впливі – посилення китайської присутності у стратегічних регіонах (Африка, Південна Азія, Латинська Америка).

– що інфраструктурні ініціативи США спрямовані на зміцнення геополітичного впливу через фінансування, стандартизацію та стратегічне партнерство і позиціонуються як "якісна альтернатива" китайським інвестиціям, роблячи акцент на прозорості, демократії та економічній стійкості. Особливості основних ініціатив: 1) *Blue Dot Network* (2019) орієнтований на сертифікацію інфраструктурних проєктів за стандартами прозорості, екологічності та сталого розвитку; підтримка приватного сектору та залучення інвестицій від міжнародних партнерів; як альтернатива "м'якій силі" КНР: замість фінансування – формування глобальних стандартів для інвестицій; 2) *Build Back Better World* (2021) фокусує на демократії та стандартах ESG (Environmental, Social, Governance); орієнтація на країни, що розвиваються, з акцентом на протидію "борговій пастці" Китаю; більше уваги до грантів і приватних інвестицій, а не кредитного фінансування; пріоритетні напрями: клімат, цифрові технології, охорона здоров'я, гендерна рівність; 3). *Partnership for Global Infrastructure and Investment* (2022) за геополітичну мету

ставить підтримку країн Африки, Латинської Америки, Південно-Східної Азії; координацію з ЄС (ініціатива Global Gateway) та іншими союзниками; конкуренцію з Китаєм через забезпечення альтернативних джерел фінансування. До 2027 року заплановані 600 млрд доларів інвестицій у глобальну інфраструктуру.

отримали подальший розвиток положення про те:

- що геополітична конкуренція КНР і США: 1) *формує нову регіональну та глобальну безпекову архітектуру:* а) США посилюють свою військову присутність у Індо-Тихоокеанському регіоні (AUKUS, QUAD), КНР розширює військові бази (Джибуті, Південно-Китайське море); б) зростання конфліктогенного потенціалу: Тайванська криза, територіальні суперечки у Південнокитайському морі, військові навчання в Азії та відповідь НАТО на посилення КНР; в) гібридні загрози: Кібербезпека, економічний примус (санкції, торговельні війни), використання технологій для впливу на критичну інфраструктуру. 2) *призводить до формування нових політичних альянсів:* а) прозахідні союзи: AUKUS (США, Велика Британія, Австралія) – військова кооперація та ядерні технології; союзи стримування КНР в Індо-Тихоокеанському регіоні - QUAD (США, Японія, Індія, Австралія); розширення НАТО та посилення взаємодії з Азією; б) створення альтернативних союзів КНР: Shanghai Cooperation Organization (SCO, ШОС) – безпекове та економічне партнерство з РФ, Іраном, країнами Центральної Азії; BRICS – розширення за рахунок нових членів (Єгипет, ОАЕ, Саудівська Аравія) для економічного балансування Заходу; Глобальна ініціатива безпеки (GSI) – стратегія КНР щодо "неділення світу на блоки". 3) *призводить до трансформація економічних блоків та ініціатив:* а) розширення зон впливу: КНР просуває "Пояс і шлях" як економічний інструмент контролю. США та G7 розвивають РГП як прозору альтернативу; б) до нових економічних інтеграцій: RCEP (Китай, АСЕАН, Японія, Південна Корея, Австралія, Нова Зеландія) – найбільша зона вільної торгівлі; IPEF (США та союзники в Азії) – цифрова економіка, енергетика, інфраструктура; в) до торгових війн та санкційного

тиску (США обмежують китайські технології, КНР – доступ до рідкоземельних металів).

- що інфраструктурні ініціативи КНР ("Пояс і шлях") та США (BDN, RGI, B3W) стали стратегічними інструментами геополітичного впливу, які сприяють *формуванню нової глобальної архітектури міжнародних відносин*. Зокрема: 1) *фрагментація світового порядку*. Так, КНР вибудовує альтернативний центр сили, інтегруючи країни Глобального Півдня через економічну залежність, інвестиції та кредитування, натомість США та їхні союзники (G7, ЄС, Японія, Австралія) намагаються створити прозору економічну модель співпраці, яка протидіє впливу Китаю. Як наслідок маємо посилення конкуренції та поділ світу на західний блок і альтернативний китайсько-орієнтований вектор; 2) *трансформація глобальних альянсів та економічних форматів*. Так, США формують нові військово-економічні коаліції (AUKUS, QUAD), що підсилюють безпековий вимір інфраструктурної дипломатії; зростає роль регіональних економічних союзів (RCEP, BRICS, IPEF), які стають платформами для розширення впливу. Як наслідок - новий баланс сил, де торговельні відносини все більше визначають політичну лояльність країн; 3) *посилюють конкуренцію у сфері безпеки*: інфраструктурні проєкти стають засобом геоекономічного контролю (порти, транспортні хаби, цифрові мережі); зростають ризики військового суперництва навколо ключових стратегічних об'єктів (Південнокитайське море, Арктика, Африка, Латинська Америка).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів полягає у політологічному огляді впровадження КНР та США інфраструктурних ініціатив в контексті геополітичного протистояння даних держав. Сформовано їх зв'язок з політичною теорією. Ідея реалізації інфраструктурних ініціатив завдяки дослідженню в політичній науці повстає новітньою та такою, що має більш широке значення. *Практичне значення* результатів дозволяє розширити і доповнити вже існуючі робочі програми на Кафедрі політології КНУ імені Тараса Шевченка. Проведене дослідження потенційно відкриває можливості для подальшого

дослідження як інфраструктурних ініціатив КНР та США, так і геополітичної парадигми їх функціонування. Також дослідження дозволяє по-іншому поглянути на політичну науку сучасності та новий метод здійснення геополітичного впливу, завдяки іншому ракурсу досліджень українських та іноземних авторів доповнити наукові програми. Важливим практичним наслідком також є те, що з такими сучасними темами та підходами, політологія ширше заявляє про себе сучасним науковим мультидисциплінарним дослідженням, що дозволяє залучати наукові здобутки до майбутніх потенційних місцевих або закордонних досліджень практично в будь-якій сфері.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є самостійною роботою. Усі напрацювання та публікації здійснені за темою дисертації здобувачем самостійно.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення та висновки дисертаційного дослідження були представлені у виступах на міжнародній науковій конференції «Дні науки філософського факультету» (2022, 2023, 2024), міжнародних наукових конференціях, організованих NGO European Scientific Platform, та на аспірантських семінарах кафедри політології філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації. За матеріалами дослідження всього опубліковано 10 робіт, одна з яких у журналі, який індексується у Scopus, 4 статтях, у фахових періодичних виданнях України (категорія Б) та 5 тез, виданих за результатами роботи міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, 3 розділів, 6 підрозділів, висновків та списку використаної літератури, який нараховує 205 позиції, з них 115 джерел іноземними мовами. Загальний обсяг дисертації становить 204 сторінки, із яких основного тексту – 182 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ІНІЦІАТИВ КНР І США

1.1. Теоретичні засади ініціативи «Один пояс, один шлях» (Belt and Road Initiative) як інфраструктурної дипломатії КНР

Одним із наймасштабніших геополітичних проєктів сучасності, який суттєво активізував зовнішньополітичну діяльність Китайської Народної Республіки (далі – КНР) та вплинув на модель сучасної дипломатії, є ініціатива «Один пояс, один шлях» (або «Пояс і шлях», Belt and Road Initiative, далі – BRI). Цей проєкт був офіційно представлений Головою КНР Сі Цзіньпіном у 2013 році під час його державних візитів до Казахстану та Індонезії (Ni, 2024, с.137).

Остаточне закріплення ініціативи «Пояс і шлях» у державній стратегії КНР відбулося у 2015 році, коли Державна рада Китаю оприлюднила програмний документ «Vision and Actions on Jointly Building Silk Road Economic Belt and 21st-Century Maritime Silk Road» (National Development and Reform Commission, 2015). Цей документ визначив ключові напрями реалізації ініціативи, її стратегічні пріоритети та очікуваний вплив на глобальну економіку.

Також основні позиції щодо стратегії реалізації ініціативи «Пояс і шлях» містяться у збірниках промов Голови КНР Сі Цзіньпіна: The Belt and Road Initiative (Xi, 2019), 4-охтомнику «The Governance of China» (Xi, 2014-2022) та «Speeches on Diplomacy» (Xi, 2022). У цих виданнях систематизовано ключові концептуальні засади «Поясу і шляху», його стратегічні цілі, напрями міжнародної співпраці та механізми реалізації. Особлива увага приділяється економічній інтеграції, фінансуванню інфраструктурних проєктів через Азійський банк інфраструктурних

інвестицій (Asian Infrastructure Investment Bank, далі – АІІВ) та Silk Road Fund та геополітичним викликам, які супроводжують ініціативу.

Дані праці характеризують офіційний погляд Сі Цзіньпіна на розвиток ініціативи «Пояс і шлях» і транслюють дипломатичну думку лідера КНР, що є важливою частиною концепції «Соціалізму з китайською специфікою для нової епохи» та ключовою інструкцією для втілення урядом Китаю сучасної зовнішньої політики. Його політика розвивалася на тлі історичних змін у міжнародних відносинах Китаю і включає низку ідей і пропозицій, що стосуються як зовнішніх зв'язків і міжнародних відносин, так і стратегії китайської дипломатії.

В цілому, дослідження Китаю в усіх аспектах його зовнішньої діяльності мають важливе місце в українському науковому дискурсі. Відомим вітчизняним сходознавцем В. Кіктенко (Кіктенко, 2017а; 2017б; 2018а; 2018б) та Асоціацією китаєзнавців НАН України звертається окрема увага до вивчення всіх аспектів розвитку Китайської Народної Республіки, зокрема – ініціативі «Пояс і шлях». Питання розвитку розглядалося цієї ініціативи також такими вченими як С. Руденко (Rudenko, 2022), В. Туренко (2022; 2023; 2024), Л. Українець (Українець, 2017).

У наукових розвідках вітчизняних науковців переважають такі напрямки дослідження Китаю як:

- економічний (Н. Васильєва (Васильєва, 2010), А. Гармаш (Гармаш, 2019), О. Дроботюк (Дроботюк, 2018, 2019, 2021), А. Килимчук (Килимчук, 2014, 2016, 2016), Л. Лещенко (Лещенко, 2000), Я. Лі (Лі, 2018), Н. Рябець (Рябець, 2019, 2023), І. Тихоненко та В., Вуйко (Тихоненко & Вуйко, 2017), О. Хоменко (Хоменко, 2018а; 2018б), Ю. Чалюк (Чалюк, 2021; 2022));

- політичний (Л. Артеменко (Артеменко, 2015), А. Бобровицький і Н. Гавриленко (Бобровицький & Гавриленко, 2021), С. Бульбенюк (Бульбенюк, 2022а,б,в), О. Борзенко (Борзенко, 2022), С. Внучко (Внучко, 2022а,б,в), П. Несененко (Несенко, 2017, 2021), М. Шепелєв (Шепелєв, 2013), М. Шульга (Шульга, 2022), Л. Чупрій (2022, 2024);

- історичний (С. Капранов (Капранов, 2015а,б,в; 2017, 2018), Ю. Пойта (Пойта, 2020), В. Седнжв (Седнев, 2002), М. Таран (Таран, 2014, 2017));
- міжнародний (Б. Голянич (Голянич, 2023), С. Гуцало (Гуцало, 2018), О. Данильченко (Данильченко, 2017, 2023), О. Кондратенко (Кондратенко, 2020, 2021), О. Кукалець (Кукалець 2019, 2021, 2023), Д. Лікарчук (Лікарчук, 2021а,б), О. Олійник (Олійник, 2016), О. Приходько (Приходько, 2005а,б), Д. Татакі (Татакі, 2021а,б; 2017), Л. Хомутенко і А. Терещенко (Хомутенко & Терещенко, 2017), М. Фесенко (Фесенко, 2016)).

Звертаючись до стратегічних передумов розвитку ініціативи «Пояс і шлях», варто зауважити таке: даний проєкт є органічним продовженням довготривалої політики економічної експансії Китаю, що бере початок ще з кінця ХХ - початку ХХІ століття в межах стратегії “Go Out”, що була сформована Головою КНР у 1993-2003 роках Цзян Цземінем. Ця стратегія була спрямована на стимулювання китайських компаній до виходу на міжнародні ринки та відобразила глобальні амбіції Китаю.

Її активна фаза припадає на початок 2000-х років, коли вже під керівництвом Ху Цзіньтао Китай розпочав масштабну зовнішньоекономічну експансію, орієнтуючись на інвестування в інфраструктурні проєкти та зміцнення торговельних зв'язків з країнами, що розвиваються. Відмінною особливістю ініціативи «Пояс і шлях» у порівнянні з попередніми стратегічними підходами КНР є те, що вона стала першим глобальним проєктом, у межах якого Китай не лише бере активну участь, а й відіграє провідну роль як ключовий ініціатор та головний інвестор. Це дозволяє КНР формувати нову модель світової економічної взаємодії, спрямовану на посилення інфраструктурної, торговельної та фінансової інтеграції між країнами-учасницями.

Одна з промов, присвячених перспективам оголошуваних політичних концепцій КНР, є виступ Сі Цзіньпіна «До спільноти зі спільним майбутнім і новим початком для Азії», виголошена 28 березня 2015 року на щорічній конференції Боаоського форуму для Азії 2015 року. У ній було підкреслено, що в умовах змін у

міжнародному та регіональному середовищі необхідно усвідомлювати глобальні тенденції, адаптуватися до викликів часу та спільно працювати над створенням регіонального порядку, який сприятиме розвитку як Азії, так і всього світу. Просуваючись до концепції спільноти зі спільним майбутнім для Азії, важливо сприяти формуванню єдиної людської спільноти. Це вимагає взаємної поваги, рівноправного ставлення, прагнення до взаємовигідної співпраці та сталого розвитку. Крім того, за словами Сі Цзіньпіна, необхідно забезпечувати загальну, комплексну, спільну та стабільну безпеку, а також цінувати культурне різноманіття, підтримуючи обмін знаннями та досвідом між цивілізаціями (Хі, 2022).

Дана промова важлива тим, що Сі не оминув в ній і «Пояс і шлях», окресливши основу дипломатії КНР: він відзначив, що ініціатива базується на принципах спільного розвитку через діалог і співпрацю. Замість створення нових бар'єрів, які фактично можуть спричинити ізоляцію, вона заохочує до відкритості та інклюзивності. В даному проєкті не зазначається про односторонність його реалізації чи диктаті Комуністичної Партії Китаю (далі – КПК), а навпаки, «Пояс і шлях» висуває гармонійне співіснування між країнами-партнерами. «Пояс і шлях» не прагне трансформувати основи регіональної співпраці, що існують, а спирається на вже існуючі порядки і передбачає рівноцінний діалог та пропозиції між державами (Хі, 2022).

Слід підкреслити, що внутрішня політика Китаю також відіграє ключову роль у міжнародних відносинах, оскільки її вектор і досягнення визначають позицію країни у світовому співтоваристві та її взаємини з іншими державами. Вона має дві фундаментальні мети: забезпечення стабільності та стимулювання розвитку, які є визначальними факторами посилення національної могутності й процвітання. Китайська влада прагне підтримувати внутрішній баланс через політичні, економічні та соціальні реформи, серед яких особливе значення має забезпечення справедливості, рівності та захисту громадянських прав і свобод. Ефективність внутрішньої політики безпосередньо впливає на міжнародний імідж

Китаю, визначаючи рівень довіри до нього з боку інших держав, і навпаки: міжнародна діяльність впливає на ефективність внутрішньої політики, тобто, ці процеси є і мають бути синхронізовані.

Розвиток є одним із центральних аспектів внутрішньої політики Китаю, оскільки країна націлена на досягнення статусу світового лідера в економічній та технологічній сферах. Для реалізації цієї мети Китай зосереджується на інноваціях, масштабних інфраструктурних проєктах, стимулюванні розвитку стійких промислових секторів, удосконаленні системи освіти та підтримці підприємницької активності. Процеси розвитку Китаю безпосередньо впливають на його економічні та торговельні зв'язки з іншими країнами. Досягнення внутрішнього прогресу змінює глобальне сприйняття Китаю та сприяє зміцненню його позицій на міжнародній арені.

Завдячуючи ініціативі «Пояс і шлях», Китай вибудував тісніші відносини з багатьма державами, перетворивши економічні проєкти на політичні партнерства. Наприклад, Пакистан став одним із найближчих союзників Пекіна та найбільшим отримувачем інвестицій «Поясу і шляху». В рамках Китайсько-пакистанського економічного коридору (далі – СРЕС) було укладено низку проєктів, що включають порти, автостради і електростанції. Це поглибило стратегічний союз Ісламабада з Пекіном та зменшило їх залежність від західної допомоги. Пакистан фактично переорієнтувався на КНР у питанні розвитку інфраструктури і часто підтримує Китай на міжнародній арені. Так, Пакистан не приєднується до критики дій Китаю з прав людини, натомість наголошуючи на вигодах співпраці в рамках ініціативи «Пояс і шлях».

В цілому, ця ініціатива зміцнює двосторонні зв'язки Китаю з країнами-учасниками: за рахунок інфраструктури Китай тісніше інтегрує сусідів у свою економіку, вплітаючи їх у мережу торговельних зв'язків та регіональних інституцій з центром у Пекіні, що підвищує його вплив на бідніші країни довкола. Тому, завдяки впровадженню інфраструктурних проєктів, що поєднуються з політичним наративом взаємовигідного розвитку та створення альтернативної глобальної

архітектури впливу, КНР формує власну інфраструктурну дипломатію, що постає феноменом сучасної політичної науки.

Відповідно, інфраструктурна дипломатія розглядається як метод використання економічних інструментів для досягнення своїх національних цілей, а також це форма зовнішньополітичної діяльності держави, яка використовує такі методи як фінансування, проектування, реалізація інфраструктурних проєктів за кордоном як інструмент впливу, побудови довіри та просування стратегічних інтересів країни, що її використовує. У цьому контексті інфраструктури – зокрема дороги, порти, залізниці, енергетичні та цифрові мережі – виступає не лише як економічний актив, а й як засіб м'якої сили, здатний формувати нові союзи, змінювати зовнішньополітичну поведінку країн-реципієнтів і посилювати довгострокову залежність від держави-донора.

Сьогодні, в силу історичних чинників, китайська влада надає особливе значення статусу своєї країни в світі і вибудовуванню образу відповідальної глобальної держави. Це в широкому сенсі вплинуло на формування амбітних ініціатив та проєктів КНР. Серйозне місце серед таких займає концепція «Китайська мрія», вперше оголошена китайським лідером Сі Цзіньпіном у 2012 році. Її суть полягає у відродженні китайської нації. Згідно з «Китайською мрією», на вершині ієрархії цінностей знаходиться сильна держава, потім процвітаюче, гармонійне суспільство і лише потім – людина з її потребами та прагненням до щастя. Втілення китайської мрії не мислиться без держави, але при цьому існує і зворотний зв'язок: держава має працювати для розвитку китайського суспільства (Сімонов & Неліпа, 2023). Втілити це можливо завдяки відродженню найбільш значного цивілізаційного проєкту «Великий Шовковий шлях», що представляє собою систему торговельних маршрутів, що функціонувала між Китаєм, Близьким Сходом та Європою ще зі стародавніх часів. В очах китайського керівництва, ініціатива «Пояс і шлях» уособлює сучасне втілення історичної системи караванних шляхів.

Варто зауважити, що ще з найдавніших часів, коли людство почало виходити за межі своїх локальних поселень, розпочався процес формування імперій, що прагнули до глобального домінування – як військово-політичними, так і економічними методами. Протягом історії цей імпульс до інтеграції неодноразово знаходив своє втілення в масштабних проектах, що впливали на розвиток цивілізацій. В даному контексті Великий Шовковий шлях став одним із перших і найбільш значущих прикладів такої інтеграції, що сприяв не лише економічному об'єднанню територій, а й формуванню державності Китаю. Завдяки цьому торговельному сполученню Китай зміг поступово залучати нові регіони, впливаючи на них переважно економічними методами, що в подальшому стали зразком для сучасних стратегій економічного розширення. Через Великий Шовковий шлях відбувався не лише товарообмін, а й збільшувався рівень культурного та технологічного діалогу між Сходом і Заходом, що значною мірою визначило розвиток світової цивілізації.

В подальшому, вже через тисячоліття, комуністичний Китай сформував ідею відновлення Великого шовкового шляху в контексті сучасних реалій міжнародних економічних відносин та виступив основним її акселератором. На тлі повільного відновлення світової економіки від наслідків глобальної фінансово-економічної кризи світова спільнота мала б знайти нову модель взаємодії та створити нові механізми економічного розвитку. У ході інтеграції китайської економіки у світову економіку Китай був готовий прийняти на себе більше міжнародної відповідальності та зобов'язань відповідно до своїх здібностей. Це зумовило створення керівництвом КНР ініціативи «Пояс і шлях».

У сучасному світі економіка стала ключовим інструментом політичного впливу. З одного боку, вона формує основу державної могутності, з іншого – є визначальним фактором легітимності влади, особливо через здатність забезпечувати економічний розвиток. Сучасна зовнішня політика Китаю демонструє еволюцію власного історично важливого стратегічного підходу: відповідною до нього є концепція «м'якої сили», яку розробив американський

політолог Д. Най. Її суть полягає в досягненні міжнародного впливу не через примус, а завдяки привабливості власних цінностей, культурного надбання та ефективності державних інститутів (Nye, 1990: p.154). Китай активно використовує цей підхід, впроваджуючи стратегічні ініціативи, що поєднують економічну вигоду з культурною експансією. Цей підхід глибоко вкорінений у китайській філософській традиції: ще давньокитайський мислитель Лао-Цзи наголошував, що «немає у світі нічого більш гнучкого та слабкого, ніж вода, але вона здатна руйнувати найміцніші перепони» (Горбатенко, 2014: с.28). Ця метафора цілком співвідноситься з китайською дипломатичною практикою, що орієнтована на поступове, але невпинне розширення свого впливу.

Власне, ініціатива «Пояс і шлях» має на меті не лише сприяти економічному розвитку, але й посилити культурний та зовнішньополітичний вплив Китаю на глобальному рівні (Rudenko & Turenko, 2024). Даний факт визначає багатовекторність даного проєкту. Її структура передбачала створення двох ключових компонентів – «Економічного поясу Шовкового шляху», який охоплював країни Центральної Азії, Близького Сходу та Європи, і «Морського Шовкового шляху XXI століття», що фокусувався на розширенні морської торгівлі між Китаєм та країнами Південно-Східної Азії, Індійського океану та Африки.

У травні 2013 року, напередодні зустрічі з президентом США Бараком Обамою, голова КНР Сі Цзіньпін в інтерв'ю американським засобам масової інформації окреслив ключові стратегічні цілі розвитку Китаю. Він зазначив: «На новому історичному етапі китайська мрія полягає у формуванні могутньої та процвітаючої держави, забезпеченні національного відродження та підвищенні добробуту народу. Основним завданням є те, щоб до 2020 року подвоїти валовий внутрішній продукт і середньодушові доходи міського та сільського населення порівняно з рівнем 2010 року, а також створити суспільство помірною добробуту. До середини XXI століття Китай має стати модернізованою, економічно розвиненою, соціалістичною та демократичною державою, що реалізує велику мрію про національне відродження» (Xinhua, 2012; People's Daily, 2013). Таким

чином, у своїх заявах Сі Цзіньпін окреслив довгострокову концепцію економічного та соціального розвитку КНР, що передбачала структурні реформи, модернізацію економіки та зміцнення національної ідентичності як ключові елементи глобальної стратегії Китаю.

Стратегічні етапи розвитку, у втіленні яких має допомогти зокрема і ініціатива «Пояс і шлях», отримали назву «мети двох століть», які передбачають дві ключові віхи: досягнення подвоєння ВВП і доходів на душу населення до 2020 року, а також формування до 2049 року сучасної соціалістичної держави із високим рівнем добробуту та технологічної модернізації. Незважаючи на те, що частина поставлених економічних завдань на 2020 рік була реалізована, подальший розвиток довгострокових програм зазнав коригувань через наслідки пандемії COVID-19 (Naughton, 2021).

7 вересня 2013 року, виступачи в Назарбаєв Університеті в місті Астана в межах державного візиту до Республіки Казахстан, Голова КНР Сі Цзіньпін уперше озвучив ідею створення «Економічного поясу Шовкового шляху». У своєму зверненні він наголосив, що Китай і країни Центральної Азії поділяють спільну стратегічну мету — це забезпечення економічної стабільності, процвітання та сталого розвитку. Китай, за його словами, прагне активного розширення і зміцнення практичної співпраці, а також трансформації політичного діалогу, економічної взаємодоповнюваності та географічної близькості у реальні переваги для партнерства. Ця співпраця має ґрунтуватися на засадах взаємної поваги й вигоди, сприяючи формуванню спільноти інтересів і забезпеченню довгострокового розвитку залучених держав (Хі, 2019; р. 3).

Також, голова КНР Сі Цзіньпін, у жовтні 2013 року, під час проведення низки офіційних візитів до країн Південно-Східної Азії висунув ідею про спільне будівництво «Морського Шовкового шляху XXI століття». Надалі два проєкти були об'єднані в єдину концепцію – «Пояс і шлях». Її здійснення – одна із пріоритетних напрямів реалізації як зовнішньополітичної, і зовнішньоекономічної діяльності Китаю. Обидва проєкти передбачають створення в Євразії транспортно-

логістичної мережі, що включає залізничні та автомобільні магістралі, повітряні і морські шляхи, розвиток комунікаційних ліній. Уздовж транспортних маршрутів створюється та модернізується відповідна інфраструктура. Передбачається, що це сформує інтегрований економічний коридор, який пов'яже Китай з країнами Європи, Африки та Південної Америки.

Ініціатива «Пояс і шлях», що започаткована урядом КНР, позиціонується як стратегічна платформа для поглиблення співпраці між Китаєм та державами, що входять до визначених економічних коридорів. Це не лише новий етап зовнішньоекономічної інтеграції цієї країни, а й, за оцінками українського дослідника В. Кіктенка, відповідь на актуальні виклики глобального розвитку та інструмент прискорення економічного зростання країн-партнерів. Дана ініціатива створює масштабний простір для економічної взаємодії, в межах якого динамічне зростання китайської економіки доповнюється потенціалом транзитних держав, сприяючи їхньому розвитку. Передбачено співпрацю в таких сферах, як розбудова інфраструктури, промислове виробництво та раціональне використання природних ресурсів (Кіктенко, 2017б).

Китайська сторона розглядає розвиток мережі «поясів» і «шляхів» як відкритий механізм взаємодії з міжнародними партнерами, прагнучи забезпечити синергію у сфері фінансів, політики та стратегічного планування (Кіктенко, 2018а). Основним принципом цієї ініціативи є взаємовигідна співпраця, що передбачає гармонізацію економічних стратегій і створення умов для стабільного розвитку. Голова КНР Сі Цзіньпін наголошує на необхідності збереження духу Великого шовкового шляху, підкреслюючи його історичну значущість як спільного культурного та економічного надбання не лише Китаю, а й усього світу.

Після завершення Другої світової війни більшість країн, що розвиваються, зіткнулися з комплексом проблем, що пов'язані з недостатнім рівнем інфраструктурного розвитку та високими витратами на його фінансування. Попри наявність кредитних механізмів регіонального розвитку, їхня ефективність була суттєво обмежена проблемами неефективного управління та інституційної

нестабільності. Це ускладнювало реалізацію довгострокових проєктів і обмежувало можливості країн у залученні інвестицій для модернізації економіки та створення конкурентоспроможного виробничого середовища.

Початковий період реалізації «Поясу і шляху» характерний тим, що Китай був зосереджений на встановленні двосторонніх домовленостей з потенційними учасниками цієї ініціативи. Вже до 2017 року понад 60 країн підписали меморандуми про співпрацю у межах BRI. Важливим кроком у цьому процесі стало створення у 2014 році Фонду Шовкового шляху з початковим капіталом у 40 млрд доларів США, а також заснування у 2015 році АІВ, покликаного стати альтернативним джерелом фінансування для країн, які не мали доступу до кредитування у Світовому банку чи Міжнародному валютному фонді (Li, J., Van Assche, A., Fu, X., & et al., 2022: с.136). Окрім того, Китайський банк розвитку та Експортно-імпортний банк Китаю стали основними фінансовими установами, що підтримували реалізацію BRI шляхом надання довгострокових кредитів для інфраструктурних проєктів.

Просування та ефективна реалізація ініціативи «Пояс і шлях» не були б можливими без формування простору для міждержавного діалогу та переговорів приватного бізнесу.

Перший Форум міжнародного співробітництва «Поясу і шляху» (Belt and Road Forum for International Cooperation) відбувся у травні 2017 року в КНР (Пекін). Це був визначальний момент у просуванні глобальної ініціативи Китаю «Пояс і шлях» (BRI), була представлена Сі Цзіньпіном, та перша глобальна подія, що об'єднала зацікавлені сторони як на приватному, так і урядовому рівні. Також першочергове призначення даного заходу полягало в створенні майданчика для діалогу між урядами, підприємствами, аналітичними центрами та міжнародними організаціями. Орієнтовно 100 країн на рівні вищого керівництва та урядових апаратів та 50 міжнародних організацій взяли участь у роботі форуму (Коваль, 2017). Варто зазначити, що перший Форум «Поясу і шляху» став прямим втіленням

китайської м'якої сили через пошук потенційними учасниками ініціативи нових фінансово вигідних та економічно привабливих можливостей для співробітництва.

У квітні 2019 року в Пекіні був проведений другий Форум «Поясу і шляху», в якому були присутні 6 000 учасників від більш ніж 150 країн світу, що стало піковим значенням та маркером міжнародного визнання інфраструктурної дипломатії КНР (Belt and Road Initiative Hong Kong, 2019). Одночасно з відкриттям заходу і зустріччю лідерів країн в рамках форуму пройшла низка тематичних сесій. Так, вперше була проведена конференція підприємців, що об'єднала китайські та іноземні компанії; під час її проведення було підписано ряд угод на загальну суму понад 64 млрд доларів США (Гончарук, 2020). Таким чином, новий форум продовжив традицію проведення заходів найвищого рівня за тематикою реалізації флагманської міжнародної ініціативи керівництва КНР.

Третій Форум «Поясу і шляху» пройшов у жовтні 2023 року. У ньому взяли участь лідери та представники урядів з понад 140 країн та міжнародних організацій (Укрінформ, 2023). Попри те, що в 2023 році це була найбільша дипломатична подія в Китаї, варто констатувати зменшення кількості учасників, причинами якого можуть бути такі фактори як збільшення геополітичної конфронтації між Сполученими Штатами Америки та Китаєм, прямим наслідком якої є розробка першими власних інфраструктурних проєктів, та відповідна поляризація інших країн в аспекті підтримки США чи КНР.

Оцінки ініціативи «Пояс і шлях» серед дослідників залишаються неоднозначними, що відображає широкий спектр поглядів на її стратегічні цілі та наслідки. Деякі аналітики розглядають цю ініціативу як своєрідний «пекінський план Маршалла», який передбачає масштабні інфраструктурні інвестиції у близько 150 країн світу. Згідно з цим підходом, Китай, вкладаючи мільярдні кошти в інфраструктурні проєкти, не лише сприяє їх реалізації, а й отримує можливість контролювати ключові об'єкти та впливати на економічні й політичні процеси в країнах-партнерах (Tiezzi, 2014).

Водночас інші дослідники розглядають BRI передусім як інструмент економічної експансії, що дозволяє Китаю розширювати зовнішні ринки для своїх державних підприємств. Зокрема, через підписання угод на будівництво мостів, доріг, портів та інших стратегічних об'єктів китайські компанії отримують доступ до нових економічних можливостей за межами КНР. Дана ініціатива пояснюється внутрішньо-економічними причинами, вказуючи на поступове вичерпання потенціалу швидкого економічного зростання всередині КНР. На їхню думку, підтримка високих темпів розвитку можливе лише через зовнішню експансію, що передбачає активізацію торговельно-економічної взаємодії з іншими державами та перенесення частини виробничих потужностей за межі країни (Кіктенко, 2017: с.20).

Важливим аспектом стратегії КНР є боротьба з протекціонізмом. Під час виступу на економічному форумі 2017 року в Давосі Сі Цзіньпін охарактеризував «Пояс і шлях» як «китайський спосіб захистити відкритість світової економіки». Власне, Китай посідає одне з важливих місць у забезпеченні сучасної економічної глобалізації. Китай, на думку Сі, успішно пристосувався до американської моделі глобалізації і не цікавиться розмежування єдиного світового ринку (Full Text of Xi Jinping keynote at the World Economic Forum, 2017). До теперішнього часу ця держава має угоди про вільну торгівлю з 24 країнами (Австралія, Республіка Корея, Швейцарія, Ісландія, Коста-Ріка, Перу, Сінгапур, Чилі, Пакистан, Грузія, Мальдіви і 10 країн АСЕАН), з них 13 укладено за останні 5 років.

Важливою характеристикою політичної координації в рамках «Поясу і шляху» є відсутність вимог до країн-партнерів політико-ідеологічного характеру. На відміну від західних країн, китайське керівництво вважає, що кожна держава має право на відповідну місцевим умовам громадську модель. Уникаючи прямої критики, в якості альтернативи «універсальним демократичним цінностям» Китай просуває арші ідеї про «інклюзивну глобалізацію» і людство як «співтовариство спільної долі». Серед усіх прав людини ця країна акцентує право на розвиток і поліпшення матеріальних умов життя. З іншого боку, BRI можна розглядати як

глобалістичний інструмент свого становлення та метод переорієнтування відповідно до своїх інтересів.

Інфраструктурна дипломатія в межах ініціативи «Пояс і шлях» у першій декаді її впровадження характеризується її розширенням на нові регіони, включаючи Латинську Америку, Океанію та Африку. На цьому етапі BRI зіткнулася з першими серйозними викликами, пов'язаними з фінансовими ризиками країн-учасниць. Уряди низки держав, зокрема Пакистану, Шрі-Ланки, Кенії та Малайзії, почали висловлювати занепокоєння щодо можливої «боргової пастки» – ситуації, коли країни, отримавши значні китайські інвестиції, згодом були змушені передавати контроль над стратегічно важливими об'єктами через неможливість обслуговування боргів (Building Bridges or Breaking Bonds? The Belt and Road Initiative in Global Perspective, 2023). Найбільш показовим у цьому контексті є приклад Шрі-Ланки, яка у 2017 році передала Китаю 99-річну концесію на порт Хамбантота після неспроможності сплатити борги, отримані для його будівництва.

На додаток до форматів двосторонньої та багатосторонньої співпраці, Китаєм на сьогодні була запропонована шести економічних коридорів Шовкового шляху, що прагне економічно об'єднати ряд регіонів, що межують з КНР. Розробляючи логістику, Китай демонструє, що міжнародні коридори, передбачені в рамках ініціативи «Пояс і шлях», логічно продовжують основні осі просторового розвитку прикордонних територій Китаю. У цьому контексті «коридори Поясу і шляху» функціонують як своєрідний інтерфейс, який забезпечує взаємодію з просторовими та секторальними стратегіями суміжних держав і регіонів, спрямовану на просування найбільш вигідних для Китаю напрямів розвитку.

Задля зміцнення позицій у центрі глобальної економічної системи КНР прагне розширити і свій культурний вплив. Для цього вона активно використовує різноманітні інструменти м'якої сили, зокрема реалізує програми підготовки іноземних фахівців з володінням китайською мовою, надає гуманітарну допомогу,

підтримує проекти розвитку в країнах-партнерах і бере участь у миротворчих операціях під егідою ООН.

Незважаючи на масштаби та глобальний вплив ініціативи КНР, також посилилася критика стратегії у зв'язку з її екологічними наслідками. Попри заяви китайського уряду про дотримання принципів «зеленої економіки», значна частина інвестицій спрямовувалася на будівництво вугільних електростанцій, що суперечило глобальним тенденціям у сфері декарбонізації. Саме тому у 2020-х роках Китай переорієнтував фінансову політику, відмовившись від закордонних вугільних проектів як об'єкту інвестування та збільшивши підтримку ініціатив у сфері відновлюваної енергетики.

Впродовж останніх років ініціатива BRI перейшла у фазу адаптації до нових глобальних викликів, зокрема геополітичного протистояння зі Сполученими Штатами. Реакцією США та ЄС стало створення альтернативних ініціатив – Partnership for Global Infrastructure and Investment (далі – PGII) та Global Gateway (належить до PGII), покликаних конкурувати з китайською моделлю інфраструктурного розвитку.

Окрім того, пандемія COVID-19 внесла значні корективи у реалізацію «Поясу і шляху». Як зазначає індійський дослідник Шрея Упадхьяй, пандемія мала серйозний негативний вплив на КНР: послаблення економічної та виробничої діяльності, порушення ланцюгів поставок, карантини та локдауни, що спричинили, в тому числі, й обмеження на поїздки та пересування китайських працівників за кордон (Upadhyay, 2023: с.178). Дана ситуація змусила Китай звернути більше уваги на розвиток цифрових технологій та медичної дипломатії, зокрема через ініціативу «Шовковий шлях здоров'я» («Health Silk Road»).

Вона є складовою BRI і направлена на покращення охорони здоров'я на глобальному рівні через міжнародне співробітництво в медицині шляхом інвестування у будівництво медичних закладів у країнах, що є партнерами КНР в межах цієї ініціативи. Це включає модернізацію медичних установ та надання медичного обладнання. Оскільки Китай співпрацює з ВООЗ, «Шовковий шлях

здоров'я» постає гарним доповненням до вдосконалення системи охорони здоров'я, в особливості – перед глобальними викликами, наприклад, пандемія вірусу COVID-19 (MERICS, 2020).

Таким чином, ініціатива «Пояс і шлях» впродовж більш ніж десяти років свого існування еволюціонувала від ідеї регіонального економічного співробітництва до масштабного глобального проєкту, що впливає на світовий економічний та політичний порядок. Попри численні виклики, BRI продовжує розвиватися, залишаючись ключовим елементом зовнішньополітичної стратегії Китаю, спрямованої на зміцнення його геоекономічного впливу.

Зважаючи на символізм «Поясу і шляху» та окрему увагу керівництва КНР на власну історію, варто згадати Великий Шовковий шлях, найдавнішу систему логістичних шляхів, що слугували містком між цивілізаціями Сходу і Заходу та пройшли тисячолітнє випробування. Символічне відродження даного проєкту, за логікою уряду КНР та країн, що підтримали «Пояс і шлях», має позитивно вплинути на глобальний економічний розвиток.

Китай, розпочавши процес реконструкції своєї історичної частини Шовкового шляху, демонструє прагнення не лише відновити колишні логістичні маршрути, але й трансформувати їх у сучасний глобальний інструмент економічного впливу. Нове втілення цього древнього торговельного шляху має відігравати аналогічну роль, що і в минулому, простягнувшись до північної Європи. Одним із основних чинників реалізації стратегії «Поясу і шляху» виступає прискорене формування відповідних компетенцій. У цьому контексті важливого значення набуває створення стратегічних альянсів із провідними світовими операторами логістичної інфраструктури, розвиток міжнародних ланцюгів постачання, а також інтеграція інфраструктурних сервісів у систему Світової організації торгівлі та глобальні транспортні мережі.

Наразі Китай перебуває на новому етапі свого розвитку. Подібно до часів давнього Шовкового шляху, країна посідає провідні позиції у світовій торгівлі та має стійке позитивне сальдо у торгівлі з Європейським Союзом. Так, Європа

щорічно імпортує з Китаю товари на суму близько одного мільярда євро, тоді як китайський імпорт із європейських країн становить лише приблизно половину цієї суми. Водночас КНР активізує зусилля щодо трансформації свого міжнародного іміджу, посилення гео економічного впливу та закріплення ролі ключового актора в системі глобальних економічних відносин.

З огляду на те, що сучасна система глобального розподілу ресурсів була сформована без участі Китаю та залишається поза його прямим контролем, Пекін виявляє зацікавленість у розширенні свого політичного й культурного впливу для забезпечення належного рівня економічної потуги. Виходячи з цього, КНР ініціювала створення оновленого формату Шовкового шляху — із надією на його роль як інструменту, здатного сприяти міжнародній економічній експансії та поглибленню зв'язків з країнами Південно-Східної, Центральної Азії та світу загалом. Узгодження політики між країнами-учасницями є ключовою умовою ефективної реалізації проєктів у межах «Поясу і шляху». Основним механізмом такої координації виступає інституційне співробітництво, яке забезпечує ефективну взаємодію держав-учасниць на різних рівнях. У цьому контексті Китай та країни, залучені до ініціативи, спільно створюють багаторівневі механізми співпраці, що сприяють посиленню міждержавних зв'язків, координації політичних стратегій та поглибленню взаємної довіри. Ці фактори відіграють вирішальну роль у формуванні стабільного середовища для довгострокового співробітництва та успішної реалізації інфраструктурних і торговельних проєктів у межах ініціативи.

Основним інструментом підтримки політичного діалогу між Китаєм та країнами-партнерами залишається двостороння комунікація на урядовому рівні. З метою активного просування реалізації вже укладених угод у межах ініціативи «Пояс і шлях», китайські державні органи засновують спеціалізовані інститути й координаційні центри, спрямовані на стимулювання співпраці з окремими державами.

Водночас значну увагу Пекін приділяє багатостороннім форматам дипломатичної взаємодії, розглядаючи їх як важливий засіб просування національних інтересів і розбудови інфраструктури партнерства. У цьому контексті активно використовуються такі платформи, як саміти Шанхайської організації співробітництва (ШОС), Форум китайсько-африканського співробітництва, Форум економічного партнерства між Китаєм та острівними державами Тихоокеанського регіону, Форум економічної взаємодії з країнами Перської затоки, а також розширений форум співпраці в межах затоки Бейбувань.

Додатковим елементом міжнародного позиціонування Китаю виступають великомасштабні виставкові заходи, серед яких Експо «Китай–АСЕАН», «Китай–Євразія», «Китай–Арабські країни», «Китай–Південна Азія», а також спеціалізовані торговельно-інвестиційні платформи співпраці з країнами Центральної та Східної Європи. Ці заходи відіграють роль комунікаційних мостів, що сприяють зміцненню торговельно-економічних зв'язків. Крім того, в межах консульських консультацій Китай вдосконалює механізми дипломатичної координації, створюючи умови для полегшення міждержавних обмінів і забезпечення безпеки в процесі реалізації проєктів у рамках ініціативи «Пояс і шляхи».

Дипломатична думка Сі Цзіньпіна є науковою відповіддю на питання миру та питання часу, велике теоретичне досягнення, яке поєднує основні принципи марксизму з практикою дипломатії великих держав із китайською специфікою, а також фундаментальне керівництво та посібник із зовнішньої політики Китаю в нову еру. Він відіграє важливу роль у вирішенні основних регіональних і глобальних проблем і сприяє глобальному спільному розвитку. Під керівництвом дипломатичної думки Сі Цзіньпіна Китай продовжуватиме використовувати у публічній риторичі принцип мирного співіснування та спиратися на взаємовигідність співпраці країн-партнерів з КНР, а також сприяти побудові спільноти людської долі, створювати сприятливі зовнішні умови для великого омолодження китайської нації.

Досить часто у публічній та науковій сфері виникає дилема щодо ролі КНР у сучасній політиці. Постає питання: чи не є Китай нео-імперією, а його уряд – автократичним? Також логічним є питання, чи не використовує КНР «Пояс і шлях» для подальшого примусу відносно країн-учасниць? Відповідь дається дослідником Тох Хан Ші у книзі «Is China a Menacing Empire?». Тох Хан Ші розглядає політику Китаю через різні економічні проекти, зокрема, актуальну для даного дослідження ініціативу. Загальне твердження, що Китай активно інвестує в інфраструктуру та надає кредити країнам, що розвиваються, не є новим для дослідницького кола. Однак, на думку автора, цей процес не обов'язково є неоколоніалізмом чи створенням «боргових пасток», як часто стверджують критики. Китай не прагне нав'язувати свою політичну модель, а, радше, інвестує в розвиток економік, що розвиваються. Тох Хан Ші вважає, що ці дії більше відповідають національним економічним інтересам Китаю, ніж намаганням утвердити імперську владу (Shih, 2025: с.67).

Тох Хан Ші зазначає, що КНР не намагається активно підірвати міжнародний порядок або створювати автократичну імперію, а, скоріше, прагне бути важливим гравцем на світовій арені, активно впливаючи на глобальне управління через глобальні структури, такі як ООН та інші. Китай просуває концепцію багатополярності, де великі держави можуть співіснувати без одного домінуючого гравця. Проте, з іншого погляду, Тох Хан Ші визнає наявність напруженості між Китаєм і США. Це має прояв в особливості у військовій та економічній сферах. В даному аспекті, щоправда, автором не пробачається ознак агресивної імперської політики з боку Китаю.

Він стверджує, що конкуренція між двома державами є нормальним елементом глобальної політики, а не спробою Китаю встановити свою гегемонію. Також автором підкреслюється, що Китай не обов'язково використовує інфраструктурні проекти як спосіб примусу, а радше як механізм для створення вигідних економічних відносин із партнерами по всьому світу. Водночас, з огляду на рівень інвестицій у різних країнах, Китай дійсно здатний посилювати свій

політичний вплив, однак це не виглядає як агресивна імперська експансія (Shih, 2025: с.89).

Ідея сучасного Китаю як автократичної нео-імперії також фактично спростовується американським професором Принстонського університету Д. А. Беллом. Так, він не вважає Китай імперією у традиційному сенсі цього терміну. Це аргументується тим, що Китай справді активно розвиває свої економічні та політичні інтереси через політико-економічну дипломатію, зокрема, не без допомоги ініціативи «Пояс і шлях», але це більше схоже на стратегічне розширення економічного та культурного впливу, ніж на агресивну експансію територіальної імперії. Відносини з іншими країнами, які часто сприймаються як неоколоніальні, насправді, згідно думки західного науковця, є частиною прагнення Китаю до глобального економічного розвитку та підвищення свого статусу в світі (Bell, 2008: с.109).

Белл вважає, що Китай втілює форму політичної системи, яку він описує терміном «меритократія». Під меритократією у трактуванні Деніела А. Белла розуміється концепція політичної та соціальної організації, у якій ключовими факторами для просування на керівні посади та досягнення влади є інтелектуальні здобутки, професійні досягнення та особисті заслуги, а не спадкові привілеї, соціальний статус або політичні зв'язки. Белл розглядає меритократію як одну з основних ознак постіндустріальних суспільств, де роль традиційних еліт поступово зменшується на користь людей, які мають необхідні знання та кваліфікацію для виконання важливих функцій у суспільстві. Державні керівники, за концепцією меритократії, обираються не через демократичні вибори, а на основі їхніх досягнень, кваліфікацій і ефективності в управлінні. Белл наголошує, що ця система є більш практичною і ефективною для великої країни, як Китай, де необхідно забезпечити стабільність та розвиток без порушення порядку (Белл, 2015: с.17). Це достатньо перегукується з особливостями реалізації ініціативи «Пояс і шлях», відповідно до якої, є наявною ієрархічна структура керування проектами з Комуністичною Партією Китаю на чолі.

В цілому, можна погодитися з твердженнями Деніела Белла стосовно існування меритократичних ідей у політиці Китаю. Проте реальний факт, що не здатний характеризувати такий тип державного управління, є ієрархічна система Комуністичної Партії Китаю та обмежена політична мобільність. Урядовий апарат функціонує в рамках суворої партійної системи, де важливим фактором є не тільки кваліфікація, а й досить часто лояльність до КПК. Таким чином, хоча Китай може бути прикладом політичної меритократії, ця система відрізняється від класичних меритократичних концепцій, де є більша конкуренція та політична відкритість. З іншого боку, негнучка та ієрархічна схема державного управління дозволяє реалізувати проекти КНР, такі як ініціатива «Пояс і шлях», ефективніше.

Щодо питання ролі цієї ініціативи в глобальній геополітиці та державному суверенітеті наявною є праця Т. Нарінс і Д. Агню «Missing from the Map: Chinese Exceptionalism, Sovereignty Regimes and the Belt Road Initiative». В ній автори досліджують напруженість між традиційною концепцією суверенітету Китаю (захист територіальних кордонів) і його все активнішою зовнішньою експансією шляхом впровадження «Пояс і шлях» та впливу АПВ. Головний аргумент статті полягає в наступному: відсутність офіційної карти ініціативи «Пояс і шлях» створює своєрідну «корисну невизначеність» (useful fuzziness), яка є стратегічно вигідною для КНР. Нарінс та Агню стверджують, що зараз ця невизначеність дозволяє Пекіну уникати політичних зобов'язань перед міжнародною спільнотою та водночас забезпечувати собі гнучкість у визначенні меж впливу. Офіційне оформлення карти BRI могло б спричинити політичні й дипломатичні суперечки, адже це б означало чітке визначення сфер впливу Китаю та відкрило б можливості для юридичних та територіальних претензій з боку інших держав (Narins, Agnew, 2020: с.81).

«Фазова невизначеність», на думку іноземних вчених, дає змогу Китаю уникати звинувачень у неоімперіалізмі. Адже якщо Китай чітко окреслив би карту «Поясу і шляху», це могло б спровокувати страхи перед його експансією, особливо серед малих і середніх держав, які вже сьогодні побоюються потрапити в «боргову

пастку» (Narins, Agnew, 2020: с.830). Натомість, Китай використовує м'яку риторику та економічні важелі, подаючи ініціативу як відкриту та гнучку структуру, що дозволяє йому варіювати підходи до різних регіонів.

Одним з аспектів ініціативи «Пояс і шлях» є спрощення дипломатичних маневрів, оскільки відсутність єдиної карти дозволяє Китаю вести переговори з різними країнами, адаптуючи дану ініціативу під їхні потреби. Наприклад, у Південній Азії «Пояс і шлях» позиціонується як інфраструктурний проект для покращення регіональної логістики, у Східній Європі – як інвестиційна програма для промислових центрів, а в Африці – як частина допомоги в розвитку. Таким чином, Пекін може змінювати акценти залежно від аудиторії, не зобов'язуючись дотримуватися чітких меж чи принципів.

Окрім цього, геополітична «невизначеність» ініціативи є інструментом уникнення юридичних обмежень, які накладає міжнародний порядок західного зразка. Наприклад, якщо в рамках міжнародного права країни повинні дотримуватись певних норм щодо суверенітету, інвестиційної політики чи торгівлі, то розпливчата природа «Поясу і шляху» дозволяє Китаю діяти за обставинами. Це створює ситуацію, за якої країни-учасниці цієї ініціативи не мають чітких очікувань щодо того, яку саме роль відіграє Китай у їхній економіці та політиці. У підсумку, відсутність офіційної карти BRI сприяє гнучкій адаптації геополітичної стратегії цієї країни, розширюючи його економічний вплив без прямого декларування контролю над певними територіями. Це дозволяє Пекіну не лише зберігати стратегічну невизначеність, а й поступово формувати альтернативний міжнародний порядок, у якому класичні західні концепції державного суверенітету та міжнародного права стають менш значущими.

Наразі спостерігається, що Китай суттєво змінив підходи до відбору та реалізації інфраструктурної дипломатії в межах «Поясу і шляху». Якщо у 2010-х роках ініціатива відзначалася масштабними інфраструктурними мегапроєктами, то з 2021 року офіційно проголошено курс на інвестиції за принципом «маленький й красивий» («small and beautiful»). Це означає фокусування на відносно менших за

розміром проєктах, які є більш стійкими, екологічними та фінансово менш ризикованими порівняно з попередніми зобов'язаннями. Нові проєкти мають бути здатними до самофінансування та генерування прибутку, зосереджуючись на секторах з високою доданою вартістю – таких як технології, енергетика та охорона здоров'я. Цей зсув відповідає прагненню Китаю підвищити якість BRI і уникнути надмірної боргової залежності партнерів. Відповідно, влада цієї країни приділяє більше уваги оцінці ризиків і життєздатності проєктів: сам голова КНР Сі Цзіньпін наголошував на необхідності посилити управління ризиками та контроль якості в рамках BRI. Таким чином, BRI вступає у «другу декаду» свого розвитку з ухилом на вибірковість та якість проєктів замість кількісної експансії (Yeung, 2024).

Корекція стратегії у 2020-х роках зумовлена як зовнішніми, так і внутрішніми факторами:

- по-перше, накопичились випадки проблемних проєктів та фінансових труднощів у країнах-реципієнтах: окремі позичальники почали дефолтувати за кредитами ще з кінця 2010-х, підігриваючи звинувачення в «борговій пастці». Західні уряди та аналітики критикували BRI за екологічні ризики та брак прозорості, що підірвало репутацію ініціативи на міжнародній арені;

- по-друге, пандемія COVID-19 і пов'язані з нею економічні потрясіння різко скоротили можливості Китаю продовжувати фінансування мегапроєктів у попередніх обсягах. Жорсткі карантинні обмеження в КНР у 2020–2022 рр. практично призвели до зупинки економічної активності, а після пандемії країна зіткнулася з уповільненням зростання, кризою на ринку нерухомості та зростанням внутрішнього боргу. Вперше за десятиліття Китай фіксує чистий відтік прямих іноземних інвестицій, що обмежує ресурси для зовнішніх проєктів;

- по-третє, геополітична напруженість і торговельні війни вплинули на реалізацію «Поясу і шляху»: з 2018 року США та союзники ввели низку експортних та інвестиційних обмежень щодо КНР, а відносини Китаю з деякими країнами Заходу погіршилися. Всі ці чинники змусили Пекін переглянути підходи до BRI,

зробивши акцент на стійкості та репутаційних вигодах замість максимального охоплення.

У відповідь на минулі недоліки Китай також ініціює зміцнення інституційних механізмів «Поясу і шляху». На Третньому форумі «Поясу і шляху» в Пекіні (жовтень 2023 року) було проголошено курс на «високоякісну співпрацю» в рамках BRI та анонсовано створення секретаріату Форуму цієї ініціативи для координації багатосторонніх проєктів. Оголошено вісім ключових напрямів подальшої реалізації ініціативи, серед яких:

- ✓ розбудова багатовимірних транспортних коридорів;
- ✓ підтримка відкритої світової економіки;
- ✓ впровадження «малих та розумних» проєктів для підвищення добробуту населення;
- ✓ зелений розвиток;
- ✓ інновації;
- ✓ міжкультурні обміни;
- ✓ доброчесність;
- ✓ інституційне зміцнення співпраці.

Зокрема, Китай заявив про додаткове фінансування у вигляді спеціальних кредитних ліній та розширення Фонду Шовкового шляху для підтримки нових проєктів на комерційних засадах. Такі кроки свідчать, що після 2020 року BRI поступово набуває більш структурованих форм і правил – з акцентом на прозорості та спільній вигоді. Для підвищення довіри партнерів Китай започатковує ініціативи з протидії корупції в рамках BRI (напр., принципи доброчесності та система комплаєнсу для компаній-учасників). Таким чином, стратегічні зміни BRI після 2020 р. відображають прагнення зробити ініціативу більш стабільною, екологічно та фінансово відповідальною, а також краще інтегрованою в міжнародні норми співпраці.

Одним з найпомітніших нових пріоритетів BRI у 2020-х роках стала цифровізація. Китай дедалі більше просуває так званий «Цифровий Шовковий

шлях» (Digital Silk Road, DSR) – технологічний вимір BRI, спрямований на розбудову цифрової інфраструктури в країнах-партнерах. У друге десятиріччя ініціативи увага змістилася на менші проєкти з новітніми технологіями, особливо в цифровій сфері, які обіцяють швидку віддачу та одночасно сприяють інтернаціоналізації китайських технологічних компаній. Зокрема, по лінії BRI реалізуються проєкти з розгортання волоконно-оптичних магістралей, стільникових мереж 4G та 5G, супутникового зв'язку, дата-центрів та «розумних міст» у країнах Азії, Африки, Близького Сходу.

На практиці Китай пропонує партнерам «пакет» із телекомунікаційного обладнання, електронної комерції, електронного урядування, а також інвестиції в стартапи і технологічні парки. У 2023 році Сі Цзіньпін оголосив про створення пілотних зон співпраці в сфері Silk Road e-commerce (електронної комерції Шовкового шляху) та щорічне проведення Глобального експортного цифрового форуму, підкресливши намір КНР стимулювати цифрову торгівлю. «Цифровий шовковий шлях» набуває ваги особливо у країнах Глобального Півдня, де попит на доступний інтернет і технології зростає, а китайські ІТ-гіганти прагнуть зайняти нішу на нових ринках.

Така цифрова експансія має для Пекіна подвійну вигоду: економічну (просування стандартів і продуктів КНР) та геополітичну (посилення впливу через контроль за цифровими мережами і даними). Водночас ряд західних держав стурбовані, що DSR може розширити можливості Китаю контролювати кіберпростір і телекомунікації в міжнародному масштабі, тому уважно стежать за цими проєктами. Проте для багатьох країн, що розвиваються, китайські пропозиції в цифровій сфері залишаються привабливими завдяки швидкості розгортання та відносно низькій вартості.

На сьогодні «Пояс і шлях» декларує курс на зелений розвиток і підтримку екологічно чистих проєктів. Ця зміна частково спричинена як глобальною боротьбою зі зміною клімату, так і критикою «Поясу і шляху» через підвищення викидів вуглекислого газу після реалізації масових проєктів. Китай відреагував на

ці виклики низкою значущих кроків. З 2021 року державні банки КНР припинили фінансування нових вугільних електростанцій за кордоном, що історично були частиною енергетичних проєктів BRI (World Economic Forum, 2023).

Натомість акцент зміщено на інвестиції в сонячну, вітрову енергетику, гідроенергетику та інші відновлювані джерела. У 2020 році була створена коаліція «BRI Green Development Coalition» (BRIGC), яка видала настанови щодо найкращих екологічних практик і запровадила систему кольорової класифікації проєктів BRI за рівнем їхнього впливу на довкілля. Фактично кожен новий проєкт під егідою BRI тепер оцінюється з точки зору екологічних ризиків, що має запобігти фінансуванню екологічно шкідливих ініціатив.

Тематика «Зеленого Поясу і Шляху» стала ключовою і на самітах Belt and Road Initiative. Під час Форуму 2023 року Сі Цзіньпін окремо наголосив на просуванні зеленого розвитку, оголосивши про поглиблення співпраці у галузі зеленої інфраструктури, зеленої енергетики та екологічно чистого транспорту. Китай пообіцяв збільшити підтримку міжнародних платформ, присвячених сталому розвитку (зокрема продовжити роботу Коаліції з зеленого розвитку BRI), а також впровадити «принципи зеленого інвестування для BRI», розроблені спільно з міжнародними партнерами. Практична реалізація зеленого курсу вже помітна: частка проєктів BRI у сфері відновлюваної енергетики та чистого транспорту зростає щороку, тоді як інвестиції у викопні види палива поступово скорочуються. Хоча повний «зелений поворот» потребуватиме часу, Китай демонструє готовність інтегрувати цілі сталого розвитку ООН в проєкти «Поясу і шляху». Це частково покликано зміцнити міжнародну підтримку BRI та показати, що ініціатива узгоджується зі світовим порядком денним зі зменшення викидів і охорони довкілля.

Глобальні потрясіння останніх років – від пандемії до геополітичних конфліктів – оголили вразливість міжнародних ланцюгів постачання. В цих умовах Китай позиціонує BRI як інструмент для підвищення стійкості та надійності торговельних шляхів. Після 2020 року помітно зросла увага до диверсифікації

транспортно-логістичних коридорів в рамках «Поясу і шляху» та зосередження більших акцентів на країнах Глобального Півдня. Зокрема, оголошено про наміри розвивати Транскаспійський міжнародний транспортний маршрут як альтернативний шлях сполучення між Китаєм, Центральною Азією та Європою. Це важливо на тлі геополітичної нестабільності в традиційних коридорах (наприклад, через чинну війну РФ проти України ускладнено маршрути через першу).

Китай також акцентує на розвитку «Морського шовкового шляху» (модернізація портів та інтеграція морських перевезень) та «Повітряного шовкового шляху» (авіасполучення) для забезпечення безперервності постачань. Паралельно просувається ініціатива «розумних коридорів», де логістичні ланцюги оснащуються цифровими системами відстеження та управління, що підвищує їхню надійність. Пандемія також стимулювала розвиток «Шовкового шляху здоров'я» – постачання медичних товарів та вакцин до країн-партнерів, використовуючи логістичні можливості BRI.

У розпал COVID-19 ця країна за допомогою транспортної мережі BRI доставила понад 2,3 млрд доз вакцин та інші необхідні засоби в різні куточки світу, демонструючи внесок ініціативи у глобальну медичну безпеку. Надалі зміцнення безпеки ланцюгів постачання охоплює і промислову кооперацію: Китай заохочує створення спільних виробництв і індустріальних парків уздовж маршрутів BRI, щоб критично важливі товари могли вироблятися ближче до кінцевих ринків. Хоча ця складова менш офіційно оформлена, ніж цифрова чи зелена, у висловлюваннях китайського керівництва простежується концепція «стабільних та безпечних поставок» як частини оновленої місії BRI. У підсумку, адаптація «Поясу і шляху» до нових викликів означає, що інфраструктурні проєкти оцінюються не лише за економічною вигодою, але й за тим, наскільки вони підвищують стійкість глобальної торговельної системи до криз.

Активізація та трансформація BRI у 2020-х роках викликала змішану реакцію в світі. Провідні західні держави, з одного боку, критично оцінюють китайську ініціативу, а з іншого – намагаються запропонувати альтернативи. Занепокоєння

Заходу стосуються як політичних мотивів «Поясу і шляху» (посилення впливу Китаю, можливе використання боргів для тиску, так і стандартів реалізації (у першу чергу, прозорість, екологічність та підзвітність). У відповідь на зростання присутності Китаю, країни G7 у 2021–2022 роках анонсували власні програми інфраструктурної підтримки для країн, що розвиваються, при цьому просуваючи західні стандарти і прозорість.

Такі проєкти відображають конкуренцію моделей розвитку: авторитарно-капіталістичної (китайської) та ліберально-демократичної (західної) на теренах Азії, Африки та Латинської Америки. Західні лідери відкрито заявляють, що хочуть запропонувати країнам-партнерам «вигіднішу альтернативу» BRI, яка не створюватиме боргового тягаря і зміцнюватиме суверенітет партнерів. Втім, оглядачі відзначають, що конкурувати з розмахом BRI нелегко: Китай може покладатися на свої державні підприємства та державні банки для швидкої реалізації проєктів, тоді як західні демократії повинні створювати стимули для приватного бізнесу інвестувати в ризикові ринки. Скептики зазначають, що очолювані США ініціативи (наприклад, Partnership for Global Infrastructure and Investment) поки що відстають за масштабом і конкретними результатами від «Поясу і шляху». Проте їх поява вже сама по собі визнанням успіху BRI: світові лідери усвідомили потребу посилити присутність у сфері глобальної інфраструктури, аби врівноважити вплив Китаю.

Для багатьох країн Азії, Африки та Латинської Америки оновлена китайська ініціатива лишається привабливою, хоча і не позбавленою ризиків. З одного боку, держави Глобального Півдня вітають зміщення акцентів BRI на якісніші та сталіші проєкти. Більш «зелений» і цифровий характер цієї ініціативи збігається з їх власними потребами у модернізації економіки. Наприклад, інвестиції Китаю в сонячні електростанції чи інтернет-мережі безпосередньо сприяють розвитку, тоді як участь у «Шовковому шляху здоров'я» допомогла отримати доступ до вакцин і медичних товарів під час пандемії.

З іншого боку, уроки першого десятиліття BRI навчили багато країн більш обережно підходити до співпраці з КНР. Підвищена увага до боргової стійкості змушує уряди ретельніше оцінювати умовні вигоди та витрати китайських позик. Декілька держав переглянули або навіть скасували окремі проєкти BRI через їх фінансову невігідність чи суспільний опір. Яскравим прикладом стала Малайзія, що у 2018 році тимчасово призупинила будівництво китайської залізниці East Coast Rail Link, домігшись зниження вартості проєкту.

Інші країни прагнуть перебалансувати відносини: Пакистан та Шрі-Ланка вели перемовини про реструктуризацію боргів перед Китаєм після того, як зіткнулися з фінансовою скрутою. В деяких випадках уряди відкрито дистанціюються від ініціативи: Італія, єдина країна G7, що приєдналася до BRI у 2019 р., у 2023 році сигналізувала про намір вийти з меморандуму про взаєморозуміння, розчарувавшись у недостатніх економічних здобутках та переглянувши стратегічні пріоритети.

На загал, міжнародна спільнота реагує на BRI диференційовано. Багато держав Глобального Півдня продовжують активно залучатися до «Поясу і шляху» – станом на сьогодні, до 150 країн все ще беруть участь у цій ініціативі (Nedopil, 2025). Водночас держави з розвинутою економікою частіше сприймають BRI крізь призму геополітичного суперництва та власної безпеки. Оновлені екологічні та цифрові пріоритети «Поясу і шляху» загалом знаходять схвальний відгук у світовому дискурсі – зокрема, курс Китаю на припинення фінансування «брудних» проєктів розглядається як позитивний крок.

Однак залишаються і підозри, що ці зміни носять більше іміджевий характер, тоді як основна мета BRI – розширення впливу Китаю – залишається незмінною. Такий скептицизм особливо поширений серед аналітичних центрів і медіа США та Європи. Разом з тим, конкуренція між проєктом «Пояс і шлях» та альтернативними ініціативами може мати і позитивний ефект для бенефіціарів: країни, що розвиваються, отримують більше джерел фінансування і можуть обирати найвігідніші пропозиції. Деякі експерти відзначають, що суперництво за «серця і

гаманці» Глобального Півдня спонукає і Китай, і Захід підвищувати якість та прозорість своїх пропозицій, що зрештою сприяє цілям сталого розвитку.

Незважаючи на адаптацію ініціативи «Пояс і шлях» до сучасних тенденцій, Китай стикається з низкою викликів і обмежень у процесі її реалізації після 2020 року. Одним з найсерйозніших викликів є проблема заборгованості країн-учасниць та фінансових зобов'язань Китаю. За десятиліття BRI Китай став найбільшим кредитором для багатьох країн, і тепер перед ним постала дилема: наполягати на поверненні виданих позик чи йти на поступки задля збереження партнерських відносин.

Кілька країн-боржників опинилися на межі дефолту, вимагаючи перегляду умов китайських кредитів (наприклад, Замбія, Ефіопія, Шрі-Ланка). Пекін вимушений брати участь у багатосторонніх механізмах полегшення боргового тягаря (G20 Common Framework тощо), що раніше було для нього небажаним кроком. Відтак, фінансова модель BRI еволюціонує: Китай більше не готовий беззастережно видавати кредити під державні гарантії, натомість заохочує спільне фінансування з приватним сектором та ретельніше оцінює окупність проєктів.

Для уникнення «пастки несплачених боргів» китайські регулятори посилили контроль за зовнішніми інвестиціями і рекомендують банкам та компаніям посилити менеджмент ризиків. Ці обмеження впливають на темпи та масштаб розгортання нових проєктів BRI: можливе уповільнення, проте з більшою гарантією успішності та сталості тих проєктів, що все ж запускаються.

Іншим ключовим викликом є загострення геополітичної конкуренції між Китаєм та західними країнами, передусім США. «Пояс і шлях» дедалі більше розглядається крізь призму суперництва систем: американська стратегія в Індо-Тихоокеанському регіоні відкрито націлена на стримування китайського впливу, а нові ініціативи на кшталт Indo-Pacific Economic Framework (IPEF) чи індійсько-середньосхідно-європейського коридору (ІМЕС) мають на меті створити альтернативні мережі торгівлі та інфраструктури. В таких умовах деякі країни відчувають політичний тиск щодо участі в BRI. Наприклад, низка держав Східної

Європи переглянула формат співпраці 16+1 з Китаєм після 2021 року, низка країн (Литва, Латвія, Естонія) вийшла з ініціативи, зіткнувшись із дипломатичними різнобіжностями з Пекіном.

Повномасштабна війна Російської Федерації проти України є одним з найбільш серйозних факторів впливу на реалізацію та позитивне сприйняття ініціативи «Пояс і шлях»: вона ускладнила сухопутні маршрути між Китаєм та ЄС, а відмова Китаю засудити дії Росії посягла на довіру в Європі щодо стратегічних намірів Пекіна. Як результат, просування «Поясу і шляху» у європейському напрямку стикається з більшими перешкодами – від регуляторних (посилений контроль інвестицій ЄС) до іміджевих (сприйняття Китаю як партнера, що потенційно підтримує ревізіоністські сили). Крім того, безпекові ризики самих інфраструктурних об'єктів BRI зросли: атаки на проєкти та персонал, в особливості в нестабільних регіонах змушують Китай думати про захист своїх зарубіжних активів. Це призводить до делікатних питань про військово-безпекову присутність КНР за кордоном, що занепокоює інші держави.

Сучасні китайські економічні реалії ставлять природні межі для апетитів проєкту BRI. Уповільнення економічного зростання та необхідність вирішувати проблеми всередині країни (боргове навантаження регіонів, кризові явища у сфері нерухомості, старіння населення) означають, що державним підприємствам і банкам складніше інвестувати за кордон у тому ж обсязі. Пекін намагається компенсувати це залученням приватних компаній до проєктів BRI, проте приватний сектор діє обережніше і керується комерційною логікою, а не лише державними директивами.

Це може зменшити політичну керованість ініціативи, але підвищує економічну раціональність проєктів. Ще одним стримуючим фактором є репутаційні ризики: китайські компанії усе більше занепокоєні своєю міжнародною репутацією і можливими санкціями, якщо ініціатива «Пояс і шлях» буде асоціюватися з корупцією чи порушеннями прав людини. Таким чином, внутрішні обмеження змушують Китай шукати нові моделі фінансування та

концентруватися на тих проєктах, що відповідають і інтересам партнерів та, в особливості, стратегічним цілям КНР.

1.2. Концептуалізація стратегій США в сфері глобальної інфраструктури як альтернативні механізми геополітичного впливу

У сучасному міжнародному середовищі розвиток інфраструктури відіграє важливу роль у формуванні глобальних геополітичних зв'язків, сприяючи зміцненню транскордонної торгівлі, інвестиційних потоків та геополітичного впливу. На тлі реалізації китайської ініціативи «Пояс і шлях», уряд США не лише розпочав «війну наративів», але й вжив низку заходів, щоб зменшити рівень співпраці в рамках «Поясу і шляху». Він намагався накласти додаткові витрати на реалізацію Китаєм ініціативи «Пояс і шлях» і використовував захист від цієї ініціативи як важливий аспект своєї стратегічної конкуренції з Китаєм. В очах Пекіна США дедалі активніше розгорнули всебічну, міжрегіональну та глобальну конкуренцію проти Китаю, намагаючись тісно інтегрувати економічне оточення, технологічну блокаду, військове стримування та стримування безпеки та ідеологічне придушення. Це було продемонстровано через його роботу з ініціативою «Пояс і шлях».

Сучасна стратегія обмеження впливу КНР направлена на збереження статусу глобальної домінуючої, гегемонічної сили США у сучасній політиці. До проблематики гегемонії зверталася низка науковців, зокрема Дж. Айкенберрі, З. Бжезинський, С. Гантінгтон, Г. Кіссінджер. Вітчизняні напрацювання, присвячені питанню політичної гегемонії США, належать таким авторам як Ю. Майборода, Т. Сергієнко, М. Таран, М. Фесенко, М. Шепелєв.

Нова ера гегемонії США почалася з реалізації принципів глобальної економічної лібералізації, що проявлялася у створенні міжнародних інститутів, зокрема Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світовий банк, що закріпили домінування США в глобальній економіці. У свою чергу, глобальна стабільність у

сферах впливу вимагала від США не тільки економічної, але й обов'язкової військової присутності у різних частинах світу, що стало основою для ведення холодної війни після Другої Світової війни. Цьому сприяло створення Організація Північноатлантичного договору (НАТО), що стримувало геополітичне розширення Радянського Союзу. Відтоді МВФ і нині особливо важливою частиною стратегії американської гегемонії була концепція «м'якої сили», теоретично яку обґрунтував американський дослідник Джозеф Най. Це поняття вказує на те, що США були здатні маніпулювати міжнародними відносинами не тільки традиційними, силовими шляхами, а й завдяки впливу на культурну, освітню та медіа-сферу, що дозволяло поширювати американські цінності по всьому світу без прямого військового втручання. Кінцевою метою «м'якої сили» є її спрямування на створення позитивного іміджу держави (Nye, 1990: с.56).

Останнє століття політична гегемонія США постає як провідна ідея зовнішньої політики даної держави, що розпочалась після Першої світової війни, коли Сполучені Штати почали набирати політичного та економічного впливу на міжнародній арені. У міжвоєнний період США прагнули утримувати свою роль як світовий лідер, зокрема через участь у створенні Ліги Націй та вплив на міжнародні економічні структури, хоча, фактично, членом Ліги Націй США не були. Остаточний розквіт американської гегемонії настав після Другої світової війни, коли США стали основною силою, яка сформувала міжнародний порядок.

Після розпаду Радянського Союзу, США продовжують зберігати зовнішньополітичне лідерство, у чому сприяє політика створення і керування міжнародними інституціями, такими як згадувані раніше ООН та МВФ. Теоретик неоліберального інституціоналізму Р. Кеогейн стверджує, що інституції сприяють співпраці держав, знижуючи вплив анархії – вони зменшують витрати координації, підвищують ціну порушень та забезпечують обмін інформацією. Завдяки цьому США через мережу договорів і організацій встановлюють вигідні правила і норми, за якими інші добровільно слідує, що продовжує гегемонію США (Keohane, 1984: с.74).

Джозеф Най у своїй іншій праці аналізує парадоксальний характер глобальної домінації США. Науковець стверджує, що незважаючи на те, що США залишаються єдиною супердержавою, вони не можуть досягти своїх стратегічних цілей без співпраці з іншими країнами; за таких обставин, їхня могутність не є абсолютною, а швидше взаємозалежною. Най розвиває свою теорію на основі двох форм впливу США на світ. Окрім згадуваної «м'якої сили», що базується на привабливості культурних цінностей, політичних ідей та інституціях, постає також «жорстка сила», що означає примус через військову силу або економічні санкції.

На думку дослідника, навіть за наявної військової могутності США не можуть вирішити глобальні проблеми, зокрема тероризм, зміна клімату чи економічна нерівність без кооперації з іншими країнами, що є важливим для досягнення довгострокових результатів. Ключовим моментом також є відновлення міжнародного лідерства США через багатосторонні підходи та організації. Замість того, щоб покладатися тільки на військову силу, США повинні зосередитися на розбудові альянсів і посиленні глобальних інститутів, що відповідають за вирішення міжнародних проблем. Тому сучасна роль США в сучасному світі, на думку автора, потребує більшої гнучкості та співпраці з іншими державами, оскільки жорстка сила, в силу завершення холодної війни, вже не є ефективною самостійною стратегією. Водночас, Най застерігає від ізоляціонізму і надає перевагу політиці, що базується на дипломатії та м'якій силі (Nye, 2002: с.35).

Політична гегемонія США також була б неможливою без лідерської позиції у світовій економіці, що є на сьогодні важливим чинником глобальної стабільності та розвитку. Окреслюючи фактори глобального лідерства США у сфері економіки, Ю. Майборода зазначає, що особливому позиціонуванню США у глобальній торгівлі та економіці сприяють високий рівень розвитку інноваційної інфраструктури, значна роль держави та системи державних органів у підтримці експортерів, високі розвиток сектору економіки та ступінь інституційної інтеграції

країни у світову економічну систему, політична воля та вага у міжнародних економічних організаціях (Майборода, 2019: с.114).

На думку українського дослідника М. Тарана, вперше за півстоліття Сполученими Штатами було втрачено ініціативу в зовнішній політиці, за якою її керівництво не змогло запропонувати на тлі збільшення впливу КНР модель свого глобального лідерства. Автором наводиться за приклад рішення американського президента Дональда Трампа за першої його каденції (2016-2020 рр.) про вихід США з Транстихоокеанського партнерства, що розцінювалося в Китаї досить позитивно у межах впровадження «Поясу і шляху» (Таран, 2017: с.142).

Альтернативно, адміністрація Дональда Трампа значно розширила та модернізувала Індійсько-Тихоокеанську стратегію, запровадивши низку економічних, безпекових та політичних ініціатив, спрямованих на зміцнення демократичного управління та створення альтернативи ініціативі «Пояс і шлях». Основним завданням цієї стратегії стало формування «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», що передбачало захист заснованого на правилах міжнародного порядку та протидію економічному й політичному впливу Китаю в регіоні.

У межах цієї стратегії адміністрація Трампа акцентувала увагу на «відповідальному взаємозв'язку», який передбачав підтримку стійких економічних партнерств на засадах прозорості, верховенства права та екологічної безпеки. Значну увагу було приділено розвитку «високоякісної інфраструктури», що мала відповідати міжнародним стандартам та слугувати альтернативою китайським інфраструктурним проєктам у межах ініціативи «Пояс і шлях».

Варто зауважити, що до офіційного запуску BRI уряд Сполучених Штатів пропонував власну концепцію розвитку трансконтинентальної інфраструктури під назвою «Новий Шовковий шлях». Вперше ця стратегія була офіційно представлена на державному рівні державним секретарем США Гіллари Клінтон у 2011 році під час виступу в Ченнаї (Індія). Основна ідея ініціативи полягала у формуванні

єдиного економічного макрорегіону, що мав би об'єднати Центральну та Південну Азію, з особливим акцентом на Афганістан як його центральний вузол.

Передбачалося, що ініціатива включатиме два основні напрями розвитку:

- по-перше, це створення інфраструктурних зв'язків між державами Центральної Азії, Афганістаном та Південною Азією;
- по-друге, це спрощення торговельної інтеграції, що включало лібералізацію митних і прикордонних процедур, усунення нетарифних бар'єрів та поступове відкриття ринків.

Хоча дипломатичні зусилля Заходу в цьому напрямі здійснювалися і раніше, саме у 2011 році вони були оформлені як єдина геоекономічна стратегія. Незважаючи на те, що ініціатива не була втілена в повному обсязі, вже тоді вона розглядалася як американська відповідь на економічне зростання Китаю та його вплив у регіоні.

Першим масштабним кроком, спрямованим на створення альтернативи BRI, стало формування інфраструктурної ініціативи BDN, започаткованої США, Японією та Австралією. Назва ініціативи походить від метафоричного зображення Землі як «блакитної крапки» у космосі, що символізує її глобальний характер. Офіційна презентація BDN відбулася в листопаді 2019 року під час Індо-Тихоокеанського бізнес-форуму, що проходив у рамках 35-го саміту Асоціації держав Південно-Східної Азії (ASEAN) у Таїланді.

BDN позиціонується як багатовекторна ініціатива, що об'єднує уряди, приватний сектор та громадянське суспільство з метою стимулювання розвитку високоякісної та надійної інфраструктури на глобальному рівні. Одним із ключових аспектів BDN є сертифікація інфраструктурних проєктів, що базується на таких критеріях, як фінансова прозорість, екологічна стійкість та довгостроковий економічний вплив. Таким чином, ініціатива покликана забезпечити альтернативний підхід до міжнародного інфраструктурного розвитку, що відповідає західним стандартам управління та фінансування.

Відмінною особливістю BDN є те, що вона не передбачає безпосереднього фінансування інфраструктурних проєктів, а натомість акцентує увагу на якісних стандартах будівництва та управління інвестиціями. Ця ініціатива має на меті вирішення двох ключових проблем, пов'язаних із реалізацією BRI, а саме:

- забезпечення прозорості фінансування;
- оптимізація вартості життєвого циклу інфраструктурних об'єктів.

У цьому контексті BDN спрямована на консолідацію міжнародних стандартів, включно з Принципами G20 щодо якісних інвестицій в інфраструктуру, членом яких є і Китай.

Ініціатива BDN передбачає оцінку та моніторинг інфраструктурних проєктів приватного, державного та громадського секторів у будь-якій країні. Вона має на меті популяризацію найкращих практик будівництва та фінансування, що відповідають принципам сталого розвитку та відповідального управління інвестиціями.

США вже володіють низкою механізмів, спрямованих на підтримку інфраструктурних проєктів за кордоном. Серед них – Корпорація фінансування розвитку США (DFC) та Глобальна ініціатива закупівель Агентства США з торгівлі та розвитку (GPI), які забезпечують фінансування та координацію інфраструктурних інвестицій. Крім того, до реалізації BDN залучені Австралійський фонд фінансування інфраструктури для Тихоокеанського регіону (AIFFP), Японське агентство з міжнародного співробітництва (JICA), а також Азіатський банк розвитку (ADB), які є ключовими фінансовими партнерами у сфері міжнародних інфраструктурних проєктів (ABC, 2019).

Створення BDN відбувалося в умовах загострення геоекономічної конкуренції, зокрема на тлі розширення BRI. У цьому контексті BDN виконує функцію альтернативного підходу до фінансування інфраструктури, що базується на принципах відкритого ринку, приватних інвестицій та дотримання міжнародних стандартів.

Ініціатива BDN передбачає сертифікацію інфраструктурних проєктів на основі їхнього внеску у стійке та інклюзивне економічне зростання, що узгоджується з Цілями сталого розвитку (Sustainable Development Goals, SDGs), визначеними ООН. Одним із ключових аспектів сертифікації є оцінка відповідності проєктів принципам сталого розвитку, зокрема їхньої здатності забезпечувати довгостроковий економічний ефект без надмірного навантаження на екосистему або соціальну сферу (OECD, 2021).

Для того, щоб проєкт міг претендувати на сертифікацію в межах BDN, він повинен бути узгодженим із національними та місцевими стратегіями розвитку. Це означає, що інфраструктурна ініціатива має відповідати існуючим державним і муніципальним планам розвитку, сприяти підвищенню конкурентоспроможності регіонів і не створювати надмірних фінансових ризиків для країни-реципієнта (World Bank, 2020). Відповідно, сертифікація BDN спрямована на запобігання реалізації неефективних або політично мотивованих проєктів, що можуть мати короткострокову вигоду, але не забезпечують довготривалого економічного ефекту.

Одним із важливих критеріїв є створення робочих місць, оскільки високоякісні інфраструктурні проєкти мають потенціал для сприяння зайнятості як у процесі будівництва, так і на етапі експлуатації. Окрім цього, сертифікація BDN передбачає оцінку того, наскільки проєкт сприяє забезпеченню доступу до інфраструктурних послуг. Це включає транспортну доступність, забезпечення енергетичними ресурсами, розвиток телекомунікаційних мереж та покращення водопостачання. Відповідно до досліджень Світового банку, інфраструктурні проєкти, що підвищують доступ до базових послуг, сприяють зниженню рівня нерівності та покращенню соціально-економічного становища населення (World Bank, 2019). Зокрема, розширення транспортної інфраструктури у сільських районах дозволяє значно підвищити рівень мобільності населення, що позитивно впливає на доступність освіти, охорони здоров'я та можливості працевлаштування.

Таким чином, сертифікація BDN у категорії стійкого та інклюзивного економічного зростання охоплює широкий спектр економічних та соціальних аспектів. Вона передбачає узгодженість проєктів із національними стратегіями розвитку, створення робочих місць та забезпечення доступу до критично важливих послуг. Основною метою є забезпечення того, щоб інфраструктурні інвестиції сприяли довгостроковому та сталому розвитку без створення негативних екстерналій для економіки або суспільства.

Сертифікаційні критерії BDN включають оцінку того, наскільки інфраструктурний проєкт сприяє мобілізації інвестицій із приватного сектору та забезпечує ефективне використання державних ресурсів. Однією з головних цілей ініціативи є створення умов для залучення капіталу, керованого ринковими механізмами, що дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет і водночас підвищити ефективність інвестицій.

Значна увага приділяється участі приватного сектору, що є одним із визначальних факторів довгострокової фінансової стійкості інфраструктурних проєктів. У рамках BDN передбачено, що проєкти, які претендують на сертифікацію, мають бути привабливими для приватних інвесторів та фінансуватися за допомогою механізмів державно-приватного партнерства (англ. Public-Private Partnership, PPP) (World Bank, 2021). Відповідно до принципів ефективного управління державними фінансами, важливо, щоб залучення приватного капіталу не створювало надмірних боргових ризиків для держави, що особливо актуально для країн, які розвиваються (IMF, 2020).

Однією з ґрунтовних вимог у процесі сертифікації є забезпечення фінансової стійкості інфраструктурних проєктів. Це передбачає наявність чітко окреслених джерел фінансування та ефективних механізмів повернення інвестицій, що знижує ризики фіскальних дисбалансів. Згідно з аналітичним звітом Організації економічного співробітництва та розвитку (Organisation for Economic Co-operation and Development, далі – OECD) за 2021 р., проєкти з прозорими фінансовими

схемами користуються більшою довірою серед міжнародних інвесторів, що значно підвищує їхні шанси на залучення приватного капіталу (OECD, 2021).

Не менш важливим чинником є забезпечення чесної конкуренції, що реалізується шляхом відкритих тендерів та рівних умов для всіх учасників. Прозорість процедур у виборі підрядників і партнерів відіграє ключову роль у боротьбі з корупцією та підвищенні ефективності витрат. У цьому контексті система сертифікації BDN створює умови для обмеження використання непрозорих схем фінансування й водночас стимулює конкуренцію у сфері інфраструктурного розвитку.

Серед інших важливих аспектів – аналіз та зменшення ризиків, притаманних масштабним інфраструктурним ініціативам, що, як правило, передбачають значні фінансові зобов'язання. Підхід державно-приватного партнерства дозволяє ефективніше розподіляти ці ризики між державними органами та приватними структурами, що сприяє більш гнучкому управлінню ресурсами. З огляду на це, сертифікаційна модель BDN підтримує проєкти з вбудованими інструментами управління ризиками – зокрема, страхуванням, адаптивними фінансовими рішеннями та залученням міжнародних фінансових інституцій.

Ще один компонент цього блоку критеріїв стосується здатності інфраструктурних проєктів залучати додаткові інвестиції – так звана каталізація фінансування. Об'єкти, що відповідають стандартам BDN, створюють довіру серед фінансових установ і приватних інвесторів, чим сприяють подальшому економічному зростанню. Наприклад, реалізація сучасного транспортного вузла може стимулювати розвиток суміжних секторів – таких як логістика, туризм чи виробництво.

Сукупність зазначених критеріїв охоплює ключові принципи сталого розвитку – екологічний, соціальний та управлінський виміри (ESG), а також орієнтацію на економічну доцільність. Вони ґрунтуються на вже наявних міжнародних стандартах, зокрема Принципах G20 щодо якісної інфраструктури, ініціативах G7 з інноваційного фінансування розвитку, Принципах Екватора та

Керівних положеннях Організації економічного співробітництва та розвитку для транснаціональних компаній. Таким чином, Blue Dot Network спирається не на створення нових норм, а на адаптацію вже апробованих та стандартизованих світових практик.

Процедура сертифікації включає подання заявки, внутрішню самооцінку за встановленими критеріями, зовнішній аудит та остаточне рішення, яке приймається незалежним Секретаріатом BDN. Відповідно до досягнутих результатів проєкт може отримати базову або підвищену оцінку (від однієї до трьох «блакитних точок»), що свідчить про рівень відповідності стандартам BDN та наявність інноваційних або винятково ефективних практик.

Варто підкреслити, що BDN не є самостійним джерелом фінансування – ініціатива не надає грантів або позик. Її діяльність здійснюється переважно за рахунок внесків урядів країн-учасниць та підтримки експертних організацій. Наявність такої моделі, з одного боку, забезпечує незалежність та об'єктивність оцінювання, а з іншого – обмежує інструменти впливу виключно до сертифікаційних механізмів «м'якої сили».

Blue Dot Network була започаткована у листопаді 2019 року з ініціативи США, Японії та Австралії, під час Індо-Тихоокеанського бізнес-форуму в Бангкоку. Значну роль у запуску зіграла новостворена Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC), яка мала змогу підтримувати проєкти на суму до 60 млрд доларів. Хоча ці кошти не були безпосередньо призначені для BDN, їхня наявність стала серйозним сигналом підтримки ініціативи.

З моменту утворення BDN до консультацій навколо даної ініціативи долучилися й інші країни. Під час першого засідання керівного комітету в Вашингтоні представники США закликали інші держави G7 доєднатися до платформи. До 2023 року коло учасників включало вже сім країн: США, Японію, Австралію, Велику Британію, Швейцарію, Іспанію та Чехію. Приєднання окремих країн Європи, зокрема після Brexit, свідчить про зацікавленість у глобальному

механізмі підвищення якості інвестицій. Підтримку ініціативі висловив також Європейський Союз через співпрацю з OECD.

Незалежний Секретаріат BDN функціонує у Парижі під егідою OECD, що виступає нейтральним партнером та координатором процесів розробки стандартів, методологій і пілотування. У 2022 році було представлено проєкт сертифікаційної рамки, а вже у 2023 році відбулося оцінювання перших семи пілотних проєктів. У 2024 році планувалося вручення перших сертифікатів, що позначає перехід від теоретичної розробки до реального впровадження інструменту.

Від початку Blue Dot Network не позиціонувався як конкурент китайській ініціативі «Пояс і Шлях» (BRI) за фінансовими ресурсами. Його місія полягає у встановленні високих міжнародних стандартів якості, до яких мають прагнути всі інфраструктурні проєкти – незалежно від джерел фінансування. Теоретично навіть проєкти в межах BRI можуть відповідати критеріям BDN, хоча на практиці політичні обставини ускладнюють таку інтеграцію. Водночас сама наявність сертифікації створює тиск на донорів і виконавців, стимулюючи прозорість і якість.

Отже, сертифікаційна система BDN сприяє формуванню сприятливого середовища для ринково орієнтованих інвестицій у сфері інфраструктури. До основних її елементів належать: забезпечення участі приватного капіталу, фінансова стабільність, конкуренція та ефективне управління ризиками. Усі ці умови дозволяють забезпечити сталий розвиток без надмірного навантаження на державні ресурси. До 2023 року до BDN долучилися нові учасники, включаючи Італію, Іспанію та Швейцарію, що свідчить про розширення її геополітичного впливу.

У червні 2021 року в ході 47-го саміту Групи семи (G7) у Великій Британії було офіційно оголошено про створення ще однієї глобальної ініціативи Build Back Better World (далі – B3W, відповідно до офіційної аббревіатури), що в перекладі означає «Відбудуймо кращий світ». Ця програма, запропонована президентом США Джо Байденом, стала частиною ширшої стратегії Вашингтона щодо

міжнародного розвитку та економічного партнерства. До обговорення ініціативи також долучилися країни-гості: Індія, Австралія та Південна Корея.

B3W позиціонувалася як важливий дипломатичний інструмент нової адміністрації США, спрямований на розширення міжнародного інвестиційного співробітництва. Її основна мета – забезпечення стійкої, прозорої та якісної інфраструктури для країн, що розвиваються. Ініціатива відображає оновлений підхід до глобального економічного розвитку, сприяючи формуванню альтернативних механізмів фінансування інфраструктурних проєктів, що відповідають міжнародним стандартам екологічної, соціальної та фінансової відповідальності.

Окрім економічного аспекту, B3W мала геополітичне значення, оскільки, хоча і не прямо, але позиціонувалася як альтернатива «Поясу і шляху», спрямованої на розширення впливу Китаю, зокрема в Індо-Тихоокеанському регіоні. Особливу роль у реалізації цієї програми відіграє Японія, яка є єдиним представником Азії у складі G7. Її залучення має стратегічне значення, оскільки Токіо є не лише союзником США за договором про безпеку, але й ключовим регіональним гравцем, який відіграє роль стримуючого фактору для китайських військових амбіцій в Азійсько-Тихоокеанському регіоні.

Водночас, незважаючи на глобальні амбіції B3W, її конкретні механізми реалізації були невизначеними. На початковому етапі програма мала певні труднощі з матеріально-технічним забезпеченням, фінансовими ресурсами та визначенням основних напрямів діяльності. Зокрема, ще не було остаточно з'ясовано, яким чином Японія може інституційно асоціюватися з B3W та яку роль вона відігравала б у її реалізації.

За оцінками уряду США, ініціатива B3W спрямована на залучення до 2035 року інвестицій у розмірі 40 трильйонів доларів для інфраструктурного розвитку країн, що розвиваються. Ця програма логічно продовжує BDN, однак, у порівнянні з нею, має масштабніший характер та надає більш чітке бачення сучасної інфраструктурної ініціативи. Основний акцент B3W спрямований на створення

глобальної фінансової мережі, що підтримуватиме будівництво транспортної та енергетичної інфраструктури, включно з дорогами, мостами, аеропортами, портами та електростанціями. У червні 2022 року, під час 48-го саміту G7, ініціативу було перезапущено як Partnership for Global Infrastructure and Investment (PGII) (The White House, 2022). Для ініціативи країн Великої Сімки планується виділити 600 мільярдів доларів до 2027 року, в основному з приватного сектору, для інвестування в інфраструктурні проєкти. G7 взяла на себе зобов'язання визначити пріоритетність інвестицій у чотири основні складові:

- (1) цифрові технології;
- (2) пом'якшення наслідків зміни клімату;
- (3) охорона здоров'я;
- (4) гендерна рівність (G7 Italia, 2024a).

Шляхом створення В3W G7 пообіцяла запровадити «якісну, стійку інфраструктуру» – альтернативно ініціативі «Пояс і шлях» (The White House, 2021).

Важливим елементом PGII є його здатність залучати інвестиції та програми приватного сектора. Ці нещодавні розробки спрямовані не лише на заповнення прогалин в інфраструктурі в країнах, що розвиваються, але й на зміцнення глобальної економіки та ланцюгів поставок. Велика сімка має намір сприяти прозорості, скоординованому партнерству, а також захисту праці та навколишнього середовища шляхом мобілізації капіталу з суверенних фондів. Ці зусилля є вкрай необхідними для протидії рівною мірою політичному й економічному впливу Китаю та зміцнення продовження заснованого на правилах міжнародного порядку.

Дивлячись за межі G7, Сполучені Штати також продовжують брати участь у Чотиристоронньому діалозі з питань безпеки («QUAD») – до складу якого входять Сполучені Штати, Японія, Австралія та Індія – з питань, пов'язаних з фінансуванням розвитку Індо-Тихоокеанського регіону, що свідчить про геополітичний вимір протистояння КНР та США.

QUAD – це ще один інструмент для Сполучених Штатів та їх партнерів, що потенційно може бути використаним для обмеження географії зовнішніх інтересів КНР в межах «Поясу і шляху». Дослідники Мухаммад Атіф та Мугарраб Акбар застосовують теорію ігор для аналізу динаміки цього суперництва, розглядаючи його як багатовимірний процес, у якому обидві сторони прагнуть максимізувати власні стратегічні та економічні вигоди. Так, на думку дослідників, політика стримування (*containment policy*), яка була ефективно використана США під час Холодної війни для обмеження впливу СРСР, тепер стала основою їхньої стратегії щодо Китаю (Atif & Akbar, 2021: p.19). У цьому контексті, до слова, QUAD може виступати як інструмент колективної протидії BRI, спрямований на обмеження геополітичного розширення Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні.

Що стосується політичного стримування, під ним слід розуміти комплекс заходів, що спрямований на запобігання прямої форми агресії чи експансії однієї держави або групи держав стосовно іншої держави. Відповідно, основним компонентом політики стримування є відкрита демонстрація несприятливих наслідків для зовнішньої сили, що застосовує подібні методи розширення власного впливу, чи комплекс таких заходів, що направлені на звуження масштабів агресії чи експансії для їх мінімізації чи нівелювання.

Генрі Кіссінджер у праці «*The Necessity of Choice*» надає значення політичному стриманню, що розуміється класиком як комбінації сили, волі до її використання й розуміння цього потенційним агресором. Тобто, вчений підкреслює, що політичне стримання не обмежується лише демонстрацією військової сили або потенціалу для агресії, але й важливою складовою є воля держави до застосування цієї сили за необхідності. Стримання, на думку дослідника, постає не тільки можливістю та здатністю держави до демонстрації власної сили, але і використанням її для основної мети: збереження сучасної міжнародної системи (Kissinger, 1961: c.10).

Кіссінджер зазначає, що успішне стримування вимагає балансу між силою та її використанням. Занадто велика демонстрація сили без наміру застосувати її

може призвести до надмірної напруги в міжнародних відносинах, тоді як надмірна обережність у демонстрації готовності до використання сили може спонукати агресора до агресивних дій. Таким чином, політичне стримування вимагає тонкої комбінації сили, волі до її використання та розуміння того, як це сприймається іншими акторами, особливо агресорами (Kissinger, 1961: с.12).

У випадку з QUAD, даний принцип, незважаючи на той факт, що поширення впливу КНР (не беручи до уваги ризику воєнної експансії Тайваню, а концентруючись на впровадженні BRI), наразі не розуміється агресивним, відповідає позиції США та країн, що підтримують альянс. QUAD фактично створює новий безпековий механізм, який включає військові й стратегічні компоненти для стримування китайського впливу в Індійському океані та Південно-Східній Азії. За допомогою спільних військових навчань, економічних проєктів та інших механізмів, QUAD виступає як контр-силова структура щодо розширення зовнішнього впливу КНР та дає чіткий сигнал, що США та їхні союзники готові протистояти спробам Китаю розширювати свій вплив у стратегічних регіонах, де BRI має особливе значення. Тобто, принцип, закладений Кіссінджером у 1961 році за умов холодної війни, набуває актуальності і зараз, ставлячи в очах США та країн QUAD Китай на рівень загрози, еквівалентний Радянському Союзу.

Наразі є наявним економічний та стратегічний вплив «Поясу і шляху» через його роль у формуванні нової глобальної архітектури торгівлі та інвестицій. Китайська ініціатива не лише покликана забезпечити економічний розвиток регіонів, що беруть у ній участь, але й слугує інструментом зміцнення китайського впливу в Євразії, Африці та Індо-Тихоокеанському регіоні. М. Атіфом та М. Акбаром зазначається, що BRI може розглядатися як стратегічний виклик для США, оскільки вона створює інституційну альтернативу західним фінансовим структурам, таким як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд (Atif & Akbar, 2021: с.56).

Окремо аналізуючи конфлікт інтересів між BRI та QUAD, М. Атіф та М. Акбар зазначають, що ініціатива «Пояс і шлях» безпосередньо спрямована на економічну інтеграцію регіонів шляхом розширення інфраструктурних проєктів та інвестицій, натомість, QUAD є інструментом військово-політичної протидії Китаю, орієнтованим на обмеження його впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні. Дослідники аргументують, що з моменту запуску китайської ініціативи у 2013 році США та їхні союзники активізували політику протистояння китайському впливу. Відродження QUAD у 2017 році стало безпосередньою відповіддю на китайську стратегію економічного розширення. США використовують «політику стримування» не лише у військовій, але й у фінансовій та технологічній сферах, намагаючись обмежити використання китайських технологій та створюючи альтернативні економічні блоки для протидії китайським інвестиціям (Atif & Akbar, 2021).

Автори також розглядають технологічний вимір конкуренції між BRI та QUAD. Китай активно використовує Цифровий Шовковий шлях для розширення своєї присутності у сфері цифрових технологій, штучного інтелекту та комунікаційних мереж. США та їхні союзники, своєю чергою, намагаються блокувати використання китайських технологій, особливо в Індо-Тихоокеанському регіоні, побоюючись потенційних загроз у сфері кібербезпеки та збору даних (Atif & Akbar, 2021: с.89).

Щодо можливих сценаріїв розвитку конфронтації між Китаєм і США автори моделюють ситуацію за допомогою дерева рішень у теорії ігор, показуючи, що обидві сторони мають дві основні стратегії. У першій Китай може продовжувати свою експансію через BRI: це буде неминуче призводити до посилення заходів зі стримування з боку QUAD. За другою стратегією, Китай може зменшити масштаби своєї експансії, що дозволить уникнути конфронтації та стабілізувати міжнародну систему (Atif & Akbar, 2021: с.32).

Згідно з висновками дослідження, найбільш імовірним результатом є досягнення рівноваги Неша (Nash Equilibrium), за якої Китай і США взаємно

визнають сфери впливу один одного, уникаючи прямого військового конфлікту. Однак цей сценарій не виключає довготривалого стратегічного протистояння, в якому обидві сторони будуть намагатися змінити баланс сил на свою користь (Atif & Akbar, 2021).

Незважаючи на зусилля, що робить уряд США у обмеженні інфраструктурної політики КНР, в тому числі і безпекові, завдячуючи підтримці альянсу QUAD, перед Групою Семи залишаються проблеми, щоб запропонувати надійну альтернативу китайській моделі фінансування розвитку, що керується безпосередньо урядом КНР.

По-перше, PGII та інші ініціативи G7 базуються на забезпеченні стимулів для мобілізації приватних інвестицій в інфраструктурні проєкти; цільовий показник у 600 мільярдів доларів складається здебільшого з передбачуваної мобілізації приватного капіталу. Ця структура надання стимулів – через гранти, позики, гарантії та інші інструменти зниження ризиків – виявилася складною в рамках інших фінансових ініціатив донорів. Зокрема, донорські організації прагнули реалізувати ініціативу «від мільярдів до трильйонів», спрямовану на мобілізацію приватного капіталу з метою забезпечення фінансування програм, необхідних для досягнення Цілей сталого розвитку ООН (SDGs) до 2030 року. Це проявилось як результат «мільярди до мільярдів», оскільки донори намагалися узгодити стимули, проєкти та приватні інвестиції.

По-друге, не вистачає таких проєктів, що могли б залучати приватні інвестиції. Наприклад, щоб побудувати більший трубопровід, потрібна додаткова технічна допомога для підтримки стратегічного планування, підготовки проєктів, техніко-економічних обґрунтувань та інших заходів, які зміцнять спроможність урядів країн Глобального Півдня оцінювати та планувати великі інфраструктурні проєкти. Замість того, щоб зосереджуватися виключно на фінансуванні проєктів, Сполучені Штати та їхні партнери з G7 повинні прагнути збільшити обсяг технічної допомоги, доступної для підтримки цих заходів. Агентство з торгівлі та розвитку США (USTDA), наприклад, має хороші можливості для задоволення цих потреб,

хоча воно не може зробити це поодинці. З 2019 року USTDA отримав збільшення фінансування від Конгресу, який справедливо визнав його доцільність для фінансування інфраструктури, що повинно дозволити збільшити ефективність роботи агентства (USTDA, 2022).

По-третє, PGII та інші ініціативи з фінансування розвитку задумуються як партнерство між США, ЄС та іншими країнами G7, оскільки жодна країна не може повністю задовольнити фінансові потреби Глобального Півдня самостійно. Партнерський підхід створить проблеми у розробці спільного підходу до фінансування інфраструктури та інших заходів.

Ці тематичні пріоритети відповідають задекларованим цінностям PGII: просування стійкого розвитку, орієнтація на потреби місцевого населення, забезпечення доступності інфраструктури та її соціальної користі. Лідери G7 наголосили, що PGII буде реалізовуватися як «ціннісно орієнтована» ініціатива (values-driven), яка дотримується високих стандартів прозорості, фінансової відповідальності та екологічної сталості. У спільних документах G7 підкреслюється, що всі проєкти в рамках PGII повинні відповідати принципам прозорості, належного урядування, врахування кліматичних і екологічних вимог, соціальної справедливості та фінансової стійкості (зокрема, допустимого рівня боргового навантаження).

Для цього PGII орієнтується на міжнародно визнані стандарти, зокрема Принципи якості інфраструктури G20 та інші рамкові документи, що визначають «найкращі практики» у цій сфері. Отже, якість і відповідальність є ключовими ознаками цієї ініціативи, що вигідно вирізняє її в очах багатьох партнерів на тлі деяких випадків непрозорого фінансування або екологічно сумнівних проєктів у межах BRI.

Принципи реалізації PGII також передбачають міжсекторальне та міждержавне партнерство. Урядові кошти (гранти, пільгові кредити, гарантії) використовуються для зниження ризиків і «розблокування» приватних інвестицій. До процесу залучаються великі приватні інвестори та фінансові установи. Так, на

полях саміту G7 2023 року до обговорення PGII долучилися керівники банків та корпорацій (зокрема, такі як Citi, Global Infrastructure Partners, Nokia) з метою налагодити діалог між урядами та бізнесом щодо інвестування у якісну інфраструктуру. Планується регулярний інвестиційний форум за участі приватного сектору та урядових структур США для виявлення бар'єрів і вдосконалення моделей співпраці у рамках PGII.

Для стратегічного керівництва ініціативою призначені високопосадовці: зокрема, у Білому домі введено посаду старшого радника президента з питань енергетики та інвестицій, відповідального за координацію PGII (цю роль у 2023 р. отримав Амос Гохштайн). На рівні G7 створено групу старших посадовців, які узгоджують напрямки інвестицій та забезпечують взаємодію між країнами-учасницями PGII і приватними партнерами. Таким чином, PGII має певну координаційну структуру, хоча і не є окремою міжнародною організацією. Радше, це рамкова угода та «платформа» співробітництва, в межах якої кожна країна G7 спрямовує свої ресурси і програми на узгоджені цілі.

Хоча PGII була презентована лише у 2022 році, за перші роки було анонсовано низку конкретних проєктів і ініціатив на різних континентах, що демонструють практичне наповнення цієї програми. У центрі уваги – розвиток так званих «трансформативних економічних коридорів», які об'єднують інфраструктурні інвестиції в транспорт, енергетику, цифрову сферу та інші галузі задля всебічного економічного ефекту.

Одним з флагманських проєктів PGII став коридор Лобіто в Африці – транспортний шлях, що покликаний з'єднати внутрішні райони Центральної Африки з Атлантичним океаном. Ініціатива націлена на розвиток залізничної інфраструктури від порту Лобіто в Анголі через Домініканську Республіку Конго до Замбії, з перспективою подовження маршруту до Танзанії та Індійського океану. У 2023 р. Міжнародна фінансова корпорація розвитку США (DFC) розпочала оцінку фінансування пакету у 250 млн доларів для підтримки проєкту залізниці Лобіто – це перша інвестиція DFC у залізничну інфраструктуру Африки. Проєкт

реалізується в консорціумі з приватними партнерами і має на меті полегшити експорт мінеральних ресурсів із ДРК і Замбії, стимулювати сільське господарство, покращити доступ до енергомереж та інтернету вздовж коридору.

Інший приклад – сонячні електростанції в Анголі. Експортно-імпортний банк США (U.S. Ex-Im Bank) погодив виділення близько 900 млн доларів фінансування для двох сонячних енергопроектів в Анголі, оголошених ще на саміті G7 у 2022 році. Ці проекти, що були реалізовані у співпраці з американськими компаніями (Africa Global Schaffer, Sun Africa), забезпечать генеруючу потужність понад 500 МВт і постачання відновлюваної електроенергії по всій Анголі. Вони допоможуть Анголі досягти кліматичних цілей і, в свою чергу, підтримають експорт американського обладнання (наприклад, сонячні панелі, електронні компоненти), тобто мають взаємовигідний характер.

У сфері цифрової інфраструктури під егідою PGII започатковано проекти розвитку дата-центрів та телекомунікацій в Африці. Так, DFC надає кредитну лінію на 300 млн дол. групі Africa Data Centers для будівництва сучасного центру обробки даних у Гані. Це спрямовано на розширення доступу до хмарних технологій, здешевлення інтернету та загальне підвищення цифрової конкурентоспроможності континенту, де наразі зосереджено менш ніж 1% світових потужностей з обробки даних. Паралельно USAID та USTDA фінансують підготовку проектів з розширення телекомунікаційних мереж (наприклад, підтримують оператора Africell у ДРК, Сьєрра-Леоне та Гамбії) та впровадження систем мобільних платежів в Анголі. Такі проекти покращують доступ до мобільного зв'язку та фінансових послуг у віддалених районах, закладаючи основу для цифрової економіки.

Окрім Африки, під егідою PGII розпочато ініціювання розробки проектів і в інших регіонах. У Азії прикладом є підводна телекомунікаційна магістраль SEA-ME-WE 6 (кабель зв'язку від Сінгапуру до Франції через Єгипет та Африканський Ріг), до фінансування якої долучилися партнери PGII. В Європі та суміжних регіонах – модульний ядерний реактор у Румунії (проект SPARC, підтриманий

США для демонстрації малих модульних реакторів, що сприятиме чистій енергетиці). В охороні здоров'я – виробничі потужності вакцин у Сенегалі, створення яких підтримують фінансово США та ЄС, аби зміцнити регіональну медичну безпеку Африки. Також PGII інтегрується із ініціативою Just Energy Transition Partnerships (JETP) – партнерств G7 з окремими країнами щодо «зеленого» енергопереходу (приклад – угода з Південною Африкою щодо декарбонізації енергетики, оголошена 2021 р.). Такі партнерства розглядаються як складова PGII і отримують координаційну підтримку в рамках цієї платформи.

Незважаючи на менші за BRI масштаби реалізації, геоелектронічне поширення PGII є глобальним – від Африки і Європи до Азійсько-Тихоокеанського регіону та Латинської Америки. Особливий наголос робиться на регіонах, де потреба у інфраструктурі велика, а вплив китайського BRI вже відчутний. Зокрема, у Індо-Тихоокеанському регіоні PGII доповнює інші американські ініціативи (такі як Індо-Тихоокеанська економічна структура – IPEF) і спрямована на розбудову стійких морських та наземних транспортних шляхів, цифрових мереж, енергетичних проєктів у країнах Південно-Східної Азії, Південної Азії та Океанії.

Водночас PGII не обмежується лише союзниками США – до кола пріоритетних партнерів належать і великі країни, що розвиваються. Наприклад, у 2023 р. США, разом з ЄС, Індією, Саудівською Аравією та іншими, анонсували проєкт створення економічного коридору Індія–Близький Схід–Європа, що включатиме залізничне та портове сполучення, електромережі та цифровий зв'язок між Південною Азією, Аравійським півостровом і Європою. Цей мегапроєкт, презентований на полях саміту G20 (Нью-Делі, 2023), підтримується як частина зусиль PGII із розвитку глобальної інфраструктури та диверсифікації маршрутів торгівлі.

США заявляли про поступове нарощування реалізації PGII. За даними Білого дому, станом на травень 2023 р. американською стороною мобілізовано близько 30 млрд доларів – через поєднання прямих грантів, фінансування федеральних агентств і залучення приватного капіталу – на підтримку проєктів PGII. Хоча ця

сума ще далека від амбітної планки \$200 млрд, вона відображає початковий імпульс та конкретні вкладення у низку проєктів. Подальший прогрес РГП значною мірою залежатиме від здатності G7 підтримувати фінансові зобов'язання та ефективно залучати приватний сектор до співпраці у країнах, що розвиваються.

Висновки до розділу 1

У першому розділі дисертаційного дослідження було здійснено всебічний теоретико-концептуальний аналіз інфраструктурних ініціатив КНР і США як інструментів реалізації сучасної геополітики, що дозволило систематизувати наукові підходи до дослідження цієї тематики та окреслити специфіку новітніх форм інфраструктурної дипломатії у глобальному контексті. Особлива увага була приділена ініціативі «Один пояс, один шлях» (BRI) як ключовому елементу зовнішньої стратегії Китайської Народної Республіки та концептуальному аналізу альтернативних західних ініціатив – Blue Dot Network, Build Back Better World та Partnership for Global Infrastructure and Investment, які виступають спробами США вибудувати контрнарратив до китайської моделі геоекономічного впливу.

По-перше, було виявлено, що BRI – це не лише інфраструктурний проєкт у вузькому значенні, а багатокomпонентна стратегія, що охоплює економічні, політичні, дипломатичні, культурні та ідеологічні виміри. Ініціатива послідовно формувалась на основі попередніх політик КНР, зокрема стратегії «Go Out», та є втіленням сучасного підходу до «м'якої сили» в китайській інтерпретації. Її цілі виходять за межі комерційного інтересу: Китай претендує на роль системного архітектора нового світового порядку, який альтернативний західному ліберальному дискурсу, при цьому підкреслюючи мультикультуралізм, взаємовигідність та повагу до суверенітету.

По-друге, проаналізовано, що дипломатична доктрина Сі Цзіньпіна, яка концептуально супроводжує BRI, є не лише практичною програмою зовнішньої політики, а й теоретичним конструктом, що інституціоналізує поняття «спільноти спільної долі для людства». Відтак, ініціатива отримала символічне, ідеологічне та цивілізаційне наповнення, що дозволяє КНР позиціювати себе як альтернативний центр глобального впливу, протиставлений західному універсалізму. Саме ця обставина і викликає обережність у багатьох країнах, особливо у зв'язку з

відсутністю чіткої карти BRI, що надає Китаю стратегічну гнучкість, але одночасно генерує звинувачення у непрозорості.

По-третє, результати аналізу свідчать, що BRI трансформувалася від грандіозної експансії у 2010-х роках до більш обережної, селективної та орієнтованої на якість моделі у 2020-х. Новий етап розвитку ініціативи («BRI 2.0») характеризується акцентом на стійкості, екологічності, життєздатності проектів та цифровізації. Так званий «Цифровий Шовковий шлях» (Digital Silk Road) фокусується на розвитку інфраструктури зв'язку, телекомунікацій, електронного урядування і сприяє як економічному, так і геополітичному впливу Пекіна. Також важливою складовою сучасного BRI стала ініціатива «Зелений пояс і шлях», що демонструє спробу відповідати викликам зміни клімату й екологічної безпеки.

По-четверте, інфраструктурна дипломатія КНР є унікальним феноменом, який синтезує економічні, політичні та ідеологічні важелі впливу. Вона функціонує за принципами «м'якої сили», але має в собі і важливі елементи залежності та трансформації регіональних конфігурацій сили. Так, у випадку Пакистану, Кенії чи Шрі-Ланки можна спостерігати, як інфраструктурні проекти, з одного боку, сприяють економічному розвитку, а з іншого — створюють боргову залежність, що відкриває простір для зовнішньополітичного впливу Китаю. Отже, BRI поєднує аспекти допомоги і контролю, партнерства і домінування, що ускладнює її однозначну оцінку.

По-п'яте, у рамках аналізу альтернативних інфраструктурних ініціатив США, було виявлено, що вони є реакцією на BRI та спрямовані на утвердження західних стандартів прозорості, сталого розвитку, демократичного врядування й інституційної спроможності. Зокрема, Blue Dot Network, Build Back Better World та PGII мають на меті створення прозорої конкурентної моделі інвестицій у глобальну інфраструктуру, яка протистоїть домінуванню КНР. Проте на відміну від BRI, ці ініціативи поки що мають менший ступінь реалізації та політичного консенсусу серед партнерів. Вони функціонують як рамкові платформи, що потребують значного фінансового та організаційного ресурсу, а також є більш жорстко

прив'язаними до політичних умов, що ускладнює їх реалізацію в країнах з нестабільною демократією або авторитарними режимами.

По-шосте, аналіз західної та китайської моделі інфраструктурної дипломатії вказує на суттєві відмінності в підходах до державного суверенітету, умовності допомоги та довгострокових цілей. США надають пріоритет прозорості, боротьбі з корупцією, відкритому доступу до контрактів та зміцненню демократичних інститутів, тоді як Китай орієнтований на прагматизм, уникнення політичного втручання та гнучкість у переговорах. Така розбіжність зумовлює різний рівень привабливості для країн Глобального Півдня: BRI часто сприймається як швидкий та ефективний інструмент розвитку, попри його ризики, тоді як західні ініціативи вимагають тривалого процесу інституційної підготовки.

Таким чином, перший розділ заклав наукову основу для подальшого розгляду порівняльних аспектів інфраструктурної дипломатії КНР і США. Він продемонстрував, що ініціатива «Пояс і шлях» постає не лише інструментом економічного розвитку, а й системним викликом західній архітектурі міжнародних відносин. Її концептуальні засади, геоекономічні механізми та дипломатичні практики вказують на формування нового типу глобального впливу, який поєднує м'яку силу, інфраструктурне кредитування, ідеологічну автономію та багатовекторну співпрацю. У той же час західні ініціативи перебувають на етапі формування політичної координації та інституційної мобілізації. У другому розділі дослідження буде детально проаналізовано ці альтернативи, їхню динаміку та вплив на глобальний порядок у контексті змагання за інфраструктурне лідерство.

РОЗДІЛ 2. ГЕОПОЛІТИЧНА КОНКУРЕНЦІЯ МІЖ КНР ТА США В РАМКАХ ГЛОБАЛЬНИХ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОЕКТІВ

2.1. Ключові відмінності основних положень і підходів до реалізації інфраструктурних програм КНР і США

Міжнародні відносини протягом періоду Холодної війни у другій половині ХХ століття традиційно характеризується в контексті суперництва двох наддержав, США та Союзу Радянських Соціалістичних Республік (далі – СРСР). Структура глобальної конкуренції на сучасному етапі розвитку в ХХІ столітті демонструє, на перший погляд, подібну тенденцією, визначеною взаємодією двох провідних держав – США та КНР. Між цими державами на сьогодні спостерігається високий рівень напруженості та взаємної недовіри, що зумовлені значними розбіжностями не лише у підходах до міжнародної політики як такої, але і широкому спектрі економічних і правових проблем, зокрема, економічного розвитку і дотримання прав людини.

Попри певні аналогії, суперництво між США та Китаєм на сьогоднішній день носить набагато глибший і складніший характер порівняно із періодом Холодної війни. Зокрема, суттєвою відмінністю є економічний чинник, який зумовлює потенціал до глобального домінування Пекіна. Сучасний Китай демонструє більш потужну і стійку зростаючу економіку в порівнянні з радянською, і його піднесення є реалістичним і важливим викликом для глобального балансу сил.

Щоб зрозуміти місце Китаю в сучасній геополітиці, важливо звернутися до історії його становлення як глобальної держави. КНР була офіційно проголошена 1 жовтня 1949 року головою КПК Мао Цзедунем невдовзі перед остаточною перемогою комуністичних сил у громадянській війні, що тривала з перервами з 1927 року, та усуненням і відступом уряду китайських націоналістів під проводом Чан Кайші на Тайвань. США, які надавали підтримку націоналістичному уряду

Гоміндан, відмовилися визнавати новий комуністичний режим та натомість встановили дипломатичні зв'язки з Тайванем. Це викликало перші серйозні кроки в китайській зовнішній політиці, зокрема стратегічне зближення КНР із СРСР. Особисті переговори Мао Цзедуна із Йосипом Сталіним у лютому 1950 року призвели до підписання радянсько-китайського Договору про дружбу, союз і взаємну допомогу, що закріпив формування альянсу двох соціалістичних держав і став основою для подальшої співпраці між Китаєм і СРСР у перше десятиліття після утворення КНР.

Попри заявлену Мао Цзедуном необхідність «паузи» для відновлення економіки країни після виснажливої громадянської війни, менш ніж через рік Китай опинився втягнутим у новим збройний конфлікт. Корейська війна (1950–1953) стала першим серйозним випробуванням для КНР на міжнародній арені та призвела до прямої конфронтації з США. Підтримка Китаєм режиму Кім Ір Сена загострила напруженість у відносинах зі США і спричинила запровадження Вашингтоном торговельного ембарго проти КНР, яке залишалося чинним до 1971 року, суттєво обмежуючи економічні можливості КНР та посилюючи її залежність від СРСР.

Завершення Корейської війни закріпило поділ Корейського півострова на дві держави: комуністичну Корейську Народну Демократичну Республіку (Північна Корея, далі – КНДР) та підтримувану Сполученими Штатами Республіку Корею (Південна Корея), що стало не лише одним із ключових факторів подальшої конфронтації між КНР та США в умовах Холодної війни, а й створило довготривалу зону напруженості, яка зберігається до сьогодні. Подальший розвиток геополітичної ситуації після Корейської війни також відобразився в ухваленні Доктрини Ейзенхауера у 1957 році. Відповідно до її положень, будь-яка держава могла звернутися до Сполучених Штатів із проханням про економічну чи військову допомогу у разі загрози військової агресії з боку іншої держави. Умови холодної війни визначили основну спрямованість цього документа – протидію радянському впливу у різних регіонах світу. Водночас, положення доктрини, що

проголошувало право США «забезпечувати і захищати територіальну цілісність та політичну незалежність націй, які потребують допомоги у боротьбі з військовою агресією держав, підконтрольних міжнародному комунізму», вказує на те, що ця стратегія могла застосовуватися і для стримування КНР у разі можливого військового конфлікту.

Упродовж 1960-х років Сполучені Штати Америки дотримувалися політики міжнародної ізоляції Китаю, відмовляючись від визнання комуністичного уряду в Пекіні та від будь-яких економічних відносин із КНР. Водночас Вашингтон підтримував офіційні дипломатичні зв'язки з Республікою Китай (Тайванем), що відповідало його стратегії «двох Китаїв». Такий підхід не лише відображав ідеологічне протистояння між США та КНР у контексті холодної війни, а й був частиною ширшого курсу Вашингтона на стримування поширення комуністичного впливу в Азії. Війна у В'єтнамі – масштабна, суперечлива та політично чутлива військова кампанія, стала одним із практичних проявів цієї політики і, подібно до Корейської війни, перетворилася на одну з найбільших внутрішньополітичних криз США у 1960–1970-х роках.

Тривалий характер В'єтнамської війни змусив адміністрацію президента Річарда Ніксона переглянути зовнішньополітичну стратегію та шукати дипломатичні шляхи врегулювання конфлікту. Це стало передумовою корекції американського підходу до Китаю та зміни балансу сил у міжнародних відносинах.

Ключову роль у цьому процесі відіграв радник з національної безпеки Генрі Кіссінджер, який став ключовим архітектором нового етапу американо-китайських відносин. У 1971 році він здійснив таємний візит до Пекіна, що заклало основу для подальшого політичного діалогу між Вашингтоном і Пекіном та підготовки історичної зустрічі Ніксона з керівництвом КНР.

Результатом цих переговорів стало історичне рішення про візит президента Ніксона до КНР на початку 1972 року. Під час офіційної зустрічі з китайським керівництвом Ніксон фактично визнав Тайвань як невід'ємну частину Китаю та, за умови зменшення напруги у В'єтнамі, погодився на виведення американського

військового контингенту з регіону. Закріплення домовленостей відбулося у Шанхайському комюніке, яке визначило основні принципи нормалізації відносин між США та КНР, а також заклало підґрунтя для міжнародного визнання політики «єдиного Китаю».

Після візиту Ніксона до Китаю відносини між США та КНР почали поступово нормалізуватися. Динаміка дипломатичних контактів значно активізувалася, що досягло свого апогею у 1979 році, коли за адміністрації президента Джиммі Картера було офіційно встановлено дипломатичні відносини між США та КНР. Ця подія стала важливим геополітичним зрушенням, яке мало стратегічні політичні та економічні вигоди для Сполучених Штатів.

Офіційне встановлення дипломатичних відносин між Сполученими Штатами та КНР передбачало визнання Пекіна єдиним законним урядом Китаю, що, відповідно, призвело до формального розриву зв'язків із Китайською Республікою (Тайванем). Водночас Вашингтон прагнув зберегти неофіційні відносини з Тайбеєм та забезпечити його безпеку в умовах потенційного політичного й військового тиску з боку Пекіна. З цією метою у США було ухвалено «Акт про відносини з Тайванем», який закріплював основні механізми підтримки Тайваню, включно з можливістю постачання оборонного озброєння та надання гарантій безпеки у разі військової ескалації з боку КНР.

Після нормалізації двосторонніх відносин між США та Китаєм відбулося значне розширення економічної співпраці. Економічні реформи, ініційовані Ден Сяопіном, сприяли відкриттю китайської економіки для іноземних інвестицій та міжнародної торгівлі, що, у свою чергу, зумовило динамічне економічне зростання та поступову інтеграцію КНР у світову економічну систему.

Сполучені Штати швидко стали найбільшим торговельним партнером Китаю, що спричинило активізацію інвестиційних потоків та розширення діяльності транснаціональних компаній у цю країну. Одним із ключових чинників конкурентоспроможності китайської економіки була наявність дешевої, але водночас висококваліфікованої робочої сили, а також можливість масштабної

концентрації промислового виробництва. Це створювало значні економічні вигоди як для Китаю, який нарощував експортний потенціал, так і для США, які отримували доступ до ефективних виробничих потужностей та дешевих товарів.

1989 рік став переломним моментом у відносинах між США та Китаєм через події, що відбулися 4 червня на площі Тяньаньмень. Масові протести, які спочатку виникли як студентський рух за демократичні реформи, поступово переросли у широкий соціально-політичний протест проти курсу КПК. Жорстке придушення демонстрацій силами Народно-визвольної армії Китаю, що супроводжувалося значними людськими жертвами, викликало різку міжнародну реакцію та засудження з боку світової спільноти.

У відповідь на ці події Сполучені Штати запровадили санкції проти КНР, призупинили військово-технічне співробітництво та посилили дипломатичний тиск, наголошуючи на грубих порушеннях прав людини в Китаї. Відтоді питання політичних свобод і стану прав людини залишається ключовим аспектом у відносинах між Вашингтоном і Пекіном. Особливо гостро ця тема проявилася під час візиту Генерального секретаря КПК Цзян Цземіня до США у 1997 році за президентства Білла Клінтона.

У ході зустрічі лідери двох країн оприлюднили Спільну заяву, яка підкреслювала прагнення США і Китаю поглиблювати офіційний діалог на міждержавному рівні, а також розвивати двосторонню співпрацю. Окрім економічних і політичних питань, ця взаємодія охоплювала і діалог щодо прав людини, що залишався одним із найгостріших аспектів американо-китайських відносин.

Попри збереження критичного ставлення адміністрації Клінтона до порушень демократичних норм у КНР, Вашингтон намагався уникати прямої конфронтації. Такий підхід свідчив про прагматичну стратегію США, яка передбачала поєднання критики з економічною та дипломатичною взаємодією, що відповідало загальним тенденціям американської зовнішньої політики щодо цієї країни у той період.

Вступ КНР до Світової організації торгівлі (2001 рік) став ключовою подією, що сприяла офіційній інтеграції далекосхідної держави до глобальної економіки. У той самий період відбулася трансформація риторики зовнішньої політики США щодо неї: наприклад, у 2001 році державний секретар у адміністрації Джорджа Буша-молодшого Колін Пауелл наголосив, що Китай є не ворогом, а стратегічним конкурентом і суперником у регіоні та важливим торговим партнером (Ballegeer, 2020: p.36).

Зовнішньополітичний курс адміністрації Джорджа Буша-молодшого у відносинах між США та Китаєм характеризувався прагматизмом та орієнтацією на взаємну вигоду. Хоча риторика Вашингтона щодо Китаю залишалася відносно стриманою, американське керівництво наполягало на необхідності дотримання прав людини та закликало китайську владу до більшої політичної відкритості.

У стратегічних документах адміністрації Буша Китай все ще розглядався як конкурент, проте з перспективою конструктивного співробітництва. Вважалося, що економічне зростання Китаю не лише не становить загрози для США, а й може сприяти розвитку американської економіки.

Він наголошував на важливості підтримки діалогу та співпраці, що, на його думку, відповідало стратегічним інтересам обох держав та сприяло зміцненню глобальної стабільності. Такий підхід відображав баланс між економічною взаємодією та стратегічним суперництвом, який визначав динаміку американо-китайських відносин у той період.

З китайського боку ключовим партнером у цьому діалозі виступав Ху Цзіньтао, який поділяв прагнення до розвитку конструктивних відносин із Вашингтоном. Співпраця між США та Китаєм охоплювала широкий спектр питань, серед яких особливу увагу приділяли енергетичній безпеці та екологічній стійкості.

У 2005 році Сполучені Штати та Китай разом із Австралією, Канадою, Індією, Японією та Південною Кореєю ініціювали створення Азіатсько-Тихоокеанського партнерства з чистого розвитку та клімату. Основною метою цієї ініціативи було впровадження екологічно чистих технологій, підвищення

енергетичної безпеки, зменшення рівня забруднення довкілля та боротьба з бідністю.

Одним із ключових викликів у двосторонніх відносинах між США та Китаєм залишалося питання Тайваню. Вашингтон неодноразово закликав Пекін вирішувати суперечності з Тайбеєм виключно мирними засобами, що знайшло своє відображення у численних заявах американського керівництва, зокрема в адміністрації Джорджа Буша-молодшого.

Попри періодичні напруження у відносинах, у 2007 році президент Буш окреслив своє бачення американо-китайської взаємодії, наголосивши на необхідності побудови повноцінного партнерства та дружніх відносин між двома державами. За його словами, «ці дві великі держави повинні працювати у напрямку повного партнерства та дружби задля миру й процвітання у світі». Це свідчило про прагнення Сполучених Штатів утримувати стабільний баланс між стратегічним суперництвом та співробітництвом з КНР.

Період президентства Барака Обама (2009–2017) ознаменувався фазою відносної стабільності у відносинах між США та Китаєм, що зумовлювалося як економічною взаємозалежністю, так і глобальними викликами, перед якими опинилися обидві країни. Світова фінансова криза 2008 року зробила стратегічну співпрацю між двома найбільшими економіками світу критично важливою, що підштовхнуло адміністрацію Обама до пошуку нових механізмів взаємодії з КНР. Важливим кроком у цьому напрямку став візит президента Обама до Китаю у листопаді 2009 року, що було рідкістю для американських президентів у перший рік каденції. Крім того, ще у 2005 році заступник держсекретаря США Роберт Зеллік запропонував КНР стати «відповідальним учасником» міжнародних справ, наголошуючи, що Китай повинен активніше інтегруватися у глобальну політико-економічну систему та діяти відповідально на міжнародній арені. Аналогічні погляди висловлювала і Гіллари Клінтон, яка ще до свого призначення на посаду державного секретаря в адміністрації Обама називала американо-китайські відносини «стратегічними та ключовими для стабільності у XXI столітті».

Подальші відносини між КНР та США характерні тим, що під час адміністрації Барака Обама було закладено фундамент для подальшої політичної взаємодії між даними державами. На той час адміністрація США шукала стосовно Китаю баланс між економічним співробітництвом і політичним стримуванням. Водночас Пекін наголошував на необхідності зміцнення довіри та взаєморозуміння, підкреслюючи, що не збирається змінювати свій курс на партнерство з США.

У 2009 році, на тлі глобальних викликів, в американському політичному істеблїшменті була сформульована концепція створення «великої двійки» (G2), яка передбачала поглиблене стратегічне партнерство між США та Китаєм. Однак Пекін відхилив цю ініціативу, наголошуючи на прихильності до багатопольярного світового порядку (Fan, 2024).

Генрі Кіссінджер, який неодноразово висловлювався щодо розвитку американо-китайських відносин, відзначив, що за десятиліття двосторонньої взаємодії зв'язки між Вашингтоном і Пекіном ніколи не були настільки тісними, як на той момент. Разом із тим, він підкреслював, що обидві держави мають адаптуватися до нової глобальної реальності та шукати оптимальний баланс у своїх відносинах (Kissinger, 2012).

Попри відмову Китаю, ідея G2 продовжувала набирати популярності серед провідних науковців і політичних аналітиків, зокрема таких видатних стратегів, як Збігнєв Бжезинський. Концепція передбачала, що США та Китай, як найбільші економічні та військові держави, спільно вирішуватимуть ключові глобальні виклики. Серед основних питань, які могли б стати предметом спільного врегулювання, розглядалися:

- ❖ подолання наслідків світової фінансової кризи, що була актуальною на той час; глобальне потепління та регулювання кліматичних змін;
- ❖ протидія розробці ядерних програм Ірану та КНДР, а також забезпечення міжнародного ядерного контролю;

- ❖ міжнародні конфлікти з високим потенціалом ескалації, зокрема між Індією та Пакистаном;
- ❖ підвищення ефективності миротворчих місій ООН та зміцнення міжнародних безпекових механізмів (Brzezinski, 2009).

Ефективна реалізація цих завдань залежить від формування міжнародної коаліції, у межах якої взаємовідносини між США та Китаєм мають набути характеру всеосяжного стратегічного партнерства. У цьому контексті Збігнєв Бжезінський наголошував на необхідності налагодження механізму регулярних неформальних зустрічей на вищому політичному рівні для обговорення спільних викликів та глобальних проблем.

Такий формат діалогу мав сприяти підвищенню рівня довіри між Вашингтоном і Пекіном та формуванню конструктивної платформи для двостороннього співробітництва. Відповідно, хоча ідея G2 не була офіційно реалізована, вона відображала прагнення до багатостороннього підходу у врегулюванні глобальних викликів, а також визнавала зростаючу роль Китаю у міжнародній системі безпеки та економічного управління. З погляду американських політиків, Китай на той час уже відігравав ключову роль у міжнародній політиці, а тому вирішення глобальних викликів значною мірою залежало від налагодження стабільних і продуктивних відносин між Вашингтоном і Пекіном.

Зважаючи на свою прихильність до стратегічного діалогу між США та КНР, Генрі Кіссінджер підтримував концепцію глобальної політичної співпраці між двома країнами, однак він наголошував на пріоритетності саме економічного аспекту співпраці. На його думку, світова фінансова криза 2008 року завдала серйозного удару по економіці США, найбільше послабивши їхній глобальний вплив та спричинивши, відповідно, розчарування в міжнародному співтоваристві. Державний діяч вважав, що однією з головних причин кризи була відсутність ефективних механізмів глобального економічного регулювання, що унеможливило своєчасне реагування на системні виклики.

У цьому контексті Кіссінджер підкреслював, що для успішного подолання глобальних проблем необхідне консолідоване міжнародне співробітництво, у якому Китай, як одна з провідних економік світу, має відігравати ключову роль. На його думку, інтеграція КНР у формування нової глобальної архітектури є необхідною умовою стабільності світового порядку. Водночас він попереджав, що ігнорування Китаю у міжнародних справах може призвести до погіршення геополітичного становища США, створюючи ризики для глобальної економічної та політичної стабільності (Foreign Affairs, 2018).

Паралельно з цим в США зростала заклопотаність щодо зростаючої економічної та військової потужності Китаю, що ставало викликом для глобальної гегемонії Сполучених Штатів. Попри активне поширення у 2009 році можливості створення коаліції між США, Китай відмовився від її підтримки, залишившись вірним своїй концепції багатопольного світу, вважаючи, що така коаліція може призвести до несанкціонованого поділу відповідальності за світову політику, що йшло всупереч закладеним принципам КНР.

Незважаючи на закладений тренд зближення з КНР, початок 2010 року був відзначений охолодженням відносин. Зокрема, у цей період були розірвані воєнні зв'язки зі США. Відходження від першочергової політики було викликане рішенням адміністрації Обама схвалити продаж великої партії зброї Тайваню на суму у 6,3 млрд доларів та поширенню Збройних сил Сполучених Штатів в Південно-Китайському морі, а також проведенню спільних з Південною Кореєю військово-морських навчань.

У військовій доктрині США від 2011 року окреслено основні виклики, з якими, ймовірно, стикатимуться збройні сили Сполучених Штатів у середньостроковій перспективі. Аналіз змісту оприлюднених документів свідчить про зосередженість американського військово-політичного керівництва на розвитку безпекової ситуації в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (АТР) упродовж наступного десятиліття. У доктрині прямо зазначено, що «стратегічні пріоритети та інтереси нашої нації дедалі більше залежатимуть від подій в Азіатсько-

Тихоокеанському регіоні». Крім того, у звіті з оборонної стратегії Китай чітко окреслено як головного стратегічного опонента США (Національний Інститут Стратегічних Досліджень, 2012).

Прихід Дональда Трампа на посаду президента США спричинив значні зміни у зовнішньополітичній стратегії Вашингтона, зокрема у відносинах з Китаєм. Президентська виборча кампанія 2016 року супроводжувалася гучними заявами, особливо щодо економічної присутності КНР у США, що передбачало перегляд підходів до торговельної та безпекової політики.

Реформування зовнішньополітичного курсу США за адміністрації Трампа призвело до погіршення американо-китайських відносин. Уже 14 листопада 2016 року новообраний президент Дональд Трамп провів телефонну розмову з лідером КНР Сі Цзіньпіном, під час якої обговорювалися питання двосторонніх відносин та дотримання політики «єдиного Китаю». Однак у грудні 2016 року Трамп здійснив телефонний дзвінок до президента Тайваню Цай Інвень, що стало порушенням дипломатичних домовленостей із Пекіном. Це був перший офіційний контакт між американським президентом та представником адміністрації Тайваню з 1979 року, що викликало різку реакцію з боку МЗС КНР та офіційний протест Пекіна (BBC News, 2016).

Подальші кроки адміністрації Трампа свідчили про посилення конкуренції з Китаєм у сфері безпеки. Так, у листопаді 2017 року Вашингтон відновив діяльність Чотиристороннього безпекового діалогу (QUAD), створеного у 2007 році за участю США, Японії, Австралії та Індії. Хоча офіційною метою QUAD було зміцнення співпраці у сфері регіональної безпеки, фактично його діяльність була спрямована на обмеження китайського впливу в регіоні Індійського та Тихого океанів, що ще більше загострило протистояння між Вашингтоном і Пекіном.

Порівняно з попередніми адміністраціями після Річарда Ніксона, найбільша зміна в адміністрації Трампа полягала в тому, що Китай розглядався як «головний стратегічний виклик» національній безпеці США. Стратегія національної безпеки (National Security Strategy, скорочено NSS), сформована за адміністрації Трампа у

2017 році, стверджувала, що США стикається з новою ерою «конкуренції великих держав» і визначив Китай як «ревізійністську державу» та «стратегічного конкурента», і, значною мірою, стратегія була спрямована на боротьбу з «китайською загрозою» (National Security Strategy of the United States of America, 2017). З 2018 року між США та Китаєм розгорнулася торговельна війна, що включала підвищення мит на китайський імпорт та санкції проти китайських компаній, зокрема заборону діяльності Huawei у США.

Слід зауважити, що в останні кілька десятиліть політики США вважали Китай звичайною країною, яка, можливо, навіть не входила до 10 найбільших проблем національної безпеки, тоді як зараз вирішення «виклику Китаю» займає важливе, центральне місце в порядку денному політики національної безпеки США. Окрім «основного виклику», політика США також розглядає Китай як всебічного глобального стратегічного конкурента. Варто зауважити, що сприйняття «китайської загрози» у Сполучених Штатах є багатограним і охоплює економічну, технологічну, безпекову, дипломатичну та ідеологічну сфери. Ці аспекти тісно взаємопов'язані та мають взаємний вплив на формування стратегії США щодо Китаю.

Зокрема, Вашингтон висловлює занепокоєння тим, що економічне зростання Китаю супроводжується посиленням його політичного впливу, що може змінити глобальну архітектуру міжнародних відносин. В тому разі, якщо так звана «гостра сила» (sharp power) або «операції впливу» будуть відноситися до майбутньої стратегії КНР, то вони становитимуть серйозну загрозу для політичних систем і демократичних цінностей країн Заходу, зокрема США. І в такому разі Китайська Народна Республіка може повстати комплексною загрозою для всього американського суспільства, оскільки її діяльність може охоплювати широкий спектр викликів, зокрема економічний шпіонаж, кіберзагрози та дипломатичний тиск.

Протягом останніх двох десятиліть Китай зазнав суттєвого економічного та геополітичного піднесення, що дозволило йому стати ключовим стратегічним

конкурентом Сполучених Штатів на світовій арені. У 2015 році голова КНР Сі Цзіньпін висунув концепцію «нового типу великодержавних відносин» між Китаєм і США, яка базувалася на принципах уникнення конфліктів і конфронтації, взаємної поваги та прагнення до взаємовигідного співробітництва. Однак практична реалізація цієї концепції зіткнулася з численними викликами, пов'язаними зі зростанням ролі Китаю в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та його зростаючим впливом на світову економіку. Це призвело до розширення кола проблем у двосторонніх відносинах, від кліматичних змін до територіальних суперечок у Східно- та Південно-Китайському морях.

Після приходу Сі Цзіньпіна до влади лідери Китаю та США провели 11 офіційних зустрічей на різних міжнародних майданчиках, починаючи від державних візитів і закінчуючи багатосторонніми форумами. Незважаючи на відсутність тісної особистої дружби між лідерами двох країн, вони підтримували численні дипломатичні канали зв'язку, зважаючи на складність та багатовимірність американо-китайських відносин. Водночас серед науковців обох країн існує думка, що ключовою проблемою у двосторонніх відносинах є «дефіцит довіри», подолання якого можливе лише шляхом послідовного діалогу та взаємоповаги.

Значні непорозуміння між Китаєм і США загострилися під час першої каденції президентства Барака Обама, коли тодішній державний секретар Гіллари Клінтон представила концепцію «стратегічного повороту США до Азії». Китайські експерти сприйняли цю ініціативу як спробу стримування КНР та обмеження її впливу в регіоні. Проте під час другого терміну Обама, зусилля США в зовнішній політиці були переорієнтовані на Близький Схід, що тимчасово послабило фокус Вашингтона на Азіатсько-Тихоокеанському регіоні та Китаї.

Як друга за величиною економіка світу, Китай суттєво зміцнив свої позиції у міжнародній політиці. Китай набув усвідомлення про більш жорсткий метод ведення діалогу зі Сполученими Штатами, особливо в контексті важливих міжнародних питань, таких як валютна політика, права людини та санкції проти Ірану. Проте в цей період Китай почав менше залежати від США, розвиваючи

активні багатосторонні зв'язки з іншими країнами, що підкреслювало зростання його геополітичного впливу. Це створило базу для розробки та впровадження ініціативи «Пояс і шлях» як такого проєкту, що слугував би втіленням економічного дива КНР та впливу на міжнародній політико-економічній арені.

Американо-китайські відносини завжди мали складний характер через глибокі відмінності в політичних системах, історичних традиціях, ідеологічних орієнтирах та рівнях економічного розвитку. Незважаючи на це, Китай висловлював готовність до співпраці зі США, орієнтуючи двосторонні контакти на зміцнення довіри та взаємодію в питаннях глобального значення. Особливу увагу в цьому контексті приділяли проблематиці прав людини, економічного зростання та питанню статусу Тайваню, яке залишається одним із найбільш конфліктогенних факторів у відносинах між Вашингтоном і Пекіном.

Позитивні зрушення у відносинах між двома країнами мали місце у 2014 році, коли президенти Барак Обама і Сі Цзіньпін взяли участь у саміті Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва, де була підписана спільна угода щодо змін клімату. Вони обіцяли зменшити викиди вуглецю, і ці обіцянки від лідерів двох найбільших світових забруднювачів створили надії у експертному колі. Проте, за першої каденції президента США Дональда Трампа стратегія щодо КНР орієнтована на конкуренцію між двома великими державами та передбачала прихід нового геополітичного протистояння між США та КНР. Політика адміністрації Трампа передбачала радикальні економічні заходи, включаючи вимогу до КНР щодо відкриття внутрішніх ринків, що сприяло подальшому загостренню американо-китайських відносин.

Перша каденція президента США Дональда Трампа характеризувалася значним загостренням суперечностей із Китаєм, що виявилось у впровадженні «торгової війни», ініційованої американською адміністрацією, а також у розробці стратегічних заходів, спрямованих на обмеження впливу КНР у різних регіонах, зокрема в межах ініціативи «Пояс і шляху». Одним із показових епізодів наприкінці президентства Трампа став виступ державного секретаря Майка Помпео, який

звинуватив Китай у злочинах проти людства та геноциді уйгурів у Сіньцзяні. Це стало прецедентом офіційного використання терміна «геноцид» у контексті політики КНР, що передбачала масові ув'язнення, примусову стерилізацію та обмеження релігійних свобод. У відповідь Китай запровадив санкції проти 28 чиновників адміністрації Трампа, що ще більше ускладнило двосторонні відносини. Згодом, наступне представництво США продовжувало вести подібну риторику та стратегію критики Китаю, одночасно продовжуючи працювати над зміцненням відносин з союзниками в регіонах Азії та Європі, перш ніж повертатись до двосторонніх відносин з КНР. Тим не менш, незважаючи на публічне протистояння між КНР та США, дослідник Томас Крістенсен підкреслював важливість співпраці з Китаєм у питаннях, що були поставлені раніше, а саме зміна клімату та нерозповсюдження ядерної зброї, наголошуючи на поєднанні конкуренції та прагнення до співпраці (Kristensen, 2015: с.342).

Адміністрація Джозефа Байдена, яка розпочала свою діяльність у січні 2021 року, продовжила розглядати американо-китайські відносини з точки зору суперництва великих держав. Зокрема, США разом із Великобританією, Австралією та Канадою оголосили дипломатичний бойкот Олімпіади-2022 у Пекіні, обґрунтовуючи це порушенням прав людини та геноцидом уйгурського населення. Попри те, що спортсмени цих країн взяли участь у змаганнях, дипломатична делегація була відсутня, що викликало гостру реакцію з боку китайської влади. Попри економічну взаємозалежність та перспективу врегулювання торговельного конфлікту після підписання першої частини торговельної угоди між адміністрацією Трампа та КНР у 2020 році, двосторонні відносини залишилися напруженими. Так, за словами дослідників Інституту Брукінгса, до 100-го дня перебування Байдена на посаді, адміністрація Байдена, в основному, продовжила політику Трампа щодо Китаю. Відносини між Китаєм і США переживають «зміну парадигми», що характеризується «конкуренцією великих держав», зосередженої, зокрема, навколо ініціативи «Пояс і шлях», що

буде центром стратегічної конкуренції між Китаєм і США в осяжному майбутньому (Dollar & Huang, 2022: с.175).

На основі аналізу розвитку американо-китайських відносин можна зробити висновок, що дані відносини залишаються досить складними та суперечливими та такими, що піддаються постійній трансформації. Хоча США і Китай неодноразово зіштовхуються з розбіжностями, вони також намагаються знайти шляхи для вирішення спільних проблем. Важливо, що дві країни активно працюють над зміцненням двосторонніх зв'язків і адаптацією своїх стратегій в умовах змінного глобального середовища.

На сучасному етапі Сполучені Штати залишаються єдиною державою, що має статус глобального гегемона, проте динаміка економічного та політичного розвитку Китаю, особливо після 2013 року, свідчить про можливість зміни цього балансу сил у середині XXI століття. Посилення ролі Китаю як ключового геополітичного гравця змушує США та їхніх союзників розробляти стратегії збалансування, спрямовані на обмеження потенційних ризиків, пов'язаних із використанням Китаєм своєї зростаючої потужності. Водночас Вашингтон зберігає дипломатичну та економічну взаємодію з Пекіном, усвідомлюючи необхідність контролю за довгостроковою стратегічною конкуренцією.

Економічне зростання Китаю у XXI столітті сприяло консолідації його впливу не лише в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а й на глобальному рівні. КНР стала провідною державою, здатною диктувати умови геополітичної взаємодії в Азії, що безпосередньо підриває традиційну стратегію США, спрямовану на підтримку власного домінування в цьому регіоні. Попри те, що рівень доходів на душу населення в Китаї залишається нижчим, ніж у США, стрімке економічне зростання забезпечило країні достатній рівень ресурсів для нарощування впливу на своїх регіональних сусідів і для поступового послаблення присутності США в Азії.

Зростання впливу Китаю, яке стало серйозним викликом для геополітичних інтересів Сполучених Штатів, зумовило необхідність розроблення ефективної стратегії стримування. США активно працюють над обмеженням здатності Китаю

використовувати свою зростаючу силу, зберігаючи при цьому певний рівень дипломатичного та економічного співробітництва з Пекіном. Однак факт того, що КНР уже стала домінуючим гравцем в Азії, підважує традиційну мету США щодо збереження своєї гегемонії в цьому регіоні.

Попри те, що рівень доходів на душу населення в Китаї поступається американському, динамічне економічне зростання зміцнює позиції Пекіна на міжнародній арені. Це створює значні виклики для Сполучених Штатів, оскільки Китай отримує дедалі більше ресурсів для здійснення впливу на глобальні процеси, що може суперечити американським інтересам як у регіональному, так і у світовому масштабі.

З точки зору національних інтересів США, ключовими пріоритетами залишаються гарантування безпеки шляхом мінімізації загроз, пов'язаних із розповсюдженням ядерної, біологічної та хімічної зброї, а також протидія терористичним і кібератакам. Одним із центральних завдань американської зовнішньої політики є забезпечення глобального та регіонального балансу сил, запобігання появі ворожих великих держав у стратегічно важливих регіонах та підтримка стабільності в таких ключових сферах, як міжнародна торгівля, фінансові ринки, енергетика й екологічна безпека.

Концепція «конгейджменту» поєднує елементи стримування і залучення, що робить її центральною в зовнішній політиці США щодо Китаю. Стратегія, заснована на взаємності, передбачає, що США будуть працювати з Китаєм тільки в тому випадку, якщо Пекін дотримується інтересів США. У протилежному випадку, Вашингтон не вагатиметься застосувати економічні чи політичні санкції (Khalilzad, 1999).

Схожа стратегія, зокрема, була розроблена в межах концепції «кнута і пряника», яку американські дипломати застосовують для управління відносинами з Китаєм. Цей підхід передбачає поєднання санкцій та заохочень, намагаючись переконати Китай виконувати міжнародні норми в обмін на економічні та політичні вигоди. Згідно з концепцією стримування, США та їхні союзники

збільшують свої можливості та контроль за доступом Китаю до новітніх технологій, що обмежує його здатність розвивати військові і стратегічні можливості.

Один із важливих інструментів стратегії США – це політика «хеджингу», або «стратегічного оточення». За цією стратегією, США створюють мережу військових і стратегічних союзів навколо Китаю, що зменшує можливості Пекіна в зовнішній політиці. Важливо, що деякі країни Азії, такі як Японія, Сінгапур, В'єтнам та Філіппіни, проводять політику хеджингу, щоб мінімізувати потенційні загрози з боку Китаю, одночасно підтримуючи певний рівень співпраці з ним (Hemmings, 2013).

Паралельно Китай намагається активно впливати на ці країни через свою «м'яку» силу, пропонуючи в межах ініціативи «Пояс і шлях» економічні та інвестиційні можливості, щоб покращити свій імідж у регіоні. Це показує, що ця країна також прагне змінити міжнародний порядок, не вдаючись до силових методів. Концепція китайської політики «м'якої сили» передбачає впровадження ряду механізмів, спрямованих на формування позитивного міжнародного іміджу країни. Для цього далекосхідна держава реалізує багатосторонню політику, орієнтовану на забезпечення глобальної безпеки, запобігання загостренню міжнародної ситуації та зміцнення політичної та економічної стабільності. Зовнішньополітична стратегія Китаю керується принципом «гармонійного світу», і практика останніх років показує, що Пекін активно утримується від підтримки дій, які можуть призвести до виникнення нових військових конфліктів.

Характерними особливостями, що підтверджують прихильність Китаю до м'якої сили, є те, що ця держава завдяки ініціативі «Пояс і шлях» сприяє не тільки міжнародному економічному розвитку, а також проводить культурні ініціативи, що прагнуть створити позитивний імідж китайської культури та цивілізаційних досягнень Китаю. У рамках даної політики Китай презентує світу своє бачення розвитку міждержавних відносин. Для постійного просування китайських традицій

і стратегічної лінії реалізується проєкт створення культурних інститутів по всьому світу.

З іншого боку, є підстави вважати, що Китай використовує у зовнішній політиці метод «гострої сили» (sharp power), що трактується в аспекті сучасної політики Китаю як зразок авторитарної м'якої сили, що пронизує інформаційне середовище іншої країни шляхом використання зовнішньої цензури. Вплив гострої сили, на думку дослідниці Марії Копійки, розрахований для нейтралізації критики за кордоном і, водночас, дозволяє дискредитувати демократію за допомогою інформаційних атак її цілісність та ідеї, що покладені в основу демократичних систем (Копійка, 2019: с.69).

Проте варто зауважити, що американський теоретик м'якої сили Джозеф Най вважає дану концепцію різновидом «жорсткої сили» (hard power). Він визначає «жорстку силу» як здатність використовувати принцип комбінування економічних та військових методів взаємодії для того, аби змусити сторону, проти якої використовуються даний принцип, стати більш схильним до волі актора.

У цьому контексті під економічними методами ми розуміємо такі заохочення як зниження торговельних бар'єрів чи збільшення пільгових умов, стратегічний альянс або завірення у військовій підтримці, тоді як до військових відносяться загрози, жорстка, примусова дипломатія, погрози військового вторгнення або санкції. Най підкреслює, що жорстка сила базується на двох крайнощах, примусі та винагородах, тоді як м'яка сила ґрунтується на привабливості культури, політичних цінностей та політики держави. Також вчений розробив концепцію «розумної сили» (Smart power), яка передбачає одночасне поєднання елементів як жорсткої, так і м'якої сили для досягнення зовнішньополітичних цілей.

	Soft Power (м'яка сила)	Sharp Power (гостра сила)
Визначення теорії	Здатність впливати на інших через привабливість власної культури,	Використання маніпулятивних та обманних методів для здійснення

	цінностей та політики.	впливу на політичні системи інших країн.
Методи реалізації	Культурні програми, освітні обміни, дипломатія, медіа.	Дезінформація, пропаганда, кібероперації, цензура.
Мета	Побудова довгострокових позитивних відносин та залучення.	Підрив демократичних інституцій, спотворення інформаційного середовища.
Приклади	Навчальні програми обміну студентами, проведення культурних та ознайомчих заходів, міжнародна допомога.	Втручання у вибори, поширення фейкових новин, цензура іноземних ЗМІ.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз теорії м'якої та гострої сили.

Таблиця 1 порівнює теорії м'якої та гострої сили. Джозеф Най визначив, що «м'яка сила» є здатністю впливати на інших політичних акторів шляхом приваблення до власної культури, цінностей та політики. Гостра сила, на думку К. Волкера та Дж. Людвіг, є використання маніпулятивних засобів з метою впливу на політичні системи інших країн, де вона використовується (Walker, Ludvig, 2017). Тут варто зазначити, що Джозеф Най вважає гостру силу проявом жорсткої сили тому, що вона базується на примусі та обмані іншого суб'єкта зовнішньої політики.

Стосовно методів реалізації – за м'якою силою, використовуються переважно дипломатичні методи, культурні програми, освітні обміни та просування власних медіа. В контексті «гострої сили» медіа також використовуються, але з метою внесення дезінформації щодо бажаної для користувача концепції, пропаганда та цензура, також можливими є проведення кібероперацій (хакерські атаки: DoS-атаки, фішинг, внесення шкідливих ПЗ тощо). Кінцева мета таких дій також істотно

відрізняється: для м'якої сили характерне створення позитивного образу країни-користувача, для гострої – спотворення на власну користь інформаційного простору сторони, проти якої вона використовується. Як приклад, до прояву «м'якої сили» можна віднести різноманітні культурно-просвітницькі заходи країни, яка представляє власні позитивні здобутки, реалізація програм обміну між студентами.

У випадку КНР за кордоном працюють Інститути Конфуція, що відповідальні за реалізацію освітньої та культурної складової зовнішньої політики Китаю. «Гостра сила» використовується для диверсій в інших країнах, найбільш розповсюджені дії – втручання у вибори інших країн, поширення фейкових новин та цензурування чужих ЗМІ. В результаті, політика КНР та США в межах інфраструктурних ініціатив при порівнянні даних концепцій на даному етапі розвитку відноситься до все ж м'якої сили, оскільки мета даного проєкту – це створення позитивного образу КНР і збереження позитивного іміджу країн, що підтримують політику КНР.

Що стосується концепції розумної сили (smart power), Д. Най у своїх дослідженнях часто звертається до неї, аналізуючи Китай. Довести доцільність її відокремлення можна такою тезою: на сьогодні, КНР прагне оптимізувати використання зовнішньополітичних ресурсів, водночас уникаючи прямого воєнного примусу (hard power), який міг би викликати надмірну реакцію Заходу та негативну репутацію і підкріплення думки щодо автократичної тенденції у зовнішній політиці КНР. «Розумна сила» у виконанні Китаю – це гнучка стратегія, яка дозволяє адаптувати вплив залежно від політичного, економічного або інформаційного середовища конкретної країни. З одного боку, КНР демонструє зацікавленість у мирному розвитку та взаємовигідному партнерстві, з іншого – залишає за собою інструменти впливу, які можуть бути задіяні в разі необхідності, зокрема через механізми економічної залежності чи контроль над інформаційним простором, особливо коли це стосується публічного висвітлення політики Китаю. У цьому аспекті «розумна сила» виступає більш гнучким і всеохопним підходом,

який дозволяє Китаю позиціонувати себе як миролюбного гравця, але при цьому посилювати свій геополітичний вплив на системному рівні (Nye, 2023).

Повертаючись до тематики співіснування КНР та США, геополітична динаміка між країнами залишатиметься складною. Китай завдяки поєднанню чіткої та ієрархованої структури влади, що забезпечує стабільність в управлінні, та просуванню глобальних проєктів, що дає змогу розширювати свій міжнародний вплив, продовжує зростати як глобальна сила, що викликає занепокоєння в США, однак стратегія стримування та залучення залишається основою для врегулювання відносин між двома країнами.

З точки зору стратегічних розрахунків, США продовжують надавати перевагу створенню умов для тривалого економічного й політичного стримування Китаю, зокрема через зміцнення міжнародних альянсів, які могли б допомогти обмежити його амбіції на глобальній арені. Під час адміністрації Джозефа Байдена велика увага приділялася зміцненню відносин з союзниками по НАТО, а також з країнами Тихоокеанського регіону, щоб протистояти китайському впливу в Азії. Крім того, в даний період США активно відновлювали свій вплив у міжнародних інституціях, таких як ООН, МВФ і Світовий банк, з метою протидіяти спробам Китаю встановити контроль над глобальними економічними та політичними процесами.

Однак, незважаючи на намагання США утримати своє лідерство, Китай, в свою чергу, докладає значних зусиль для збільшення своєї присутності в міжнародних організаціях, пропонуючи нові механізми співпраці, які відповідають його національним інтересам. Одним з таких прикладів є розширення діяльності АІВ, який став альтернативою для традиційних фінансових інститутів, контрольованих США і Західним світом, та основним інвестиційним джерелом ініціативи «Пояс і шлях». Цей підхід дозволяє Китаю залучати країни, що розвиваються, до своєї сфери впливу через інвестиції в інфраструктурні проєкти.

Ці зміни створюють нові виклики для США, оскільки вони повинні адаптувати свою зовнішню політику до умов, коли глобальний порядок

змінюється, а Китай стає більш впливовим гравцем на міжнародній арені. Проте, через економічну, військову і політичну міць США, вони все ще залишаються ключовим гравцем у світовій політиці і можуть здійснювати значний вплив на розвиток глобальних тенденцій.

Не менш важливим аспектом є динаміка в галузі технологій, де Китай також швидко набирає обертів. Зокрема, у питаннях розвитку штучного інтелекту, 5G технологій і кібербезпеки ця країна продовжує реалізовувати амбітні проекти, які ставлять під загрозу домінування США в цих сферах. Для Сполучених Штатів це стає серйозною загрозою, адже економічна та технологічна перевага далекосхідної держави може дозволити йому не тільки зміцнити свою позицію на світовому ринку, а й посилити своє стратегічне становище в міжнародних відносинах. Оскільки ці технології є ключовими для майбутнього розвитку глобальної економіки, контроль над ними може стати важливим чинником, що визначатиме міжнародну рівновагу сил.

США та КНР як ключові гравці на сучасній міжнародній арені ведуть конкурентну боротьбу за глобальне лідерство, що нерідко супроводжується напруженими відносинами та стратегічним суперництвом. Їхнє прагнення до розширення впливу часто відбувається за рахунок менш потужних держав, включаючи регіональних партнерів. Китай продовжує активно розширювати свою морську присутність у Південно-Китайському морі, продовжуючи активність, розпочату Ху Цзіньтао, і реалізуючи політику зміцнення «суверенних прав». Цей курс передбачає будівництво штучних островів, розширення військової інфраструктури та поступове встановлення контролю над стратегічно важливими акваторіями. Така стратегія КНР призвела до зростання напруженості у відносинах із США, які вбачають у цих діях загрозу свободі судноплавства та безпеці регіону. Водночас перша адміністрація президента Дональда Трампа ухвалила рішення про вихід із Транстихоокеанського партнерства (ТТП) та зменшила зобов'язання в межах багатосторонніх форматів, поставивши під сумнів традиційні союзи

Сполучених Штатів, які раніше відігравали важливу роль у політиці «стратегічного повороту до Азії» за президентства Барака Обами.

Одним із концептуальних підходів до аналізу американо-китайських відносин є теорія «пастки Фукідіда», яка передбачає неминучість конфлікту між домінуючою та висхідною державою (Allison, 2015). У своїх промовах Сі Цзіньпін неодноразово підкреслював необхідність уникнення такої пастки через збереження діалогу та підтримку взаємної поваги. Водночас у зовнішньополітичному колі адміністрації Трампа також зверталися до цієї концепції, наголошуючи на історичних уроках, які можуть допомогти запобігти зіткненню між двома наддержавами.

Економічне зростання Китаю та його глобальні амбіції викликають занепокоєння у Вашингтоні. Пекін уже перевершив США за рядом показників, зокрема в обсягах експорту, торгівлі, валютних резервів, інвестицій та імпорту енергоресурсів. Крім того, Китай став найбільшим утримувачем американського боргу та потужним гравцем на світових фінансових ринках. Таке зростання породжує у США побоювання щодо можливого витіснення з позиції світового лідера, що призводить до посилення американських стратегій стримування Китаю.

Пандемія COVID-19 стала каталізатором загострення політичного, економічного та безпекового суперництва між двома країнами. Вашингтон розглядав кризу як можливість переглянути стратегічні підходи до Пекіна та посилити заходи протидії його зростаючому впливу. Зокрема, Міністерство оборони США використало ситуацію для обґрунтування необхідності збільшення оборонного бюджету на стримування КНР. Пекін, зі свого боку, активізував дипломатичні та економічні ініціативи для просування власної моделі міжнародних відносин, що базується на багатополлярності та зменшенні впливу Заходу. У таких умовах стратегічна конкуренція між Сполученими штатами та Китаєм набуває довгострокового характеру, що визначає нову фазу глобальної геополітичної динаміки.

Пекін, у свою чергу, скористався відволіканням західних держав на боротьбу з пандемією, щоб посилити свою геополітичну активність у Південно-Китайському морі та здійснювати додатковий військовий тиск на Тайвань. Стратегічне суперництво між двома державами поступово набуває рис конфронтації, яка у перспективі може стати одним із ключових факторів формування нового світового порядку. При цьому баланс сил у регіоні ставить під загрозу традиційну роль США в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, а також викликає побоювання щодо можливих змін у безпековій архітектурі.

Важливим аспектом загострення американо-китайських відносин стали розбіжності у сфері національної безпеки, торгівлі та прав людини. У США прихильники жорсткої політики висловлювали стурбованість зростанням військової могутності Китаю, що може змінити регіональний баланс. Економічні націоналісти наголошували на ризиках, пов'язаних із втратою американських виробничих потужностей, зокрема в галузі високих технологій, тоді як з боку США, починаючи з рівня правозахисних організацій, та завершуючи державно-політичним рівнем, лунала критика політики Китаю щодо уйгурської меншини в Сіньцзяні та репресії в Гонконзі. Так, у 2021 році Державний секретар Майк Помпео, повторюючи тезу Джо Байдена напередодні його каденції, наголосив на тому, що переслідування уйгурів китайською владою є проявом геноциду. Це зробило США першою державою, що офіційно визнала дії КНР щодо населення Сіньцзян-Уйгурського автономного регіону актом геноциду (Надтока, 2021).

Одним із ключових проявів напруженості стала політика адміністрації Трампа щодо Китаю, яка включала введення санкцій, обмеження доступу китайських технологічних компаній до американських ринків і торговельних механізмів, а також перегляд підходів до економічного співробітництва. Символічним моментом стала ескалація конфлікту навколо компанії Huawei, яку США визнали загрозою національній безпеці. Політична риторика Вашингтона та Пекіна також відіграла значну роль у погіршенні відносин, оскільки обидві сторони часто використовували жорстку риторику, що сприяло подальшій конфронтації.

Глибока політична, економічна та ідеологічна розбіжність між Вашингтоном та Пекіном залишається фундаментальною проблемою двосторонніх відносин. Попри значні відмінності у рівні ВВП на душу населення, військовій потужності, освітньому потенціалі та технологічному розвитку, КНР поступово наближається до рівня глобального конкурента США.

Враховуючи, що Китай не готовий кинути відкритий виклик американському домінуванню, а Сполучені Штати не мають достатніх підстав для початку прямого військового конфлікту, найбільш вірогідним сценарієм розвитку подій залишатиметься довготривала стратегічна конкуренція. У цьому контексті найбільш ефективною стратегією для США залишається поєднання політики стримування та залучення (*congagement*), що передбачає водночас протидію зростанню впливу Китаю та збереження можливостей для економічної та дипломатичної взаємодії.

Таким чином, майбутнє американо-китайських відносин визначатиметься тим, наскільки ефективно обидві держави зможуть збалансувати свої стратегічні амбіції та уникнути відкритої конфронтації. У цьому процесі важливу роль відіграватиме не лише економічна та військова динаміка, але й здатність лідерів США та КНР вибудувувати ефективний механізм комунікації та взаємодії на глобальному рівні.

Геополітичний вплив BRI можна також розглядати крізь призму теорії геоекономіки, яка визначає економічні ресурси як ключовий інструмент досягнення політичних цілей (Wigell, Scholvin & Aaltola, 2018). Відповідно до цього підходу, Китай використовує інфраструктурні проєкти як засіб зміцнення власного впливу в стратегічно важливих регіонах, зокрема в Центральній Азії, Південно-Східній Азії та Європі, створюючи економічну та фінансову залежність цих територій від китайської підтримки. Така стратегія узгоджується з концепцією геополітичного домінування, сформульованою Гелфордом Маккіндером у межах його теорії Хартленду (Mackinder, 1904).

Гелфорд Маккіндер, один із провідних геополітичних мислителів ХХ століття, розробив теорію, що стала основою для аналізу впливу географічного чинника на міжнародні відносини. Його концепція наголошує на вирішальній ролі контролю над внутрішніми просторами Євразії, що, на його думку, є передумовою для глобального домінування (Mackinder, 1904: с.425). Центральним елементом його теорії є поняття Хартленду («Серцевинної землі»), яке охоплює значні території Центральної Азії, Сибіру та Східної Європи.

Маккіндер висунув тезу, згідно з якою контроль над Східною Європою відкриває шлях до домінування в Хартленді, а володіння Хартлендом означає потенційне панування над так званим Світовим островом (World Island) – сукупністю Європи, Азії та Африки. Відповідно, той, хто контролює Світовий острів, може претендувати на гегемонію у світовій політиці. Основоположним щодо домінування у Східній Європі є наступне: воно відкриває шлях до контролю над Хартлендом, що, своєю чергою, забезпечує вплив на Світовий острів — ключову територіальну структуру, володіння якою зумовлює глобальне панування. (Mackinder, 1904: с.429).

Іншим ключовим аспектом теорії Маккіндера є протистояння континентальних і морських держав. Він виділяв дві основні геополітичні сили:

- континентальні (телурократичні) держави, що мають стратегічну перевагу завдяки своїм значним територіальним і людським ресурсам;
- морські (таласократичні) держави, які, хоча й володіють мобільністю, залишаються залежними від контролю над ключовими морськими шляхами.

Маккіндер наголошував, що континентальні держави здатні переважити морські завдяки більшій самодостатності та можливостям для військової експансії через контроль над великими сухопутними просторами (Mackinder, 1904).

Значення Східної Європи у геополітичній стратегії Маккіндера пояснюється її унікальним географічним положенням. Контроль над цим регіоном створює не лише військові переваги, а й економічні можливості для розширення впливу на

решту Євразії. Таким чином, у межах його теорії саме Східна Європа є «воротами» до Хартленду та критичним регіоном для встановлення глобального домінування.

Іншою важливою складовою його концепції є принцип географічного детермінізму. Маккіндер вважав, що географічне розташування, природні ресурси, кліматичні умови та наявність стратегічних шляхів визначають можливості держав у реалізації політичних та військових стратегій. Це означає, що територіальні переваги або обмеження країни безпосередньо впливають на її зовнішньополітичні орієнтири та стратегічні пріоритети у сфері безпеки.

Не менш значущим елементом його теорії є контроль над ключовими транспортними шляхами, що надає державам стратегічні переваги. Важливі торговельні та військові маршрути, такі як Панамський і Суецький канали, є не лише економічно вигідними, а й мають вирішальне значення для проекції сили на глобальному рівні. Держава, яка контролює такі шляхи, отримує можливість регулювати міжнародні торговельні потоки та впливати на глобальні політичні процеси.

З розвитком технологій та зростанням економічного потенціалу континентальних держав зростає їхня самодостатність, що робить їх менш залежними від зовнішніх чинників. Це, у свою чергу, сприяє зміцненню їхніх геополітичних позицій та дозволяє ефективніше конкурувати з морськими державами.

У цьому контексті ініціатива «Пояс і шлях» може розглядатися як сучасне втілення концепції Хартленду. Інвестуючи у розбудову транспортної та логістичної інфраструктури в Центральній Азії, Європі та Африці, Китай посилює свій вплив у цих регіонах та формує довгострокові економічні й політичні зв'язки. Це відповідає стратегії Маккіндера, згідно з якою контроль над сухопутними шляхами забезпечує державі геополітичну перевагу.

Значення «Поясу і шляху» також можна аналізувати у контексті конкуренції між континентальними та морськими державами. США та їхні союзники, які традиційно орієнтуються на морське домінування, намагаються обмежити

китайський вплив через політику «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону», спрямовану на підтримку альтернативних транспортних коридорів та зміцнення військово-морської присутності в Азії. Таким чином, концепція Хартленду залишається актуальною у сучасних геополітичних умовах. Ініціатива «Пояс і шлях» не лише сприяє економічному розвитку залучених країн, а й виступає інструментом геоекономічного впливу Китаю, що узгоджується з маккіндерівською логікою боротьби за контроль над ключовими територіями Євразії. З огляду на це, подальший розвиток глобального порядку багато в чому залежатиме від балансу сил між морськими й континентальними державами та їхніх стратегій у боротьбі за геополітичний вплив.

На тлі зазначеного, теорія Альфреда Мейхена, також відома як «Теорія морських імперій» або «Морська стратегія», є важливою частиною геополітичного аналізу, що доповнює концепцію Маккіндера, зокрема в контексті морської могутності. Вона виникла в середині ХХ століття і зосереджена на ідеї, що сила морських держав (таласократичних) визначається їх здатністю контролювати морські шляхи, а також глобальні торгові та військові маршрути. В рамках цієї теорії велика увага приділяється морським імперіям та їх ролі в глобальних конфліктах (Mahan, 1890: с.163).

Альфред Мейхен підкреслював, що контроль над океанами та морськими маршрутами дозволяє державам здійснювати політичний і економічний вплив на інші країни. Вода стала стратегічним фактором, завдяки якому морські держави можуть підтримувати свою потужність і вплив на глобальному рівні, незалежно від території. Мейхен стверджував, що країни, які мають можливість проєктувати свою військову і економічну силу через контроль за морськими шляхами, можуть досягати домінування в міжнародній політиці. Також Мейхен вважав, що здатність держави проєктувати свою силу через морські шляхи прямо пов'язана з її національною безпекою. Це означає, що, маючи потужний флот і контроль над стратегічними морськими точками, держави можуть захищати свої інтереси в будь-якому регіоні світу (Mahan, 1890: с.245).

Теорія Мейхена акцентує увагу на важливості Великої гравітаційної лінії – ключових торгових шляхів, що з'єднують важливі морські порти і ринки. Контроль за цією лінією дозволяє країні забезпечити себе стратегічними ресурсами та впливати на глобальну економіку (Mahan, 1890: с.87).

У останні десятиліття Китай активно розвиває свій військово-морський флот, прагнучи забезпечити контроль над важливими торговими шляхами, зокрема в Південно-Китайському морі. Це стратегічно важлива частина глобальної торгової мережі, де влада далекосхідної держави має на меті захистити свої економічні інтереси та збільшити своє військово вплив на глобальній арені. За допомогою новітніх технологій і збільшення присутності в морських акваторіях, Китай, якщо порівнювати його політику з теорією Мейхена, прагне закріпити за собою роль основного гравця на світовій морській арені.

Сполучені Штати як традиційна морська сила також не залишаються осторонь. Вони контролюють ключові морські маршрути і мають глобальну військово-морську присутність. Протистояння між США і Китаєм в Південно-Китайському морі, яке включає суперечки щодо територіальних вод і морських ресурсів, є яскравим прикладом актуальності ідей Мейхена. Як морська сила, Сполучені штати прагнуть зберегти контроль над критичними торговими шляхами та використовувати свої морські сили як інструмент глобальної політики. Флот США, що має військові бази по всьому світу, включаючи стратегічно важливі води Атлантики та Тихого океану, є основою їхньої міжнародної стратегії, забезпечуючи перевагу в контролі над важливими географічними точками, тоді як Китай намагається забезпечити собі безперешкодний доступ до важливих морських маршрутів та реалізувати ініціативу «Пояс і шлях» повною мірою.

Навіть попри те, що теорія Мейхена нараховує більш ніж сто років з моменту її публікації, протистояння за контролем над морськими шляхами (такими як Панамський канал, Суецький канал, стратегічні порти в Індійському океані) є важливим аспектом сучасної геополітики та відповідає міркуванням Мейхена. Як і

в минулі епохи, країни, які контролюють ці важливі морські коридори, можуть значною мірою впливати на глобальний економічний порядок.

Альтернативною до бачення Г. Маккіндера та Д. Спайкменом, в свою чергу, запропоновано альтернативну теорію, вказуючи, що важливими для глобальної геополітики є прибережні території або периферійні регіони навколо Хартленду - Рімленд (Rimland). Спайкмен вважав, що контроль над такими прибережними територіями – від Західної Європи через Близький Схід до Південно-Східної Азії та Індійського океану – є ключовим для забезпечення глобальної переваги. Спайкмен визначав ці зони як геополітичний «мішок», через який проходять важливі морські торгові шляхи.

Це досить істотно перегукується з «Поясом і шляхом», що спрямований на з'єднання Китаю з Європою, Близьким Сходом, Африкою та Південною Азією через інфраструктурні проєкти, такі як залізниці, порти і автомагістралі. Хоча «Пояс і шлях» також прагне зміцнити контроль Китаю над частинами Євразії (зокрема Китайсько-Пакистанський економічний коридор, що проходить через Центральну Азію), основний акцент ініціативи робиться на створенні зв'язків між Rimland і Heartland, що робить її більше схожою на Rimland. «Пояс і шлях» прагне розв'язати питання глобальної економічної інтеграції через економічну взаємодію на периферії, зміцнюючи Китай як глобального економічного гравця (Sprykan, 1942).

Світ-системний аналіз Іммануїла Валлерстайна також може стати однією з ключових теорій для аналізу інфраструктурної політики, що пояснюють глобальний поділ праці та механізми контролю у світовій економіці. Він розглядає міжнародну систему як єдину світову економіку, що складається з трьох основних рівнів: Центру, Напівпериферії та Периферії. Представити собі це можна у вигляді ієрархічної системи, де кожен з регіонів відіграє специфічну роль у глобальному розподілі праці. Першим є Центр – до нього відносяться розвинуті держави, що контролюють технології, фінансові потоки та виробництво високоякісних товарів.

Впродовж багатьох сторіч Центром були країни Західної Європи, а після Другої світової війни – США та їхні союзники. Наступною є Напівпериферія – держави, що з розвинутим рівнем промисловості, але такі, що не можуть контролювати глобальні фінансові механізми. Проте вони можуть відігравати посередницьку між Центром і Периферією, отримуючи при цьому економічні вигоди від обох сторін. Такими прикладами країн Напівпериферії є Туреччина, Бразилія та Індія. Периферією є країни, що постачають ресурси, частіше за все, сировинні або дешеву робочу силу. Вони залишаються залежними від центрів капіталу. Прикладом є країни Африки, Латинської Америки та Південно-Східної Азії (Wallerstein, 1974).

Розглядаючи роль Китаю в контексті моделі світ-системи Іммануїла Валлерстайна, варто відзначити, що традиційно Китай був частиною периферії світової економіки. До початку XXI століття країна займала позицію периферійної держави через свою аграрну економіку, низький рівень індустріалізації та залежність від західного капіталу та технологій. У цей період Китай був достатньо інтегрованим у глобальну систему як країна-постачальник дешевої робочої сили і ресурсів, що сприяло зміцненню економік країн Центру, зокрема, США та західноєвропейських держав. Водночас його економіка була обмежена слабким розвитком технологічної бази, що створювало значну залежність від іноземних інвестицій та технологій.

Переломний момент настав після реформ, ініційованих Ден Сяопіном у 1978 році. Прийняті реформи, що спрямовувалися на відкриття економіки Китаю для міжнародних ринків, залучення іноземних інвестицій та стимулювання розвитку приватного сектору, значно змінили картину. Китай почав активно впроваджувати ринкові механізми, що дозволило йому стати важливим гравцем у глобальній економіці. Важливою віхою цього процесу став згадуваний вступ далекосхідної країни до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2001 році, що стало символом інтеграції країни в глобальну економічну систему. Членство в СОТ дало змогу Китаю набути суб'єктності на зовнішньополітичному полі, значно розширити свій

експортний потенціал, стати головним виробничим і експортним центром для багатьох світових корпорацій.

Протягом XXI століття офіційний Пекін не тільки продовжив індустріалізацію, але й активно інвестував у технологічний розвиток, модернізацію інфраструктури та формування національних брендів у таких галузях, як інформаційні технології, електроніка, космос, а також у відновлювальні джерела енергії. Завдяки таким заходам КНР досяг значного прогресу у порівнянні з іншими периферійними країнами і з багатьма державами напівпериферії. В результаті, Китай значно наблизився до рівня напівпериферії, а в деяких аспектах, таких як ВВП, експорт та інвестиції, фактично став одним із нових центрів світової економіки. Такому статусу сприяє те, що далекосхідна країна є найбільшим у світі експортером і імпортером товарів, лідером за кількістю прямих іноземних інвестицій і активно розвиває новітні технології. Виникнення нових глобальних ініціатив, таких як ініціатива «Пояс і шлях», у свою чергу, підкреслює прагнення Китаю змістити баланс сил у глобальній економіці та політиці, переходячи від ролі периферійної держави до більш впливової позиції в рамках глобальної економічної і політичної системи.

Отже, шлях Китаю від периферії до глобального лідера в рамках моделі Валлерстайна свідчить про динамічний перехід країни до статусу нового Центру, який активно формує глобальну політико-економічну архітектуру і переглядає роль інших держав у світі.

В контексті зазначеного, «Пояс і шлях» має не лише економічний вимір, а й важливе геополітичне значення, оскільки вона значно впливає на глобальне розташування сил і стратегічні інтереси різних держав. Через «Пояс і шлях» Китай інвестує в розвиток морських портів у ключових точках, що мають стратегічне значення для глобальної торгівлі. Наприклад, згадуваний порт в Шрі-Ланці (Хамбантота), Пакистані (Гвадар) та Греції (Пірей) дозволяють Китаю контролювати морські шляхи, що сполучають Схід і Захід.

З точки зору геополітики, такий контроль дозволяє Китаю впливати на глобальні торговельні потоки та забезпечувати військову присутність у важливих регіонах, що може обмежити доступ і вплив інших великих держав, таких як США та Індія. Альфред Мейхен наголошував на важливості контролю над морськими шляхами і портами для національної могутності. В контексті ініціативи «Пояс і шлях», інвестиції Китаю в порти і морські шляхи є практичним застосуванням цієї теорії для посилення свого глобального впливу.

Також через фінансування інфраструктурних проєктів в рамках ініціативи «Пояс і шлях» офіційний Пекін може надавати позики країнам, які часто не мають доступу до альтернативних джерел фінансування. Це створює економічну залежність, яка може бути використана для політичного впливу. Наприклад, країна, яка отримала значний китайський кредит на будівництво дороги чи залізниці, може відчувати тиск підтримати Китай у міжнародних організаціях або у питаннях, що мають значення для Пекіна, таких як голосування в ООН або підтримка китайської позиції в Південно-Китайському морі (Zhang, 2023: с.100).

Розбудовуючи порти і логістичні центри вздовж морських шляхів, Китай також забезпечує себе можливістю розміщення військових баз або забезпечення підтримки військово-морських операцій у регіонах далекого зарубіжжя. Наприклад, китайська військова база в Джибуті була розроблена під прикриттям «Поясу і шляху», що дозволяє Китаю проєктувати військову силу в стратегічно важливих регіонах, таких як Африканський ріг і Червоне море.

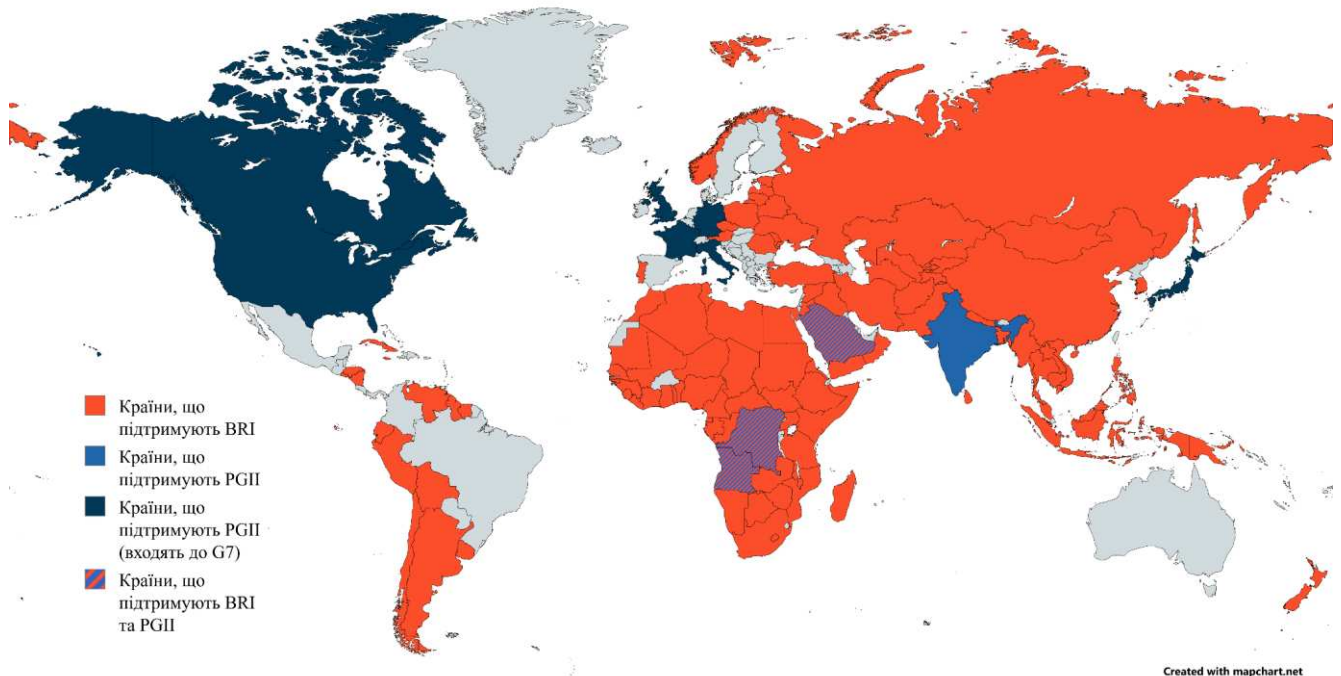

Рис. 1. Мапа країн, що підтримують інфраструктурні ініціативи BRI та PGII згідно з даними, наведеними у (Nedopil, 2025) і (G7 Italia, 2024a).

Досліджуючи географічне поширення ініціатив КНР та США (Рис. 1), варто констатувати перевагу ініціативи «Пояс і шлях» над проектом PGII. Вплив BRI поширений майже на всі континенти, за виключенням Північної Америки, Австралії та істотної більшості західноєвропейської частини Євразії. Пояснити таку істотну різницю можна тим, що «Пояс і шлях» функціонує майже 12 років, в той час коли PGII ще знаходиться на стадії розробки, проте вже залучає прихильні країни. Окрім G7 (США, Велика Британія, Німеччина, Франція, Канада, Італія, Японія), фундаторів PGII, до списку учасників додалася Індія, що приймала зустріч Саміт G20 (2023 рік, м. Нью-Делі) з питань фінансових ринків і світової економіки, під час якої відбувався паралельний захід з питань реалізації PGII. Також цікавим є те, що одночасно PGII та BRI підтримують такі країни як Саудівська Аравія, Ангола та Демократична Республіка Конго, що не заявляли про більшу прихильність до однієї чи іншої ініціативи.

У своєму новорічному посланні на 2024 рік президент Китаю Сі Цзіньпін викладає комплексне та перспективне бачення поточного шляху модернізації Китаю в різних сферах. Наріжним каменем послання президента Сі є непохитна

економічна стійкість і траєкторія зростання Китаю. Незважаючи на складний фон глобальної пандемії, Китай вийшов із завзятості, долаючи наслідки та зберігаючи економічне відновлення. Акцент на високоякісному розвитку, модернізації промисловості та видатних успіхах у сільському господарстві є свідченням економічної стійкості нації.

Технологія стає вирішальною опорою наративу модернізації Китаю. Очільник далекосхідної країни з гордістю демонструє технологічні досягнення та прогрес, що поширюється на споживчі товари. Розроблені Китаєм інновації захоплюють широку популярність, що свідчить про доблесть нації в інноваціях і промислових досягненнях, що, звичайно, не може не відобразитися на міжнародному іміджі Китаю та його просуванню ініціативи «Пояс і шлях». Яскравий культурний і соціальний ландшафт Китаю є ще одним центром послання президента Сі. Святкування різноманітних спортивних подій, процвітаючий туризм і очевидний зсув до екологічно свідомого способу життя малюють картину суспільства, яке активно прагне до більш насиченого та яскравішого життя. Ці елементи підкреслюють прагнення нації сприяти цілісному, повноцінному життю для своїх громадян. Крім сучасних успіхів, Сі Цзіньпін віддає належне багатій культурній спадщині Китаю та глобальній активності. Визнання своєї історичної цивілізації та активна участь у глобальних дипломатичних заходах уособлює роль Китаю як відповідального громадянина світу, який виступає за співпрацю заради глобального добробуту.

З цієї точки зору, не є коректним розглядати ініціативу «Пояс і шлях» як суто геополітичну стратегію Китаю, спрямовану на протистояння зі США та повторення фатальної «пастки Фуکیدіда». Хоча важко заперечити ключові положення реалізму, зокрема, що сучасна міжнародна система має хаотичний порядок, а проблема дилеми безпеки залишається актуальною, варто враховувати, що рівень міжнародного суперництва та загрозливості змінюється залежно від часу та простору.

Конструктивісти йдуть далі, стверджуючи, що глибинна структура анархії є не лише матеріальною, а й культурною. Взаємовідносини між державами – чи то вороги, суперники або союзники – формуються під впливом культурних традицій міжнародної політики, які можуть бути гоббсівськими (конфліктними), локківськими (конкурентними, але мирними) або кантівськими (кооперативними) (Wendt, 1999).

Попри критику на адресу Пекіна за заниження ролі безпеки в BRI, реалісти не беруть до уваги той факт, що глибинна структура міжнародного порядку у Східній Азії суттєво відрізняється від Вестфальської моделі. Китайські науковці висунули провокаційний аргумент, що стабільність міжнародного порядку в Східній Азії більше пояснюється культурними факторами, ніж балансом сил або рівнем економічної взаємозалежності. Він зазначає, що «історична та сучасна центральність Китаю у Східній Азії є просто даністю, яку не варто ані схвалювати, ані боятися» (Zhang, & Kang, 2012: с.80). Якщо прийняти цю логіку, то не можна беззаперечно погоджуватися з реалістичним підходом, що зростання Китаю та його ініціатива BRI неминуче дестабілізують регіон, посилюючи його домінування.

Окрім цього, хоча реалісти вважають владу та безпеку ключовими онтологічними пріоритетами, їхні інтерпретації щодо BRI можуть сприяти формуванню самоздійснюваного пророцтва. Наприклад, колишній прем'єр-міністр Малайзії Махатхір Мохамад прямо поставив під сумнів необхідність боятися Китаю, зазначивши: «Якщо ви визначаєте країну як свого майбутнього ворога, вона стане вашим нинішнім ворогом – адже тоді вона також почне сприймати вас як ворога, що призведе до напруги» (Syailendra, 2023). Подібним чином, якщо азійські країни розглядатимуть BRI виключно як інструмент Китаю для регіонального домінування та робитимуть кроки для його стримування, ця загроза може стати реальною – оскільки Пекін тоді зіткнеться з активним втручанням та тиском з боку інших великих держав, що призведе до конфлікту. У цьому сенсі, наступальний реалізм створює самоздійснюване пророцтво про неминуче китайсько-американське протистояння.

Стратегічне суперництво між США та Китаєм в регіоні Близького Сходу можна дослідити через призму теорії зміни влади (Power Transition Theory). У статті дослідника Мордечая Хазізи прагнеться визначити, чи призведе суперництво між КНР та США у даному регіоні до відкритого конфлікту та чи можлива модель конкурентного співіснування між двома глобальними державами (Chaziza, 2024). Теорія зміни влади, що розроблена американським політологом Абрамо Органські, стверджує, що міжнародна система ієрархічно структурована, з домінуючою державою-гегемоном, тобто, головною світовою силою на вершині, яка встановлює глобальні правила. Коли зростаюча держава досягає паритету з гегемоном, це збільшує ризик конфлікту, оскільки нова держава прагне змінити глобальний порядок на свою користь. Відрізняється вона від традиційних теорій балансу сил тим, що модель Органські не вважає міжнародну систему анархічною (Organski, 1958). Хазіза стверджує, що відносини між США та Китаєм у регіоні відповідають третій стадії цієї теорії – періоду гострої конкуренції, що передують можливій ескалації напруги (Chaziza, 2024).

За теорію Органські, на вершині ієрархії світової політики знаходиться гегемон – держава, що контролює міжнародний порядок і встановлює глобальні правила гри. Вона має найбільший військовий, економічний і політичний вплив та використовує цей вплив для формування світових інституцій і норм. Характерною рисою, що визначає країну-гегемона, постає, в першу чергу контроль над міжнародними інституціями, тобто, гегемон формує міжнародні організації, наприклад, ООН з урахуванням власних зовнішньополітичних інтересів (Organski, 1958).

Не менш важливими для гегемона є військове та економічне домінування (в даному випадку, цьому сприяють швидкий економічне зростання за рахунок індустріалізації, стратегічного розвитку, в тому числі ядерного озброєння), а також моральна легітимність (принцип, за яким гегемон виправдовує свій виключний статус та можливу політику силового примусу тим, що він підтримує міжнародну стабільність, проте є ймовірність сприйняття дій держави-гегемона як проявами

неоімперіалізму) (Organski, 1958). В даному контексті Сполучені Штати постають класичним прикладом держави-гегемона. Проте справедливо зазначити, що сучасна влада США змінює акценти в сучасній зовнішній політиці. Так, нещодавні виступи американських політиків, перш за все, чинного президента Дональда Трампа, свідчать про потенціал можливого відходу від регіональних та безпекових альянсів та зосередження на принципі ізоляціонізму.

Не виключено, що і КНР може набути статусу держави-гегемона, враховуючи амбіції набуття статусу геополітичного лідера та перебування на другій позиції найсильніших економік, що дає змогу до переорієнтації глобальної економіки на користь Китаю. Також, враховуючи активне впровадження інфраструктурної політики КНР й створення міжнародної інституції, що об'єднує країни під ідеєю взаємовигідного партнерства з лідерською позицією КНР в ній, маємо зробити висновок, що КНР вже стає впливовою силою, збільшуючи при цьому градус конфронтації з Сполученими Штатами.

Дослідження М. Хазізи "The US-China Rivalry in the Middle East: Confrontation or Competitive Coexistence" розглядає динаміку китайського впливу в регіоні Близького Сходу, акцентуючи увагу на економічних, геополітичних та технологічних аспектах. Центральною є твердження, що стратегія КНР у регіоні набуває багатовимірною характеру та спрямована на створення альтернативи домінуванню США через поєднання інвестиційної експансії, дипломатичного балансування та технологічного проникнення (Chaziza, 2024: с.240).

Китайська стратегія «Пояс і шлях» в цьому регіоні будується на розширенні фінансової присутності шляхом значних інвестицій в інфраструктурні та енергетичні проекти. Особлива увага китайської інвестиційної політики приділяється ключовим логістичним об'єктам та шляхам, включаючи Суецький канал, порти Оману, Джибуті та ОАЕ, що дозволяє КНР посилювати роль у глобальній торгівлі та забезпечувати стабільні енергетичні поставки. Зокрема, Китай є найбільшим споживачем близькосхідної нафти, що визначає його зацікавленість у підтримці стабільності у регіоні. На додаток до цього, китайські

компанії беруть активну участь у будівництві нафтопереробних заводів і LNG-терміналів, укладаючи довгострокові енергетичні угоди, що сприяють диверсифікації джерел енергопостачання КНР.

Важливим аспектом впливу Китаю на Близькому Сході є його гнучка дипломатична стратегія. На відміну від США, які покладаються на військові союзи та механізми безпеки, Китай застосовує підхід "партнерської дипломатії", що дозволяє йому ефективно балансувати між ключовими акторами регіону. Автор наголошує, що КНР активно розширює співпрацю як з монархіями Перської затоки, включаючи Саудівську Аравію та ОАЕ, так і з Іраном, який залишається стратегічним партнером Китаю. Співпраця з Іраном у рамках "China-Iran Comprehensive Strategic Partnership" охоплює енергетичний сектор, військово-технічне співробітництво та розвиток інфраструктури. Це послаблює ефективність американської санкційної політики та створює передумови для зміцнення китайського впливу в регіоні. Додатково Китай продемонстрував свою дипломатичну активність, виступивши посередником у нормалізації відносин між Саудівською Аравією та Іраном, що підкреслює його зростаючу роль як миротворця в регіоні.

Окрему увагу в дослідженні М. Хазізи приділено аналізу китайської експансії у сфері цифрових технологій, що реалізується через ініціативу «Цифровий Шовковий шлях». Китайські компанії, такі як Huawei, ZTE, активно беруть участь у розбудові цифрової інфраструктури на Близькому Сході, включаючи розгортання мереж 5G, створення «розумних міст» та впровадження хмарних технологій. Це не лише зміцнює економічний вплив КНР, а й створює довгострокову технологічну залежність держав регіону від китайських цифрових платформ. Автор також розглядає стратегію США щодо обмеження китайського технологічного проникнення, яка полягає у введенні санкцій проти Huawei та дипломатичному тиску на союзників, зокрема Ізраїль та ОАЕ, з метою відмови від використання китайських 5G-мереж. Однак ці заходи не змогли повністю обмежити китайську

присутність у регіоні, що свідчить про зростаючу конкурентоспроможність КНР у сфері високих технологій (Chaziza, 2024: с.236).

Хазіза пропонує два можливі сценарії подальшого розвитку китайсько-американського суперництва на Близькому Сході: загострення конфронтації або конкурентне співіснування. Перший сценарій передбачає подальшу ескалацію напруженості у зв'язку з розширенням китайської присутності у критично важливих секторах економіки, енергетики та технологій, що може спровокувати жорсткіші заходи з боку США, включаючи економічні санкції та блокування китайських інвестицій. Другий сценарій базується на припущенні, що взаємозалежність між США та КНР може стримати їхнє протистояння у регіоні, оскільки обидві держави зацікавлені у стабільності Близького Сходу як важливого джерела енергоресурсів та стратегічного вузла міжнародної торгівлі. Також дослідник підкреслює, що попри зростаюче суперництво між двома гегемонами, Китай поки що обирає "м'який підхід", уникаючи відкритого протистояння зі США та адаптуючи свою стратегію відповідно до регіональних реалій (Chaziza, 2024: с.243).

Відповідно, можемо зробити висновок, що Китай, в силу своїх можливостей, все більш активно формує власну сферу впливу, використовуючи економічні, дипломатичні та технологічні інструменти для просування своїх інтересів. Беручи до уваги амбіції КНР у просуванні ініціативи «Пояс і шлях», регіон Близького Сходу постає у важливому фокусі інтересів Китаю.

2.2. Вплив геополітичної конкуренції КНР та США на регіональну та глобальну безпекову політику

Китай зараз знаходиться у складному геополітичному оточенні, маючи низку невирішених територіальних суперечок як щодо континентальної частини, так і

островів. Його економічний підйом, а також стратегічне переорієнтування США на Азію ще більше загострюють ситуацію та вплинуть на реалізацію ініціативи «Пояс і шлях». Країни-сусіди Китаю змушені адаптуватися до середовища, що характеризується зростаючою напруженістю у відносинах між КНР і США.

Часто ініціативу «Пояс і шлях» розглядають крізь призму реалізму, припускаючи, що КНР прагне скористатися своєю економічною потужністю, щоб поступово інтегрувати сусідні країни у свою сферу впливу, створюючи китаєцентричний порядок (*sinocentric order*) у регіоні як альтернативу США. З позицій реалізму національні інтереси визначаються через силу, а міжнародна політика — це боротьба за владу та вплив (Morgenthau, 1948). Реалісти з недовірою ставляться до офіційних заяв Китаю щодо BRI, які акцентують увагу на мирному розвитку та спільному процвітанні. Вони стверджують, що риторика Пекіна фокусується на економічній співпраці, але водночас применшує безпекові аспекти та потенційні наслідки цієї ініціативи (Wuthnow, 2017).

З точки зору реалізму, держави не можуть ігнорувати питання відносного виграшу, тому скептично ставляться до можливості формування китаєцентричного порядку за допомогою BRI. Історично конкуренція між чинними та новими великими державами нерідко призводила до конфліктів, і «Пояс і шлях», згідно з цією логікою, може стати каталізатором нового загострення. Представники наступального реалізму вважають, що головна мета кожної великої держави — максимізувати свою владу та, врешті-решт, домінувати у міжнародній системі (Mearsheimer, 2014). Відповідно, Китай, ймовірно, дотримуватиметься цієї логіки та волітиме стати регіональним гегемоном в Азії. Ініціатива BRI в даному сенсі розглядається як ключова стратегія для досягнення цієї мети.

Деякі аналітики вважають, що «Пояс і шлях» має важливу геополітичну функцію: «вбити двох зайців одним пострілом», тобто посилити стратегічний вплив Китаю у центрі Євразії, водночас уникаючи прямої конфронтації зі США (Wuthnow, 2017). Через це деякі експерти порівнюють цю ініціативу із планом Маршалла, трактуючи його як китайський аналог американської стратегії після

Другої світової війни. З позиції наступального реалізму, BRI значно розширить вплив Китаю в Азії, що, зрештою, може призвести до гострої безпекової конкуренції зі США та сусідніми державами (Mearsheimer, 2014).

Таким чином, реалісти наголошують на політичних та безпекових наслідках BRI, зазвичай оцінюючи майбутнє через призму неминучої конкуренції та конфліктів між Китаєм і США. Водночас вони визнають, що Пекін приділяє більше уваги сусідній дипломатії, прагнучи покращити своє геополітичне середовище. Однак це не означає, що Китай повністю слідуватиме логіці наступального реалізму, автоматично рухаючись до регіонального гегемонізму та неминучого конфлікту з Вашингтоном.

Джон Кіршнер ставить під сумнів твердження, що Китай неодмінно буде прагнути гегемонії, оскільки реалісти вважають виживання головним пріоритетом великих держав, а спроби кинути виклик усталеному порядку часто призводять до краху (Kirshner, 2010: с.60). Китайський вчений Ши Інхун, який також є радником Держради КНР, давно стверджує, що ця країна має з обережністю вибудовувати відносини зі США та уникати ескалації конфлікту, адже історично спроби кинути виклик домінуючим державам закінчувалися поразкою (Yasheng, 1999: с.105).

З цієї точки зору ставка на гегемонію є надто ризикованим кроком. Китай розвиває BRI у напрямку поглиблення співпраці з країнами, що розвиваються, насамперед у сфері інфраструктурного будівництва та розвитку виробничих потужностей. Це зумовлено не лише тим, що КНР володіє значним досвідом у реалізації масштабних інфраструктурних проєктів, але й тим, що Китай має істотні переваги у відповідних секторах як з погляду фінансових можливостей, так і в аспекті виробничих потужностей. Об'єднання різних фінансових ресурсів і політична підтримка розвитку BRI сприяють зміцненню економічного співробітництва між країнами-учасницями. Це, у свою чергу, дає змогу партнерам не лише сприяти економічному зростанню Китаю, а й прискорити модернізацію власної базової інфраструктури, що є важливим чинником сталого розвитку їхніх національних економік.

	Пояс і шлях	PGII
Рік оголошення	2013	2022 (B3W – 2021)
Термін реалізації	2049	2027 (планується мобілізація приватного капіталу в обсязі 600 млрд. доларів)
Сфери розвитку	Важка інфраструктура: дороги, залізниця, порти; сфери здоров'я (COVID-19), енергетики, технології та культури	М'яка інфраструктура: клімат, охорона здоров'я, модернізовані цифрові технології, гендерна рівність та справедливість
Переважаюча схема фінансування	Державне фінансування	Фінансування приватним сектором
Статус реалізації	Триває	У розробці

Таблиця 2. Порівняння інфраструктурних ініціатив: «Пояс і шлях» (BRI) – «Партнерство для глобальної інфраструктури та інвестицій» (PGII).

Для порівняння реалізації інфраструктурних ініціатив, дослідимо ініціативи «Пояс і шлях» та PGII за такими критеріями: часові межі впровадження, сфери розвитку, що охоплюються даними ініціативами, тип фінансування та статус реалізації (Таблиця 2). «Пояс і шлях» є першою повноцінною глобальною інфраструктурною ініціативою, що почала реалізовуватися одразу після її оголошення Генеральним Секретарем КПК Сі Цзіньпінем. За 12 років вона викликала чималі дискусії як серед державних діячів інших країн, так і в науковому середовищі. Попри статус «боргової пастки», що досить часто супроводжував дану ініціативу, в особливості – після початку першого терміну Президента США Дональда Трампа та її тривале обмеження з боку Сполучених Штатів, КНР зібрав

більш ніж 150 партнерів й охопив понад 60% світового населення таких регіонів: Азія, Латинська Америка, Східна Європа, Африка.

З іншого боку, ініціатива PGII (колишня B3W) з моменту свого оголошення у 2022 році (2021 – B3W) позиціонується як більш прозора ініціатива, побудована на стандартах, закладених проектом BDN, та така, що охоплює основних партнерів США. PGII був заснований спільно з країнами G7 (окрім США, Франція, Італія, Канада, Сполучене Королівство, Німеччина та Японія), її географія умовно обмежена даними країнами, за виключенням Індії, Демократичної Республіки Конго, Саудівської Аравії та Анголи, що публічно підтримали проєкт США та Групи Семи. Власне, сфери реалізації обох ініціатив дещо відрізняються: переважна орієнтація BRI – це «hard infrastructure», тобто, логістичні (дороги, залізниці, порти) та енергетичні об'єкти. Це певною мірою контрастує з PGII, що побудований на більш прогресивних міркуваннях: основне завдання даної ініціативи – це сприяння розвитку кліматичних питань, збереження довкілля, охорони здоров'я, гендерної рівності.

Об'єднуючим фактором проєктів КНР та США є зосередженість на питанні технологій. В умовах розвитку штучного інтелекту та нового, п'ятого типу інтернет-зв'язку (5G) логічним твердженням постає те, що обидві країни конкурують за лідерство в їх впровадженні. Щодо фінансування проєктів є такі відмінності, що відповідають типу управління та державній ідеології країн: паралельно більш ліберальному фінансуванню з залученням приватних інвестицій, КНР зберігає сувору ієрархічну модель фінансування з урядом КНР на її вершині. Також відрізняється термін реалізації: BRI позиціонується як довгострокова ініціатива, і китайський уряд символічно планує її повноцінно виконати до 100-річчя з дня заснування КНР (2049). Наразі PGII ще не виконує інфраструктурні проєкти, проте планується з 2027 року мобілізувати понад 600 млрд. доларів.

Визначаючи місце України серед інфраструктурних ініціатив КНР та США, варто зазначити, що обидві держави мають істотне стратегічне значення для держави. Якщо мовити про Китай, то офіційні двосторонні відносини між КНР та

Україною були встановлені в 1992 році і швидко розвивалися до 2004 року. Цьому сприяли насамперед високий рівень політичного діалогу, створення необхідної договірно-правової бази та практична реалізація досягнутих домовленостей у різних сферах співробітництва, а саме в торговельно-економічному, військово-технічному, науково-освітньому та культурному вимірах.

У період 2005–2010 років розвиток стратегічного партнерства України був спрямований переважно на зміцнення відносин із ЄС та США, тоді як співпраця з Китаєм та іншими азійськими країнами поступово відходила на другий план. Такий зовнішньополітичний вектор значною мірою був зумовлений подіями Помаранчевої революції та подальшими змінами у зовнішньополітичному курсі України. Водночас, у цей період Україна продовжувала виконувати раніше укладені угоди з Китаєм, особливо у сфері військово-технічного співробітництва та технологічного обміну.

Попри досягнення нових домовленостей, відсутність довгострокової стратегії та системного підходу до розвитку військово-промислового комплексу призвела до згортання більшості державних програм з виробництва спеціальної техніки та новітніх видів озброєння. Це, у свою чергу, обмежило можливості України щодо участі у міжнародних проєктах та зменшило її конкурентоспроможність на світових ринках військової техніки. Крім того, протягом кількох років Китай, розвиваючи власний військово-промисловий комплекс, став прямим конкурентом України, витіснивши її з ринків Азії та Африки.

На початку 2010-х років КНР активізувала зусилля, спрямовані на відновлення політичного діалогу та поглиблення двосторонньої співпраці з Україною. Важливим кроком у цьому процесі стало підписання у 2011 році Спільної декларації про встановлення та розвиток стратегічного партнерства між двома державами. Цей документ створив передумови для формування Комісії зі співробітництва між урядами КНР та України на рівні віце-прем'єр-міністрів, що сприяло інституціалізації двосторонніх відносин. У межах цієї комісії було

створено низку підкомітетів, діяльність яких охоплювала такі сфери, як економічне та торговельне співробітництво, науково-технічна взаємодія, розвиток агропромислового сектору, космічна індустрія, а також культурно-освітня співпраця (Інтерфакс-Україна, 2011).

Подальший розвиток двосторонніх політичних відносин відзначився підписанням у грудні 2013 року Договору про дружбу та співробітництво між Україною та КНР, який закріпив основні принципи та стратегічні напрями взаємодії між країнами, надавши новий імпульс їхньому політичному та економічному партнерству.

Однак у 2014–2016 роках зовнішньополітичний пріоритет України зосередився на питаннях відновлення територіальної цілісності, внутрішніх реформ та зміцнення відносин із ЄС і США, стратегічне партнерство з якими було закріплене у Конституції України. У цей період уряд України проводив політику дистанціювання від Китаю, надаючи перевагу розширенню співпраці з Японією як ключовим партнером в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. Як наслідок, виконання низки раніше укладених угод з Китаєм було фактично призупинене.

Геополітична ситуація, що почала вибудовуватися після 2014 року, поставила Україну перед необхідністю визначення зовнішньополітичних орієнтирів у межах різних геостратегічних ініціатив. З огляду на поточний стан української інфраструктури та економіки, участь в ініціативі «Пояс і шлях» може створити додаткові можливості для економічного відновлення та модернізації. Стратегічний інтерес Китаю до України визначається передусім її вигідним географічним розташуванням, що робить її потенційним транзитним хабом для постачання китайських товарів до ЄС. Крім того, Пекін розглядає Україну як перспективного партнера для реалізації інфраструктурних проєктів, розвитку сільськогосподарського сектору та використання її природних ресурсів. Усі ці фактори узгоджуються із загальною стратегією Китаю щодо розширення своєї присутності у Європі та створення нових економічних можливостей у межах глобальної інтеграційної політики.

Український уряд також вважав пріоритетним приєднання до китайського економічного поясу Шовкового шляху. Про це заявив посол України в КНР Олег Дьомін в інтерв'ю Укрінформу. За словами посла, Уряд України вважає питання приєднання до ініціативи «Пояс і шлях» одним із пріоритетів співпраці з Китаєм. Це значно підвищить роль України як своєрідного торгово-транспортного та логістичного мосту між Європою та Азією (Укрінформ, 2013).

Варто зазначити, що уряд України очікував підписання китайською стороною Угоди між Міністерством економічного розвитку і торгівлі України та Міністерством комерції КНР, що регламентує посилення співпраці у спільній реалізації ідеї побудови BRI. Невдовзі це питання було обговорено на засіданні підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва, яке відбулося восени 2015 року. Зокрема, на з. асіданні обговорювалися структура та механізми реалізації та дії нового проєкту. Таким чином, сухопутні коридори в рамках «Поясу і шляху» запропонували два залізничних напрямки:

- перший з них – на південь від Каспійського моря через протоку Босфор;
- другий – територією Казахстану, Росії та України.

Крім того, були внесені пропозиції щодо вдосконалення Північного проєкту з магістралями, що створюється за програмою TRACECA (Global Research Center, 2015). На засіданні Комісії також було підписано ряд документів, а саме: Протокол засідання підкомісії з питань торговельно-економічного співробітництва та Протокол про створення робочої групи з питань інвестиційного співробітництва між Україною та КНР.

Інтерес України до китайського проєкту «Пояс і шлях» був чітко продемонстрований у серпні 2015 року. Україна збиралася приєднатися до Економічного поясу Шовкового шляху з метою збільшення потоку товарів із Китаю до Європи через її територію. Тодішній голова Одеської ОДА та експрезидент Грузії М. Саакашвілі заявив в інтерв'ю українському телеканалу «5 канал», що торговельні потоки «Пояс і шлях» мають бути спрямовані через

Іллічівський морський порт в Одеській області, оскільки це значно скоротить час транспортування вантажів (УНІАН, 2015). Незабаром ідею участі в «Поясі і шляху» озвучив і Президент України Петро Порошенко. На початку вересня 2015 року глава держави здійснив дводенний візит до Казахстану, де провів переговори з його президентом Нурсултаном Назарбаєвим, підписавши низку двосторонніх документів (Посольство України в Республіці Казахстан, 2015).

Між Україною та Китаєм в ході міжнародного форуму «З'єднуючи Європу та Азію: новий погляд на формування системи трансконтинентальних шляхів» у грудні 2015 року було узгоджено проведення Шовкового шляху, що мав би обминати територію Російської Федерації, а представники транспортно-логістичної сфери з таких країн як Польща, Угорщина, Словаччина, Азербайджан, Грузія та Казахстан вирішили створити об'єднання для організації транзиту з Китаю до Європи через Україну (Урядовий Кур'єр, 2016). Згодом, у січні 2016 року з порту Іллічівськ вирушив демонстраційний рейс контейнерного потягу від України – до Китаю через Грузію, Азербайджан та Казахстан. Новий шовковий шлях проходив через Каспійське та Чорне моря. Передбачалося, що за допомогою «Поясу і шляху» українські товари будуть експортуватися до країн Азії і це стане початком масштабного проєкту. Проте у середині – березня 2016 року повідомлялося, що вантажний поїзд за маршрутом Іллічівськ – Китай, який запустила Україна в рамках проєкту «Пояс і шлях», не ходить на зворотному шляху до Китаю через відсутність клієнтів. Під час пробного запуску потягу було визначено кілька проблемних аспектів, що, на думку китайського представництва, вплинули на ефективність проєкту: логістика, фінансові проблеми та низький попит з боку України. Також було зазначено, що ці питання будуть контролюватися на державному рівні і, відповідно, залізничне сполучення між Україною та Китаєм має бути вдосконалене.

Зацікавленість України в інфраструктурних проєктах КНР, зокрема активній участі в реалізації BRI, була продовжена у низці дипломатичних контактів і подій на різних рівнях, що мали місце у 2017 році, починаючи із січневої зустрічі Президента України Петра Порошенка із Головою КНР Сі Цзіньпіном у рамках

Всесвітнього економічного форуму в Давосі. Окрім наголошення на стратегічному характері українсько-китайських відносин і підтвердження китайським лідером підтримки територіальної цілісності та суверенітету України, було фактично досягнуто домовленості щодо активізації двостороннього діалогу.

Внаслідок зустрічі у Давосі передбачалося проведення у 2017 році засідання спільної між Україною та КНР міжурядової комісії з питань співробітництва та участь України у ініційованому КНР міжнародному Форумі «Пояс і шлях», який став першою глобальною дипломатичною подією, що присвячена ініціативі BRI. Згодом, у грудні 2017 року, було підписано План дій щодо реалізації ініціативи спільного будівництва Економічного поясу Шовкового шляху та Морського Шовкового шляху 21 століття (Мінекономіки України, 2017). Інтерес України в китайському проєкті був наголошений не лише на дипломатичному рівні але й у межах українського бізнесу. Про це свідчить, зокрема, створення Центру сприяння BRI у рамках Торгово-промислової палати України у 2018 році (Торгово-промислова палата України, 2018).

Попри ці контакти між Україною та КНР, фактична динаміка двосторонньої співпраці свідчить радше про її уповільнення. Хоча українська делегація була представлена на Форумі міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях» у Пекіні на рівні міністрів, зокрема Міністром економічного розвитку Степаном Кубівим, відсутність на заході Прем'єр-міністра та президента України поновила дискусії в експертній спільноті щодо недостатнього рівня представництва інтересів України у BRI та обмежених перспектив її участі у цьому проєкті. Зокрема, раніше наголошені проблеми ускладненого перетину кордону внаслідок як того, що Україна не є членом ЄС, так і непрозорого і тривалого механізму митного оформлення, у поєднанні з логістичними факторами (наприклад, висока вартість суднозаходів і нижча якість автомобільного сполучення) можуть сприяти зниженню привабливості України в контексті товарообігу між Китаєм та ЄС у рамках «Поясу і шляху» (Центр транспортних стратегій, 2015).

Реалізуюючи «Пояс і шлях», офіційний Пекін дуже чутливий до зовнішніх ризиків. До повномасштабного вторгнення РФ Китай бачив високі інвестиційні ризики в Україні. Відомо, що для активізації реалізації цієї ініціативи Віце-прем'єр Держради КНР Ма Кай у 2017 році вирушив у європейське турне та провів, серед іншого, зустріч із Прем'єр-міністром України Володимиром Гройсманом. Примітно, що в Греції 8 грудня 2017 року Ма Кай провів зустріч на своєму рівні – з Віце-прем'єр-міністром Яннісом Драгасакісом. Тобто, з одного боку, Китай розглядав Україну як потенційний напрямок для будівництва логістичних та виробничих потужностей для експорту до ЄС. Проте, з іншого боку, після анексії Криму та вторгнення Росії на Донбас у 2014 році Пекін переорієнтував основний інтерес на Грецію, зокрема, інвестуючи у розвиток порту Пірей і логістичні об'єкти регіону Західних Балкан, відклавши поглиблене співробітництво з Україною на другий план.

Водночас Китай послідовно висловлював підтримку європейської інтеграції України, розглядаючи її як одну із ключових держав в європейському регіоні. Уряд КНР позитивно сприйняв підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС і водночас розглядав перспективи поглиблення двостороннього співробітництва шляхом залучення України до реалізації Нового економічного поясу Великого шовкового шляху – стратегічної ініціативи, запропонованої Головою КНР Сі Цзіньпіном.

У разі успішної імплементації цього проєкту та збереження стабільних відносин з КНР Україна матиме змогу отримати новий геополітичний статус, посиливши свої позиції як ключовий транзитний вузол між Китаєм та Європейським Союзом. Це, у свою чергу, сприятиме, розширенню економічних можливостей, інтеграції у глобальні торговельні процеси та зміцненню її політичної суб'єктності.

У 2020 році президент України Володимир Зеленський в інтерв'ю китайському інформаційному агентству «Сінхуа» висловив позицію щодо співпраці з Китаєм. У своїх заявах він наголосив, що КНР завжди була і

залишається одним із ключових зовнішньополітичних пріоритетів України. Він також підкреслив готовність української сторони до активного пошуку нових можливостей для розширення двостороннього торговельно-економічного співробітництва в межах Комісії зі співробітництва між урядами України та Китаю (Президент України, 2020).

Зеленський зазначив, що Україна була однією з перших держав, які офіційно підтримали BRI, та має значний економічний і промисловий потенціал, необхідний для ефективної участі в цьому масштабному проєкті. Він також акцентував увагу на унікальному геостратегічному положенні України, яка розташована на східному кордоні ЄС, на ключовому шляху між Азією та Європою, а також між Чорним і Балтійським морями (Президент України, 2020).

Варто зазначити, що Україна, як частина Східної Європи, володіє не лише стратегічно вигідним географічним положенням, а й спільними інтересами з іншими державами регіону, які розраховують на залучення значних інвестицій у межах ініційованих Китаєм економічних проєктів. З огляду на сучасні геополітичні реалії, нова європейська стратегія Китаю відкриває для України не лише перспективи економічного співробітництва, а й створює виклики, що вимагають чіткого визначення зовнішньополітичних пріоритетів у контексті тривалої російської агресії.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» має потенціал сприяти виходу української економіки з кризового стану завдяки диверсифікації торговельних маршрутів, розширенню інвестиційних можливостей та реалізації масштабних інфраструктурних проєктів. Для нашої держави, яка визначила європейську інтеграцію своїм стратегічним пріоритетом та прагне до повноправного членства в Європейському Союзі, критично важливо враховувати особливості відносин між Китаєм та ЄС. Оптимальним напрямом для розвитку українсько-китайської взаємодії може стати синергія європейських та китайських ініціатив, що дозволить не лише ефективно використовувати економічний потенціал співпраці, але й

забезпечити збалансованість зовнішньополітичного курсу України в умовах сучасних міжнародних викликів (Кіктенко, 2018).

Здатність Китаю адаптувати свою інфраструктурну політику до глобальних викликів була очевидною в кількох випадках. Примітно, що під час пандемії COVID-19 2020–2021 років Китай запустив ініціативу «Шовковий шлях здоров'я», що включала пожертвування вакцин і була дипломатичною спробою покращити свій глобальний імідж і зміцнити партнерство з іншими країнами (Mardell, 2020; Simonov, 2025). Ця ініціатива мала на меті розвиток міжнародної співпраці в галузі охорони здоров'я, біотехнологій та ланцюгів постачання медичної продукції, що також відобразилося на допомозі Україні під час пандемії.

У 2021 році Міністр інфраструктури України Олександр Кубраков та Міністр комерції КНР Ван Вентао підписали міжурядову угоду про розширення співпраці у розвитку інфраструктури. Пріоритетними були реалізація спільних проєктів, пов'язаних із залізничним транзитом, аеропортами, портами, транспортними мережами та комунальним будівництвом. Він також заохочував компанії та фінансові установи з обох країн до співпраці в інфраструктурних проєктах, з наголосом на зміцненні економічних зв'язків та сприянні спільним ініціативам (Міністерство розвитку громад та територій України, 2021).

Ключовим фактором, який зараз впливає на рівень китайсько-українських відносин і реалізацію BRI, є питання військової агресії Росії проти України, яка почалася в 2022 році. З початку конфлікту Україна активно домагалася міжнародного засудження та економічних обмежень проти РФ. Однак підхід Китаю до конфлікту істотно відрізняється, оскільки він утримується від прямих заяв на підтримку будь-якої сторони. Офіційна позиція Китаю є нейтральною, виступає офіційне представництво держави тільки за мирне вирішення проблеми відповідно до її давньої прихильності п'яти принципам мирного співіснування, якими керуються її дипломати та суб'єкти публічної влади.

Дослідники Д. Неліпа та М. Ворона вважають, що метою китайської мирної концепції в контексті сучасної війни є не стільки мирне врегулювання щодо

України, скільки контр-позиціонування, оскільки наявною є ідеологічна конкуренція з такими країнами, що виступають за силове вирішення конфлікту (Сполучені Штати, країни Західної Європи). Для цього Китай вдається до поглиблення контактів з країнами інших регіонів (країни Африки, Азії та Латинської Америки) для посилення власної стратегії та геополітичної суб'єктності. Стратегію КНР, що стосується мирного врегулювання, як часто використовується китайськими ЗМІ та владою, “української кризи” варто сприймати насамперед як черговий засіб конкурування з США та їх партнерами. І лише другорядну позицію, як зазначається авторами, має прагнення КНР політично вирішити питання російсько-української війни (Неліпа & Ворона, 2024).

Незважаючи на цю розбіжність у поглядах, Китай на сьогодні залишається впливовим глобальним актором із потенційним важелем впливу на вирішення війни. 24 липня 2024 року Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба, за ініціативи МЗС Китаю, зустрівся з китайським колегою Ван Ї. Під час обговорення очільник вітчизняного зовнішньополітичного відомства наголосив, що справедливий мир в Україні відповідає стратегічним інтересам Китаю. Він підкреслив роль Китаю як світової держави та наголосив на важливості постійних дипломатичних зусиль для досягнення справедливого та тривалого вирішення конфлікту. Міністр також наголосив, що співпраця між Україною та Китаєм може сприяти регіональній стабільності та розвитку (МЗС України, 2024).

Подальша дипломатична взаємодія відбулася в грудні 2024 року, коли Президент України Володимир Зеленський прийняв вірчі грамоти у новопризначених послів, зокрема у посла Китаю Ма Шенкуна. Під час зустрічі Президент Зеленський висловив вдячність Китаю за підтримку територіальної цілісності України та наголосив на важливості зміцнення двосторонніх відносин, зокрема в сфері зовнішньої торгівлі. Він зазначив, що до війни товарообіг між Україною та Китаєм був значним, і висловив сподівання на його відновлення та розширення. Посол Ма Шенкунь підтвердив готовність Китаю сприяти мирному

вирішенню конфлікту та розширювати співпрацю між двома країнами (Президент України, 2024).

Якщо Україна прагне налагодити ефективне співробітництво з Китаєм та сприяти відбудові національної економіки, вона має раціонально використовувати економічний потенціал ініціативи «Один пояс, один шлях». Це дозволить не лише стимулювати внутрішній економічний розвиток, а й сприятиме подальшій інтеграції в європейський економічний простір. Водночас участь України в цій ініціативі супроводжується серйозними викликами, зокрема жорсткою глобальною конкуренцією, яка переважно зосереджена серед великих економічних гравців. Для ефективної інтеграції в цей проєкт необхідно формувати стратегічні альянси та вибудовувати довгострокові партнерські відносини з китайськими компаніями, що забезпечить конкурентоспроможність України на світових ринках.

Попри можливість приєднання України до формату 16+1 (станом на 2025 рік, використовується назва “14+1” через вихід Естонії, Литви та Латвії з об’єднання та приєднання Греції), формальні переговори щодо вступу до цієї ініціативи фактично не проводилися. Водночас участь у проєкті «Пояс і шлях» регламентується затвердженою дорожньою картою, що визначає ключові напрями співпраці. У найближчій перспективі українсько-китайська співпраця має бути інтегрована в існуючі регіональні плани та міжнародні формати економічної взаємодії.

Країна	<i>Експорт до Китаю у 2021 році (у млрд. дол.)</i>	Імпорт з Китаю у 2021 році (у млрд. дол.)	<i>Експорт до Китаю у 2022 році (у млрд. дол.)</i>	Імпорт з Китаю у 2022 році (у млрд. дол.)	<i>Експорт до Китаю у 2023 році (у млрд. дол.)</i>	Імпорт з Китаю у 2023 році (у млрд. дол.)	<i>Експорт до Китаю у 2024 році (у млрд. дол.)</i>	Імпорт з Китаю у 2024 році (у млрд. дол.)
Болгарія	1.1	2.1	0.8	3.2	1.0	2.7	0.8	2.7
Чехія	2.5	18.6	2.6	30.1	2.4	25.4	3.1	25.5
Греція	0.7	5.0	0.5	7.9	0.4	6.9	0.4	6.9
Хорватія	0.1	1.0	0.1	1.4	0.1	1.3	0.1	1.4
Угорщина	1.7	9.9	1.7	12.6	1.5	11.0	1.5	10.2
Польща	3.1	31.1	3.0	37.6	3.1	31.6	3.3	34.3
Румунія	0.9	6.2	1.8	7.4	0.9	6.7	0.7	7.3
Словенія	0.4	5.9	0.4	7.9	0.4	9.8	0.3	9.2
Словаччина	2.2	3.6	2.6	4.6	2.9	4.3	2.6	3.8

Боснія і Герцеговина	0.02	0.87	0.02	1.2	0.02	1.3	0.03	1.4
Чорногорія	0.01	0.24	0.01	0.33	0.0	0.42	0.02	0.46
Північна Македонія	0.2	0.6	0.1	1.0	0.1	1.0	0.1	1.7
Албанія	0.1	0.5	0.1	0.7	0.1	0.9	0.1	1.0
Сербія	0.8	3.6	1.1	4.8	1.1	4.7	1.7	5.4

Таблиця 3. Порівняльна таблиця країн, що беруть участь у ініціативі 14+1, та показників торгівлі з КНР (дані відображені у млрд. дол.) (Eurostat, 2025)

Стосовно вигідності співробітництва у форматі 14+1, у таблиці 3 відображений обсяг торгівлі між Китаєм і країнами, що підтримують формат 14+1 в період з 2021 по 2024 року. Варто констатувати, що в країнах-учасниках імпорту з Китаю значно перевищує експорт до Китаю, найбільший дисбаланс спостерігається у Польщі, Чехії та Угорщині. Це свідчить про економічну асиметрію у відносинах з КНР та економічне домінування останнього — країни регіону виступають переважно як ринки збуту китайської продукції.

Польща, згідно з даними в таблиці 3, є найбільшим торговельним партнером Китаю в регіоні за обсягами обох показників експорту та імпорту. Чехія, Угорщина та Словаччина також демонструють відносно високий рівень торгівлі, що частково пов'язано з включенням у виробничі ланцюги.

Загалом, формат 14+1 на сьогодні, хоч і в силу вищих економічних спроможностей КНР, не забезпечує рівноцінної моделі співпраці. Через це зменшена довіра до даного формату співробітництва підкреслюється виходом Естонії, Литви та Латвії, що переорієнтовуються на більш тісну співпрацю з ЄС. Це, в перспективі, може завершитися одностайною підтримкою західних ініціатив, зокрема РГІІ, що очолюється США та країнами G7, та її європейською стратегією Global Gateway. Проте варто зазначити: фактор впливу КНР на європейський регіон за допомогою 14+1 ризикує посилити суперечності між країнами ЄС щодо продовження інтегрованої співпраці з Китаєм, що може відобразитися на поглибленні двох політичних таборів: проєвропейського та євроскептичного.

Незважаючи на дискусії серед європейських політиків щодо перспектив ініціативи «Пояс і шлях», її вигідність ґрунтується на спільних економічних

інтересах, що сприяє розвитку в тому числі і політичного співробітництва. Варто зазначити, що динамічний соціально-економічний розвиток Китаю передував створенню цієї ініціативи, яка на сучасному етапі розглядається як важливий механізм міжнародної економічної інтеграції.

Попри офіційні заяви українського керівництва щодо поглиблення співпраці з КНР, на даний момент відсутня єдина стратегія розвитку відносин із Китаєм, а реалізація вже укладених домовленостей залишається недостатньо ефективною. Водночас український бізнес активно досліджує можливості виходу на китайський ринок, однак у відсутності державної підтримки конкуренція з провідними транснаціональними компаніями стає надзвичайно складною.

Для розширення двосторонніх торговельно-економічних відносин Україні необхідно посилити конкурентоспроможність власної продукції та сприяти поглибленню співробітництва у стратегічних секторах, таких як телекомунікації, логістика, інфраструктура, відновлювальні джерела енергії, машинобудування та фінансовий сектор. Інтеграція в глобальні економічні процеси вимагає чіткої державної політики та залучення інвестицій, що сприятиме економічній стабільності та зміцненню позицій нашої країни у міжнародному поділі праці.

Варто зазначити, що наразі КНР та Україна мають значні взаємні економічні інтереси незважаючи на наявність значних економічних проблем в останній щодо державного бюджету і обслуговування державного боргу, яка, вочевидь, призвела до відсутності більш чіткої позиції України щодо участі у ініціативі.

Висновки до розділу 2

У другому розділі дослідження було здійснено ґрунтовний аналіз геополітичного суперництва між Китайською Народною Республікою та Сполученими Штатами Америки в контексті реалізації глобальних інфраструктурних проєктів. Дослідження виявило, що сучасне протистояння між цими двома державами набуло форм багатовекторної гео економічної конкуренції, що виходить далеко за межі суто економічної взаємодії і визначається стратегічною боротьбою за вплив у глобальному масштабі. Висновки можна систематизувати відповідно до двох головних аналітичних векторів розділу: порівняння моделей інфраструктурної експансії США та КНР, а також вплив їхнього суперництва на регіональну й глобальну безпеку.

По-перше, порівняльний аналіз показав, що підходи Китаю та США до реалізації інфраструктурних ініціатив базуються на діаметрально протилежних філософіях. Китайська стратегія в межах ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) має переважно гео економічний характер і ґрунтується на принципах політичного неутручання, взаємовигідного партнерства, довгострокових інвестицій та інституційної гнучкості. США, у свою чергу, в межах програм Blue Dot Network, Build Back Better World (B3W) та Partnership for Global Infrastructure and Investment (PGII) просувають модель «відповідального інвестування», що підкреслює важливість демократичних цінностей, прозорості, сталого розвитку, соціальних стандартів і боротьби з корупцією.

По-друге, суттєвою відмінністю є механізми фінансування та політичні умови реалізації. Китай діє через державні банки розвитку, забезпечуючи кредитування на гнучких умовах, тоді як США та західні союзники залучають приватні інвестиції за рахунок забезпечення державних гарантій та страхування ризиків. У результаті китайська модель є привабливішою для держав із низьким рівнем інституційного розвитку, тоді як американська — орієнтована на більш стабільні політичні системи. Обидві стратегії мають свої переваги та недоліки,

проте BRI демонструє більший ступінь реалізації на глобальному рівні, зокрема в Азії, Африці та Латинській Америці.

По-третє, вивчення історико-політичного контексту американо-китайських відносин дало змогу краще зрозуміти глибину сучасної геополітичної конкуренції. Від моменту дипломатичного зближення в 1970-х роках до ескалації стратегічного суперництва у 2010–2020-х роках, США та КНР пройшли шлях від взаємного прагматизму до системного протистояння. Поворотним моментом стала ініціатива BRI, яка закріпила за Китаєм амбіцію на глобальне лідерство, що викликало стратегічну реакцію США у вигляді створення системи стримування та противаг, зокрема через військово-політичні союзи (QUAD, AUKUS) та інфраструктурні ініціативи, спрямовані на нейтралізацію китайського впливу.

По-четверте, геополітичне суперництво між США та КНР безпосередньо впливає на безпекову політику у стратегічно важливих регіонах. Зокрема, Південно-Китайське море стало ареною перманентної напруженості, де Китай реалізує концепцію зміцнення суверенних прав через будівництво штучних островів і розширення військової інфраструктури, тоді як США наполягають на збереженні свободи навігації та протидіють мілітаризації регіону. Це породжує ризик прямої конфронтації, зокрема у зв'язку з можливими сценаріями щодо Тайваню.

По-п'яте, конкуренція США та КНР призводить до формування нових політичних альянсів і регіональних коаліцій. Вашингтон активізував співпрацю з Японією, Австралією, Індією та іншими партнерами в Індо-Тихоокеанському регіоні, що вилилось у відновлення QUAD та створення AUKUS. Китай у свою чергу зміцнює Шанхайську організацію співробітництва (ШОС), поглиблює стратегічне партнерство з Росією, Іраном та низкою африканських держав. Таким чином, геоекономічна конкуренція трансформується в нову конфігурацію геополітичної полярності, що супроводжується формуванням альтернативних моделей глобального управління.

По-шосте, стратегічна напруга в американо-китайських відносинах має значний вплив на розвиток нових економічних блоків. Китай просуває регіональні проекти на зразок RCEP (Регіональне всеосяжне економічне партнерство), а також розширює діяльність Азійського банку інфраструктурних інвестицій (АІВ), який слугує фінансовим інструментом BRI. США, у відповідь, розробляють концепцію «економічного натиску» шляхом реструктуризації глобальних ланцюгів постачання, політики «дружнього шорингу» (friendshoring) і цифрового декуплінгу з Китаєм. Все це є проявом боротьби за технологічне, валютне й інституційне лідерство у XXI столітті.

По-сьоме, аналітичне застосування концепцій «м'якої», «гострої» та «розумної» сили показало, що обидві держави комбінують різні форми впливу. США традиційно апелюють до ціннісної привабливості, поширюють демократичні ідеї, підтримують міжнародні НУО, тоді як Китай поєднує інструменти економічного залучення (через BRI, Інститути Конфуція тощо) з елементами цензури, інформаційного впливу та кібероперацій. Цей динамічний симбіоз елементів «жорсткої» й «м'якої» сили (smart power) зумовлює зміну традиційної логіки геополітичного домінування.

По-восьме, другий розділ засвідчив, що обидві країни використовують інфраструктуру як головний інструмент реалізації геополітичних цілей. У випадку КНР це — створення мережі залежностей, що дозволяє формувати нову систему глобального управління з центром у Пекіні. У випадку США — прагнення відновити довіру до західної моделі інституційного розвитку через модернізовану, інклюзивну інфраструктурну взаємодію. Обидві моделі поєднують економічні й безпекові елементи, і саме тому інфраструктура стає не лише предметом співпраці, а й осердям стратегічної конфронтації.

У підсумку, другий розділ показав, що американо-китайське суперництво у сфері глобальних інфраструктурних ініціатив є не тимчасовим етапом, а довготривалим процесом, що формуватиме контури нового глобального порядку. Конфігурація цього протистояння не зводиться до класичної моделі двополюсного

світу – вона радше вказує на становлення нової багатополлярності, де інфраструктура, технології, фінанси та інформація є рівнозначними інструментами впливу. Подальші розділи дослідження розкриватимуть, як саме це суперництво відображається у практичній взаємодії з країнами Глобального Півдня та яким чином відбувається трансформація міжнародної співпраці в умовах «інфраструктурної геополітики» нового типу.

РОЗДІЛ 3. ГЕОПОЛІТИЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ВТІЛЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ІНІЦІАТИВ КНР ТА США

3.1. Потенціал впливу інфраструктурних ініціатив КНР та США на глобальну архітектуру міжнародних відносин

Ініціатива «Один пояс, один шлях», очолювана Китаєм, і «Партнерство для глобальної інфраструктури та інвестицій», очолювана Сполученими Штатами, є проявами конкуруючих стратегій у пошуках глобального економічного та політичного впливу. BRI постає політикою КНР, що зосереджена на розширенні інфраструктури та торгових шляхів для створення нових економічних можливостей шляхом значних інвестицій в інфраструктурні проєкти. З іншого боку, Сполучені Штати, реагуючи на розширення інтересів Китаю в BRI, розробили власний проєкт PGII разом із країнами Великої сімки. Ця ініціатива має на меті забезпечити альтернативу китайському впливу, одночасно сприяючи сталому розвитку в країнах-партнерах. Яскравим прикладом комплексного рішення є Італія.

Європейські країни постають перед вибором між участю в BRI та PGII. На це рішення часто впливає поєднання політичної орієнтації та економічних пріоритетів. Подібним чином азіатські країни, де присутність Китаю особливо виражена, повинні зважити безпосередні переваги китайських інвестицій проти потенційних переваг більш тісної співпраці із західними партнерами. BRI сприяє розширенню впливу Китаю та його моделі розвитку, що контрастує із західним підходом, який наголошує на ліберальних цінностях і прозорості. Ця відмінність відіграє вирішальну роль у формуванні вибору країн, які ще не визначилися між тим, приєднатися до BRI чи PGII.

Реалізація інфраструктурних ініціатив Сполучених Штатів та їх партнерів, таких як PGII, все ще розвивається, на відміну від більш усталеної та

інструментальної BRI. Зокрема, запуск початкової ініціативи B3W був запланований на 2022 рік; однак з тих пір він зазнав значних змін і був замінений на PGI. Його потужна декларативна та фінансова підтримка з боку Сполучених Штатів демонструє подальші майбутні виклики, зокрема забезпечення постійної підтримки та ефективного впровадження.

Зокрема, майбутня політика другого президентства Дональда Трампа залишається предметом дискусій, оскільки є ознаки того, що його адміністрація може дотримуватись більш агресивної позиції щодо торгівлі та продовження торгової війни. Посилаючись на занепокоєння щодо надходження фентанілу до США через Китай, Мексику та Канаду, президент Трамп уже припустив можливість придушення китайського експорту до Сполучених Штатів шляхом запровадження додаткових 10% мит на китайські товари, роблячи ситуацію з подальшою тарифною політикою неконтрольованою (Lawder & Shalal, 2025; The White House, 2025b).

Вважається, що торговельна війна, націлена головним чином на Китай, також поширюється на інші азіатські країни, які підтримують економічні зв'язки з Пекіном, потенційно залучаючи їх у сферу впливу Китаю та віддаляючи їх від Сполучених Штатів (Rosenberger, 2024). Після перемоги Дональда Трампа на виборах Президента Сполучених Штатів у 2024 році у сфері глобальної політики очікувалося посилення ізоляціоністських принципів, що потенційно може призвести до ослаблення та зменшення довіри до міжнародних організацій, таких як Світова організація торгівлі (Klingebiel & Baumann, 2024). Ця зміна може підвищити ризик глобальної політичної нестабільності, а відносини США та Китаю, ймовірно, зіткнуться з новими викликами та періодами підвищеної напруги.

Відомо, що після приходу до влади Дональда Трампа в питаннях як внутрішньої, так і зовнішньої політики відбувся істотний розворот. Перший етап чинного президентства Трампа характерні динамічним відходом від політики Джозефа Байдена та Демократичної партії США та несподіваною зміною у

риториці щодо Сі Цзіньпіна. Так, на відміну від попередніх урядовців США, а також себе у період першого терміну, Трамп неодноразово висловлював захоплення Китаєм і особисто президентом Сі Цзіньпіном. Трамп називав його «геніальним» і бажав Китаю успіху. Подібна зміна риторики істотно контрастує з його передвиборчою кампанією 2016 року, коли він звинувачував Китай в економічній експлуатації та крадіжці інтелектуальної власності (Allison, 2020: с.67).

Ситуація, що відбувається сьогодні, демонструє, що дані твердження були тимчасовими. Так, Сполученими Штатами були впроваджені підвищені мита на китайський імпорт, так само як і мексиканський та канадський. Пов'язано це, як на початку зазначалося, з фентанілом - наркотичною речовиною, що потрапляє в США з Китаю. Попередньо, за каденції Джозефа Байдена, було домовлено про те, що обидві країни будуть співпрацювати та контролювати нерозповсюдження цієї небезпечної анальгетики. Проте зараз, ситуація з ним стала об'єктом критики КНР та приводом для підвищення мит, результат яких - ізоляція КНР від американського ринку.

Щодо торговельного протистояння між США та Китаєм, існує думка, що адміністрація Трампа прагнула підірвати промислову стратегію президента Сі Цзіньпіна, зосереджуючи зусилля на високотехнологічному секторі китайської економіки. Для країн із ринком, що розвивається, таких як Китай, доступ до передових та інноваційних технологій є критично важливим для конкурентної боротьби з розвинутими державами. В умовах сучасної «гіперглобалізації», як зазначають А.Сод та К.Аріф, торговельний конфлікт між двома найбільшими економіками світу – США та Китаєм – породжує негативні наслідки для світової економіки. Китай, який став одним із ключових економічних партнерів для провідних міжнародних гравців, особливо в межах ініціативи «Пояс і шлях», може зіткнутися з серйозними викликами (Saud, Arif, 2020).

Оскільки адміністрація Трампа виходить із масштабних економічних угод, новий вимір торгової війни з Китаєм лише відкриває нові можливості для

китайських компаній розширювати свою присутність на зовнішніх ринках, інвестуючи в інші регіони. Іншими словами, КНР зміцнив свій глобальний вплив у своєму регіоні, водночас відкривши додаткові можливості для економічного зростання, незважаючи на триваюче протистояння зі США. Для адміністрації Трампа має бути наразі важливо розуміти, що загострення торговельної війни може мати негативні наслідки для внутрішньої економіки США. За останні десятиліття Китай перетворився на потужного конкурента американської економіки, і після загострення торговельного конфлікту китайські підприємства активізували свої інвестиції в країни Європи.

У перші місяці свого другого президентського терміну Дональд Трамп продовжив активно впроваджувати доктрину “Make America Great Again”, яка характеризується ізоляціоністськими та конфронтаційними підходами до міжнародної політики. Його адміністрація демонструвала схильність до демонтажу традиційних союзів, делегітимації міжнародних інституцій та заміни дипломатичних інструментів економічним і військовим тиском. Яскравим прикладом такої трансформації стало майже повне згортання діяльності Агентства США з міжнародного розвитку (USAID), яке протягом десятиліть залишалося ключовим елементом реалізації американської м’якої сили (Манса, 2025).

Наслідком радикального рішення щодо USAID стало значне ослаблення м’якої сили США. Згортання діяльності організації призвело до зупинення численних гуманітарних ініціатив, унаслідок чого Китай отримав можливість активніше просувати власні проєкти в рамках «Поясу і шляху». Водночас скорочення фінансування таких медіаплатформ, як «Голос Америки» та «Радіо Вільна Азія», може сприяти зростанню ефективності китайської інформаційної експансії, особливо в країнах, що розвиваються.

Прикладом поширення впливу КНР у зонах, що контролюються США, є наступна ситуація: після того як США скасували два важливі проєкти в Камбоджі – один спрямований на покращення грамотності дітей, а інший – на розвиток харчування та здоров’я дітей до п’яти років, Китай швидко запропонував

аналогічне фінансування для реалізації подібних ініціатив. Це дозволяє Китаю заповнити вакуум, який виникає після скорочення іноземної допомоги США, і завдяки реалізації гуманітарних програм в межах ініціативи “Пояс і шлях”, зміцнити свої позиції в країнах, де обидва суперники конкурують за вплив. Зокрема, Камбоджа стала яскравим прикладом того, як Китай використовує свої фінансові ресурси для розширення впливу в регіонах, де традиційно США домінували у наданні допомоги. Програми, які були скасовані США, відповідали за розвиток «інклюзивної освіти» та підтримку найбільш вразливих груп населення, зокрема дітей з обмеженими можливостями та уразливих сімей. У той же час Китай оголосив про підтримку аналогічних ініціатив, зокрема в сфері охорони здоров'я та освіти, що зміцнює його вплив у країнах, де зростає залежність від зовнішньої допомоги (Marlow, Heijmans & Bloomberg, 2025).

Втрата лідерства США має суттєві геополітичні наслідки і може дозволити Китаю останньому збільшувати своє економічний і політичний вплив на рівні двосторонніх відносин, зокрема й просувати свою стратегію «Поясу і шляху». КНР активно використовує інструменти м'якої сили через надання безумовної допомоги, що не супроводжується політичними вимогами, на відміну від підходу США. Це дозволяє офіційному Пекіну не лише зміцнювати своє дипломатичне становище в країнах, що розвиваються, а й створювати міцні економічні зв'язки, які можуть мати довготривалий вплив на політичну орієнтацію цих країн. Таким чином, скорочення фінансування USAID надає далекосхідній державі стратегічну можливість заповнити вакуум і підвищити свою роль на світовій арені.

На відміну від попередніх адміністрацій, які розглядали зовнішню допомогу як інструмент стратегічного впливу, Трамп вважав її неефективною витратою ресурсів. Його політичний стиль має не лише транзакційний характер, а й свідомо антагоністичну природу, що базується на використанні економічної та військової переваги США, водночас ігноруючи норми і цінності повоєнного міжнародного порядку.

Парадоксально, але такий підхід фактично сприяв реалізації стратегічних інтересів Китаю. Тривалий час КНР послуговується інструментами так званої «гострої сили» – економічного примусу, дипломатичного тиску та інформаційного контролю – для трансформації міжнародної системи відповідно до власного бачення. Відмова адміністрації Трампа від участі в багатосторонніх інституціях наразі створює структурний вакуум, який Китай прагне оперативно заповнити.

У стратегіях Дональда Трампа і Сі Цзіньпіна простежується низка спільних рис. Обидва лідери сприймають глобальне управління як гру з нульовою сумою, схильні до використання асиметричних важелів впливу з метою підпорядкування менших держав, та демонструють відверту відмову від ліберального інтернаціоналізму. У цьому контексті можливо припустити, що політика Трампа дедалі більше наближається до авторитарного прагматизму, характерного для сучасного китайського керівництва.

Таким чином, сучасна політика адміністрації Трампа, що відкидає основи повоєнного міжнародного порядку, мимоволі сприяє підриву системи, яка тривалий час забезпечувала глобальний вплив США. Натомість формується світовий устрій, який дедалі більше відповідає китайському уявленню про міжнародні відносини, де домінують примус і влада, а не співпраця й демократичні цінності. Тому це ставить під сумнів подальшу життєздатність ліберального міжнародного порядку та актуалізує питання: чи стане другий термін Трампа точкою неповернення для традиційної архітектури світової безпеки, і чи зможе Китай остаточно скористатися створеним вакуумом для перегляду глобальних правил гри?

Що стосується готовності КНР протистояти викликам від США, Китайський уряд разом з представив план економічного стимулювання, що спрямований на активізацію внутрішнього споживання в умовах посилення економічної напруженості з США, зокрема після введення президентом Дональдом Трампом 20-відсоткових мит на китайський експорт. Цей крок є відповіддю на загострену торговельну конфронтацію з США, що впливає на китайську економіку і ставить

перед урядом завдання забезпечити стабільність і стійкість національної економічної системи.

Основними елементами цього плану є заходи, що включають збільшення пенсійних виплат, поліпшення медичного забезпечення, а також підвищення заробітних плат, що покликане стимулювати споживчі витрати в країні. Однак значна частина ініціатив покладається на місцеві уряди, які, у свою чергу, стикаються з фінансовими труднощами, включаючи високий рівень боргів та зменшення доходів від продажу державних земель. Криза на ринку нерухомості, що триває вже кілька років, призвела до падіння цін на житло, що негативно позначилося на заощадженнях середнього класу. Це, у свою чергу, призвело до того, що домогосподарства значно обмежили свої витрати та збільшили накопичення на банківських рахунках, незважаючи на низькі відсоткові ставки.

Додатково, план містить обіцянки стабілізувати фондовий ринок та підтримати сектор нерухомості, що повинно допомогти заспокоїти громадськість і стимулювати витрати в економіці. Попри загальну економічну нестабільність, китайські фондові ринки демонструють позитивну динаміку завдяки зростаючому оптимізму щодо розвитку технологій, зокрема в сфері штучного інтелекту, що дозволяє залучати інвестиції та сприяє стабілізації фінансових ринків.

Таким чином, стратегія стимулювання економіки Китаю передбачає комплексний підхід, орієнтуючись на підтримку внутрішнього попиту, заохочення споживчих витрат та поліпшення фінансової ситуації на місцевому рівні, а також стабілізацію ключових економічних секторів у відповідь на зовнішні виклики.

Що стосовно інфраструктурної політики, Китай також може зіткнутися з проблемами в реалізації «Поясу і шляху», прикладом чого є нещодавній вихід Італії та тривале політичне суперництво зі Сполученими Штатами. Цей крок може надихнути інші країни-партнери Китаю переглянути свої зобов'язання, потенційно підриваючи стратегічні та геополітичні амбіції Китаю. Друга адміністрація Трампа могла б прагнути зміцнити відносини США та Індії, використовуючи стратегічне значення Індії в Індо-Тихоокеанському регіоні, щоб урівноважити вплив Китаю

(Basu, 2025). Ця тенденція може продовжуватися в рамках зусиль із протидії BRI, сприяння новим стратегічним партнерствам на Близькому Сході – зокрема, з Ізраїлем, Кувейтом, Катаром і Об'єднаними Арабськими Еміратами – а також з Японією та Тайванем, що відображає політику розвитку США за першої адміністрації Трампа (Primorac, 2023; Klingebiel, Baumann, 2024).

Одним з прецедентів, що вплинув на присутність інтересів КНР у Латинській Америці та географію ініціативи «Пояс і шлях», став вихід Панами з даного проекту на початку 2025 року. Основною причиною міг стати тиск з боку США. Вашингтон, як стратегічний партнер цієї країни, неодноразово висловлював стурбованість щодо збільшення китайського економічного і політичного впливу в Латинській Америці через ініціативу BRI, а також стратегічне значення Панамського каналу для даної ініціативи. Після підписання Китаєм та Панамою Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці в рамках ініціативи «Пояс і шлях», Панамський канал став важливим транспортним маршрутом для Китаю, оскільки він забезпечує швидкий доступ до ринків Латинської Америки та Північної Америки, а також Європи.

Китай з 2017 року був одним з найбільших торгових партнерів Панами, і завдяки посиленню інвестицій в порти, логістичні хаби і торгові мережі у регіоні, дане партнерство дозволяло значно скоротити час транспортування товарів. Проте участь у BRI призводила до зміцнення китайського впливу в регіоні, що, у свою чергу, не відповідає інтересам Сполучених Штатів через подвійну роль Панами:

- з одного боку, як важливої артерії для американського зовнішньоторговельного обороту;
- з іншого – стратегічного регіону для забезпечення національної безпеки США.

Панамський канал є важливою частиною глобальної військово-морської інфраструктури: він дозволяє американським військовим швидко переміщати війська і техніку між двома океанами, що у разі військових конфліктів або

стратегічних операцій є ключовим фактором для оперативної мобільності американських збройних сил.

Не варто виключати, що внутрішньополітичні чинники також могли зіграти свою роль. Зміна політичного курсу в країні, а також зміни в уряді Панами могли вплинути на її зовнішньоекономічні стратегії. Важливу роль у рішенні щодо виходу з «Поясу і шляху» могло відіграти прагнення Панами до набуття більшої незалежності у зовнішніх відносинах та зменшення залежності від зовнішніх фінансових та політичних впливів.

У відповідь на новину про рішення припинити партнерство в межах ініціативи «Пояс і шлях», 8 лютого 2025 року Міністерство закордонних справ Китаю опублікувало заяву, в якій зафіксовано серйозну реакцію Китаю на рішення цієї країни вийти з Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці в рамках BRI. Помічник міністра закордонних справ Китаю Чжао Чжюань зустрівся з послом Панами в Китаї Мігелью Умберто Лекаро Барсенасом, щоб висловити глибоке занепокоєння з приводу цього кроку даної держави (CGTN, 2025).

Чжао зазначив, що співпраця між обома учасницями BRI розвивалася швидко і принесла реальні переваги для Панами та її населення. Він підкреслив, що ініціатива охоплює понад 150 країн, і результати співпраці відчужаються в багатьох країнах, включаючи Панаму, а вихід з ініціативи суперечить основним інтересам країни і не відповідає очікуванням обох країн. Також дипломатом було наголошено на повазі до суверенітету Панами і на важливості рівноправного партнерства між державами. Китай рішуче виступає проти втручання з боку США, що намагаються підірвати китайсько-панамські відносини через тиск і погрози. Китай вважає, що співпраця між двома країнами не має на меті шкодити третім сторонам і не повинна піддаватися зовнішньому втручанню. Посол Лекаро заявив, що Панама цінує свої відносини з КНР і повідомить про ситуацію своєму уряду (CGTN, 2025).

В якості реакції на відмову Панами у співробітництві в межах ініціативи BRI, китайські державні ЗМІ вже звинувачують США в експансіонізмі, стверджуючи, що Вашингтон підриває суверенітет малих країн. Міністерство закордонних справ

Китаю підкреслює, що саме Пекін забезпечує нейтралітет і процвітання каналу, тоді як США загрожують його майбутньому.

Однак реальний вплив Китаю в Панамі, на думку А. Ванга, засновника компанії Scale AI, виявився обмеженим. Після встановлення дипломатичних відносин у 2017 році Пекін підписав низку угод, зокрема щодо приєднання до BRI, але обіцяне економічне зростання країна не отримала. Так, КНР надав Панамі лише 386 млн доларів у вигляді кредитів та грантів, більшість з яких було надано до 2020 року. Багато китайських інфраструктурних проєктів були скасовані або заморожені, частково під тиском США. Власне, у 2021 році Панама відкликала концесію на будівництво порту китайським консорціумом, а в 2024 році перший контракт на будівництво залізниці між Панамою та Коста-Рікою отримала американська компанія (Wang, 2025).

Варто констатувати, що агресивна позиція Трампа пробудила в Панамі антагоністичні настрої. Країна, де долар є однією з офіційних валют, змушена слідувати пріоритетам США, однак серед населення зростає невдоволення. Під час візиту держсекретаря Марко Рубіо протестувальники спалювали його опудало та фігури Трампа, а президент Панами заявив, що питання про володіння каналом не підлягає обговоренню. Хоча ці настрої, ймовірно, не змінять політичного курсу Панами, вони можуть сприяти посиленню антиамериканських настроїв в регіоні. Тим часом сусідня Колумбія вже приєдналася до «Поясу і шляху» та відкрила новий торговий маршрут до Китаю через мегапорт у Перу. У той час як США повертається до політики сфер впливу, КНР, очевидно, готовий діяти аналогічно.

Юридично процес відчуження портової інфраструктури вже почався. Так, гонконгський мільярдер Лі Кашин, відомий завдяки своєму статусу найбагатшої людини Азії та очоленню серйозної бізнес-імперії, уклав угоду на суму 19 мільярдів доларів щодо продажу портового бізнесу компанії CK Hutchison американському консорціуму на чолі з BlackRock. Угода про продаж стосується двох портів на Панамському каналі, якими компанія володіє протягом тривалого часу. Цей договір став предметом суперечок між США та Китаєм, викликавши

різку реакцію з боку КНР: китайські урядові представники та державні ЗМІ звинуватили СК Hutchison у «зраді» національних інтересів, охарактеризувавши угоду як загрозу національній безпеці (Lam, 2025).

Виступи китайської влади поставили під сумнів здатність гонконзьких компаній діяти автономно, орієнтуючись лише на економічні фактори. Бізнес-спільнота Гонконгу висловила занепокоєння: у контексті посилення контролю Пекіна над містом дедалі більше обмежується простір для вільного підприємництва. Цей скандал підкреслив готовність Китаю посилювати політичний тиск на бізнес, навіть щодо найбільш відомих підприємців, і ставить під сумнів майбутнє Гонконгу як фінансового центру з власною економічною ідентичністю. Китайська влада вже розпочала розслідування щодо кейсу продажу портової інфраструктури американському підприємству.

Наразі США і Китай ведуть також конкуренцію за технологічне лідерство. Друге президентство Дональда Трампа збігається зі швидким технологічним прогресом, який знаменує початок Четвертої промислової революції (Schwab, 2017). Історичні прецеденти попередніх промислових революцій свідчать про те, що розширення розриву між виробничими можливостями та політичними структурами є серйозною проблемою на цьому новому етапі (Brada & Park, 2024). Тому успіх у технологічній конкуренції залежатиме, в першу чергу, від здатності Вашингтону і Пекіну адаптувати свої політичні та економічні системи до нових реалій. Майбутнє глобальних інфраструктурних ініціатив, включаючи BRI та PGII, залежатиме від того, наскільки вони інтегрують елементи Четвертої промислової революції, такі як штучний інтелект. Така інтеграція може стимулювати значні стратегічні досягнення та змінити конкурентний ландшафт глобальних інфраструктурних ініціатив.

На тлі згаданої Четвертої промислової революції варто зупинитися на Цифровому Шовковому Шляху (Digital Silk Road), що є частиною ініціативи «Пояс і шлях». Даний проєкт спрямований на очолення нового етапу промислової революції і зосереджується на всіх її складових: штучний інтелект, 5G, цифрова

інфраструктура, електронна комерція та інноваційні технології. Ця ініціатива передбачає активну участь провідних китайських технологічних корпорацій (Huawei, Alibaba, Xiaomi тощо) у втіленні різних цифрових рішень та розробці цифрової інфраструктури. Судячи з амбітності та охоплення всіх сфер, можна зробити висновок, що КНР активно готується до боротьби та переважання за даними показниками США.

Потенційно штучний інтелект, в контексті інфраструктурного суперництва між США та КНР, може стати одним з засобів ведення війни. Так, засновник і виконавчий директор Scale AI Алекс Ванг у статті в *The Diplomat* описує зміни, що приносить використання штучного інтелекту у військовій сфері, і зміну стратегії ведення бою, на яку впливає штучний інтелект. Першою країною, яка повністю інтегрувала штучний інтелект в процес прийняття військових рішень, став Китай. Це, на думку Ванга, створює нову еру «агентної війни», де автономні системи штучного інтелекту можуть виконувати завдання, забезпечуючи перевагу на полі бою. Така система дозволяє значно швидше приймати рішення і дає переваги перед супротивником (Wang, 2025).

Ванг також згадує про можливість двох сценаріїв: в першому, західні країни можуть перемогти і зберегти свої демократичні цінності, або альтернативно - поступитися авторитарним режимам, що у випадку остаточної консолідації змінить сучасний світовий порядок. Китай активно розвиває свою військову стратегію за допомогою штучного інтелекту, використовуючи його для артилерії, безпілотників та інших систем (Wang, 2025).

Порівнюється це з історією – зокрема, з тим, як Британія в 1936 році підготувалася до майбутнього нападу Німеччини, змінивши свої стратегії та систему оборони. Тоді виникла система Даудінга, що координувала дії радарів і винищувачів, що допомогло виграти Битву за Британію. Сьогодні виклики ще складніші, оскільки потрібно обробляти величезні обсяги даних з різних джерел (суша, повітря, море, космос, кіберпростір), щоб ефективно реагувати на загрози. Окрім свого мирного призначення, штучний інтелект може значно допомогти в

обробці цієї інформації та швидко приймати рішення, що допомагає військовим діяти стрімко та ефективно (Wang, 2025).

Враховуючи стратегічне значення ІІІ, в сучасних умовах спостерігається його тісне переплетення з глобальними геополітичними процесами. ІІІ дедалі частіше розглядається як інструмент геополітичної могутності, що формує нові вектори змагання між державами та транснаціональними корпораціями. Відповідно до аналітики, опублікованої на сторінках У центрі цього змагання повстає інфраструктура, що є необхідною для вдосконалення та злагодженої роботи ІІІ: мікрочипи, центри обробки даних, напівпровідники та глобальні телекомунікаційні мережі, до прикладу, підводні кабелі. За останні може бути істотна боротьба, що покликана сформувати цифрове домінування та забезпечити транснаціональну передачу даних. Ці комунікаційні магістралі розглядаються як критично важливі об'єкти цифрової безпеки, а контроль над ними дозволяє державам впливати на обмін інформацією, встановлювати технічні та політичні бар'єри, а також формувати цифрові кордони.

Одним із ключових аспектів є контроль над критичними ресурсами для виробництва напівпровідників, зокрема рідкісними мінералами. Їх видобуток і постачання стали об'єктами стратегічного контролю, а змагання за доступ до них набула характеру геоекономічного протистояння. Паралельно, розбудова центрів обробки даних потребує значних енергетичних і просторових ресурсів, що посилює конкуренцію за доступ до земельних ділянок, енергетичної інфраструктури та інвестицій.

У зв'язку з цим США та Китай активізували зусилля, що покликані забезпечити технологічний суверенітет. Вони не лише інвестують у національні ланцюги створення ІІІ, а й запроваджують експортні обмеження, створюють нові нормативні режими та поглиблюють міжнародну співпрацю у сфері цифрової безпеки. Водночас зростає роль приватних транснаціональних корпорацій, які володіють ключовими технологіями та інфраструктурою. Їхня економічна та

технологічна потужність дедалі частіше трансформується у політичний вплив, створюючи умови для формування нової форми — корпоративної геополітики.

ІІІ на сьогодні постає як структурний чинник глобальної політики, що в перспективі може змінити традиційні уявлення про державний суверенітет, технологічну незалежність і міждержавну конкуренцію. Інфраструктура, яка забезпечує функціонування ІІІ, стає об'єктом стратегічного контролю, а цифровий простір — полем геополітичного впливу. Її розробка прямим чином залежить від потужностей, що можуть підтримувати розвиток даної інфраструктури. Сучасний Тайвань є глобальним лідером у виробництві напівпровідників, зокрема компанія Taiwan Semiconductor Manufacturing Company (TSMC) забезпечує понад 50% світового ринку мікрочипів і понад 90% найсучасніших чипів. У випадку набуття контролю КНР над Тайванем, Китай міг би суттєво посилити свою позицію в галузі передових технологій та, відповідно, отримати геоекономічні та геополітичні переваги над США, що викликає в останніх серйозні занепокоєння.

Наразі вперше за довгий час, якщо не брати до уваги ініціативу В3W, в США був сформований стандарт інвестиційної політики. Згідно з Меморандумом «America First Investment Policy», що був оприлюднений на сайті Білого дому, США посилюватиме контроль над китайськими інвестиціями в США, визначаючи Китай як головного іноземного суперника (foreign adversary) в економічній та безпековій сферах. Основні акценти зроблені на основні для КНР сфери:

(1) заборона придбання китайськими компаніями американських стратегічних активів у секторах технологій, інфраструктури, охорони здоров'я, енергетики, сільського господарства та нерухомості;

(2) заборона на купівлю землі поблизу військових об'єктів та критично важливих підприємств;

(3) використання Комітету з іноземних інвестицій у США (CFIUS) для перевірки та блокування угод із Китаєм;

(4) захист американських технологій (The White House, 2025a).

Також в документі зазначено, що Китай систематично використовує американські інвестиції для модернізації своєї армії та військової промисловості через стратегію військово-цивільного злиття, так само США не дозволяють Китаю отримувати доступ до передових технологій через інвестиції у напівпровідники, штучний інтелект, квантові технології та біотехнології, впроваджуються нові заборони для американських компаній, фондів та пенсійних активів на інвестування в китайські військові та технологічні підприємства. Паралельно, планується блокування китайських компаній на американських фондових біржах. США будуть переглядати і, можливо, скасують податкову угоду між США та Китаєм (1984 р.), що, як заявляється у документі, сприяла деіндустріалізації США та модернізації китайської економіки (The White House, 2025a).

Як ми бачимо, адміністрація Дональда Трампа значно посилює економічну конфронтацію з Китаєм. Вашингтон прагне захистити американську економіку та безпеку від китайського впливу, припинити використання американських інвестицій для розвитку китайського ВПК та обмежити можливості Китаю у доступі до передових технологій.

Головний дипломат Китаю Ван Ї на 61-й Мюнхенській конференції з безпеки у лютому 2025 року представив погляд своєї країни на майбутній світовий порядок. Він підкреслив, що світ невпинно рухається до багатополярності, і цей процес є неминучим в історичному контексті. КНР підтримує концепцію «рівноправної та упорядкованої» багатополярності, що має запобігти хаосу та конфронтації між країнами. Ван Ї наголосив на ролі Китаю як стабілізатора цього процесу, сприяючи конструктивним змінам у глобальному управлінні (Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China, 2025).

Перша основа його бачення – рівноправність у міжнародних відносинах. Дипломатом було висловлено застереження від повернення до часів, коли великі держави диктували правила для інших, наголошуючи на важливості незалежності кожної країни. Китай підтримує збільшення представництва країн, що

розвиваються, в міжнародних організаціях, і вважає, що це не становить загрози для Заходу, а навпаки, сприяє гармонії в світовому порядку.

Другою важливою умовою є дотримання міжнародного права. Китай наполягає, що світовий порядок має базуватись на принципах Статуту ООН, а не на силовій логіці. Ван Ї критикував держави, які порушують міжнародну правову систему, наголосивши на необхідності чесної та послідовної правової політики без подвійних стандартів. Він також заявив, що питання суверенітету та територіальної цілісності мають, безумовно, поважатися.

Третьою основою є справжній багатосторонній підхід до глобальних проблем. Ван Ї зазначив, що жодна країна не може самотійно подолати сучасні виклики, а принцип «національного пріоритету» лише погіршує ситуацію. Він високо оцінив роль ООН як платформи для міжнародної співпраці і підкреслив, що Китай вже взяв на себе значні зобов'язання в питаннях сталого розвитку та боротьби зі змінами клімату.

Четвертий принцип, за Ван Ї – це відкритість і спільний розвиток. КНР закликає відмовитися від протекціонізму та економічного розмежування, пропонуючи натомість модель співпраці, яка приносить вигоду всім сторонам. Ван Ї наголосив, що китайська економіка є одним із головних рушіїв світового економічного зростання, і Китай готовий ділитися своїми можливостями з іншими країнами. Він також висловив зацікавленість у співпраці з ЄС в рамках ініціативи «Пояс і шлях» та європейської стратегії Global Gateway, що є частиною PGII (Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China, 2025).

В цілому, PGII має потенціал стати основним інвестиційним інструментом для Вашингтону, впливаючи на країни, які традиційно сприймають Китай як ключового дипломатичного, торговельного та інвестиційного партнера, тим самим сприяючи переходу від співпраці з КНР до співпраці зі Сполученими Штатами. У той час як BRI пропонує прагматичний підхід до глобальної інфраструктури, що охоплює третину світового ВВП та дві третини населення, PGII позиціонується як прозоре інфраструктурне партнерство, засноване на високих стандартах і

цінностях. Незважаючи на наявні розбіжності, є можливість для того, щоб PGII і BRI стали взаємодоповнюючими ініціативами, хоча для цього буде потрібен значний компроміс між Пекіном і Вашингтоном.

Ініціативі PGII необхідно буде здобути підтримку різних зацікавлених сторін. Країни Європи, зокрема Східної Європи, вже уклали угоди в межах BRI, що ставить під сумнів можливий вплив PGII на міжнародні зобов'язання та загальну консолідацію міжнародної спільноти. Крім того, залежність PGII від приватного капіталу створює певні труднощі, що контрастують з моделлю двосторонніх переговорів у рамках BRI, фінансованих КНР. Ці різниці у підходах до фінансування підкреслюють відмінності між PGII та BRI: з одного боку, існує можливість для Китаю та США об'єднати зусилля задля створення спільної економічної зони, а, з іншого боку, зважаючи на існуючі геополітичні напруження, ймовірність реального партнерства між двома країнами в контексті інфраструктурних ініціатив залишається дуже низькою.

Що стосується інфраструктурної політики, є підстави припускати, що вона зазнає певних змін, зберігаючи при цьому вороже призначення щодо впливу Китаю. Наразі у чинній адміністрації є кілька варіантів у реалізації такої політики:

По-перше, є розроблена ініціатива PGII, що продовжила високий рівень стандартизації BDN. Оскільки вона містить такі цілі, що не відповідають чинній програмі Дональда Трампа, зокрема щодо сприяння гендерній рівності, ініціатива може бути або доопрацьована з упушенням певних пунктів, або її реалізація буде відкладеною;

По-друге, залишається ініціатива з сертифікації інфраструктурних проєктів Blue Dot Network, що почала з 2023 року отримувати нових учасників. Можливо, адміністрація Трампа користувалася б можливостями даної ініціативи, але, зрештою, виник механізм America First Investment Policy, що офіційно покликаний перекрити китайські інвестиції в Сполучених Штатах. Даний проєкт, скоріш за все, не буде конфліктувати з інфраструктурними ініціативами США та, у разі

продовження протистояння глобальному впливу КНР, буде рівноцінно використовуватися.

Варто уваги те, що ймовірність посилення позиції КНР в інфраструктурній конкуренції з США збільшується завдяки проєкту «Арктичний шовковий шлях», що наразі є важливою складовою китайської ініціативи BRI і прагне до зміцнення торгових та економічних зв'язків між Азією та Європою. Цей маршрут використовує Північний морський шлях, що проходить через арктичні води, з'єднуючи Атлантичний і Тихий океани; розрахований на значне зниження витрат та часову економію у транспортуванні товарів між Китаєм і Європою (Smith, 2021).

Унікальність цього шляху полягає в його географічному положенні та здатності забезпечити ефективний доступ до Арктики, що ставало все доступнішим у зв'язку з глобальним потеплінням, а також першому позиціонуванні даного регіону як логістичного коридору (Wang & Zhang et al., 2019: с.40). Також характерним є те, що Китай є однією з перших країн, що, не маючи географічного межування з Арктикою, висловилися про інтерес її освоєння.

Так, Арктика донедавна сприймалася регіоном, інтерес до якого мають тільки такі країни як Канада, Росія, США, Норвегія, Фінляндія, Швеція, Данія, Ісландія, що є близькими до даного регіону, а історично концепцію «арктичної винятковості», до якої в подальшому КНР може вдаватися, реалізуючи Арктичний шовковий шлях, було закладено під час промови Генерального секретаря ЦК КПРС Михайла Горбачова, що дістала назви «Мурманські ініціативи» та була виголошена 1 жовтня 1987 року у ключовому арктичному порту та військово-морській базі СРСР в Мурманську. У своєму виступі він закликав перетворити Арктику на «справжню зону миру та плідного співробітництва» шляхом обмеження військово-морської та ядерної присутності в регіоні, мирного співробітництва щодо освоєння ресурсів Арктики та відкриття логістичних можливостей для міжнародного морського транзиту. Центральна ідея полягала у необхідності відокремлення арктичного виміру міжнародних відносин від ширшого геополітичного протистояння між Радянським Союзом і Заходом. У наступні десятиліття ця візія,

принаймні частково, почала реалізовуватися: у 1996 році було створено Арктичну раду – міжурядовий форум, що був покликаний забезпечити співпрацю та координацію з широкого кола арктичних питань.

26 січня 2018 року Китай оприлюднив «Білу книгу», в якій детально викладена його політика та позиція щодо Арктики. У документі підкреслюється розуміння Китаєм економічних можливостей і територіальних питань регіону, оскільки держава прагне відігравати більш активну роль у розвитку Арктики. «Біла книга» містить амбітний план Китаю щодо реалізації Арктичного шовкового шляху та підсумовує політичні цілі і принципи, на яких ґрунтується його стратегія (China's Arctic Policy, 2018). Як держава, що не має територіального суверенітету в цьому регіоні, амбіції Китаю залежать від рівня співпраці та узгодження інтересів з арктичними державами. У контексті арктичної політики КНР, як зазначає Конг Сун Лім, документ ставить три основні питання:

- які є ключові інтереси Китаю в Арктиці;
- які цілі та основи арктичної політики Китаю викладені в «Білій книзі»;
- як арктична політика Китаю інтегрується у його концепцію

Арктичного шовкового шляху (Kong Soon Lim, 2018).

Сучасна ситуація щодо реалізації Арктичного шовкового шляху наступна: в контексті можливої угоди про співпрацю між Росією та США Китай може переглянути свою політику щодо присутності в Арктиці, зокрема щодо амбіцій стати великою полярною державою до 2030 року. Попри важливість ініціативи «Полярний шовковий шлях» для публічної влади КНР, сьогодні інтерес до розширення свого впливу в Арктиці може знизитися через зростаючу геополітичну напруженість. Зокрема, раніше висловлені амбіції Пекіна, попри політичні принципи КНР, можуть сприйматися агресивно, а термін «приарктична держава» ризикує викликати негативну реакцію у багатьох країнах.

Експерт з арктичних досліджень, М. Лантейн, що був опитаний виданням South China Morning Post, вважає, що Китай стикається з труднощами, особливо у разі укладення угоди між президентами США Дональдом Трампом і Росії

Владіміром Путіним щодо Арктики, яка могла б обмежити його участь у регіоні. Водночас, дослідник сумнівається, що Пекін повністю втратить інтерес до Арктики. В тому разі якщо США та РФ домовляться, постане питання, чи надасть Росія, враховуючи зміну глобальних політичних тенденцій, перевагу співпраці з Китаєм чи США, або ж намагатиметься зберегти баланс між двома країнами? Китай, як і раніше, залежить від погодження її просування російською владою для доступу до Арктики (Zhuang, 2025).

Вдаючися до такого альянсу, США розглядають Арктику як потенційну зону економічного співробітництва, зокрема у питаннях розвідки природних ресурсів, таких як енергоносії, а також торгових маршрутів. Паралельно, уряд США розглядає таку співпрацю щодо Арктики як і можливість «вбити клин» між Китаєм та РФ для обмеження першого.

Глобальне потепління прискорює перехід Арктики від регіону, вкритого льодом, до океану, вільного від льоду, з безпрецедентною швидкістю. Оцінки свідчать про те, що до 2030 року літня Арктика буде майже вільною від льоду, оскільки регіон продовжує нагріватися приблизно вдвічі швидше, ніж у середньому в світі (Wang, Overland, 2012). Разом з цим, це може надати можливість глобальним країнам освоїти ті ресурси, що були заховані за багатолітньою кригою та збільшити в разі власні економічні спроможності на тлі майбутнього дефіциту природних ресурсів.

3.2. Майбутнє інфраструктурних ініціатив КНР та США в умовах геополітичної турбулентності

Незважаючи на серйозний конфлікт інтересів між КНР та США у глобальному політичному просторі, Китай продовжує активно розвивати багатовимірну співпрацю, акцентуючи виключну увагу на країни Глобального Півдня – терміном, що охоплює держави Латинської Америки, Африки, Азії та

Океанії. Даний регіон став ареною стратегічного суперництва між КНР і США. Це поняття сформувалося на основі соціально-економічних та політичних чинників, зазвичай позначаючи країни з нижчим рівнем економічного розвитку, значною соціальною нерівністю та історичним досвідом колонізації, імперіалізму, неоімперіалізму та нерівноправних міжнародних відносин (Клоß, 2017).

У період холодної війни всі ці частини світу часто об'єднували під категорією Третього світу, відокремленого як від впливу США, так і від радянської сфери. Заснування Групи 77 (G-77) у 1960-х роках стало спробою країн Глобального Півдня сформувати незалежний курс у світовій політиці (Zhao, 2021). Після закінчення холодної війни цей термін набув ширшого значення, охоплюючи держави, що розвиваються, які прагнуть зміцнити свої позиції у глобальних справах. Ця зміна підкреслює зростаючу роль країн Глобального Півдня в світовій економіці та політиці.

За оцінками Кішора Махбубані, колишнього дипломата та професора з Азійського дослідницького інституту Національного університету Сінгапуру, більшість населення світу зосереджена саме у Глобальному Півдні. Прогнозується, що до 2050 року ВВП Індії перевищить американський, а до 2060 року Китай, Індія та Індонезія разом становитимуть майже половину світового ВВП (Mahbubani, 2024).

Професор міжнародних відносин Принстонського університету Г. Джон Айкенберрі розділяє світ на три макрорегіони:

- Глобальний Захід на чолі зі Сполученими Штатами та Європою;
- Глобальний Схід – під впливом Китаю та Росії;
- Глобальний Південь, що складається з країн, що розвиваються, але не має чітко визначеного лідера.

Між Глобальним Заходом і Глобальним Сходом триватиме боротьба за вплив на країни Глобального Півдня, а можливий союз між Заходом і державами, що розвиваються, може стати, на думку дослідника, серйозною стратегічною загрозою для Китаю (Ikenberry, 2024).

З огляду на зазначене, США на тлі поширення китайського впливу докладають зусиль для послаблення відносин Китаю з країнами, що розвиваються, роблячи це частиною ширшої стратегії протидії китайському впливу. Окремий акцент приділяється розмежуванню між КНР та Глобальним Півднем (Ikenberry, 2024).

Для цієї далекосхідної країни ключовим завданням є поглиблення та зміцнення співпраці з країнами Глобального Півдня, оскільки це має вирішальне значення для його мирного зростання та позицій у міжнародних інституціях, таких як ООН. Проєкт «Пояс і шлях» є основним інструментом моделі співпраці Південь-Південь (Gülseven, 2022).

В економічному аспекті Глобальний Південь є невід'ємною частиною зовнішньої торгівлі Китаю, адже торгівля між країнами, що розвиваються, все більше сприяє глобальному економічному зростанню. Водночас США прагнуть стримати вплив BRI, повернути довіру Глобального Півдня та інтегрувати ці країни у західні ланцюги створення вартості за допомогою таких ініціатив, як РГП. Ця стратегія включає вирішення давніх претензій країн Глобального Півдня щодо нерівноправного міжнародного порядку та демонстрацію готовності США сприяти їхньому розвитку (Zhao, 2024).

Д. Абельс і Г. Білінг відзначають, що уряд КНР використовує «Пояс і шлях» як інструмент посилення своєї державної могутності, розширюючи свою присутність у стратегічно важливих регіонах. Китай прагне запропонувати альтернативну модель розвитку, яка конкурує із західними форматами зовнішньої політики. У відповідь США активно розвивають власні інфраструктурні ініціативи, такі як РГП (Abels & Bieling, 2024).

Крім того, Європейська комісія, на тлі існування інфраструктурних ініціатив КНР та США, ініціювала власну програму Global Gateway, метою якої є поглиблення взаємодії з країнами Глобального Півдня відповідно до європейських стандартів сталого розвитку. Таким чином, у світі формується своєрідна «нова

тріада» міжнародного співробітництва, що демонструє одночасно конкуренцію та потенційні напрями стратегічної взаємодії.

Варто також зауважити, що Китай на сьогодні є постійним членом альянсу BRICS, мета якого – посилення показників економіки країн-партнерів, що є його партнерами, а також економічній інтегрованості. Об'єднання, спочатку ініційоване у 2006 році Росією як BRIC, а у 2011 – розширене завдяки приєднанню Південно-Африканською Республікою як BRICS, згодом отримало нового лідера за економічними показниками та зростанням ВВП - Китай, що перехопив ініціативу у просуванні даного альянсу. У своїх промовах китайський лідер Сі Цзиньпін не оминає можливості згадати BRICS у публічних промовах. Так, 27 березня 2013 року під час виступу, присвяченому співробітництву в межах даного альянсу, він наголосив, що, зважаючи на умови міжнародних змін, є необхідність налагоджувати міцні зв'язки між кожною з держав, що підтримує BRICS, включно з Африкою, вже тоді позначаючи акценти просування даного об'єднання на країни Глобального Півдня. У 2016 році, характеризуючи результати BRICS, Сі відзначив запускання Нового Банку Розвитку (New Development Bank) та Механізм умовних резервів (Contingent Reserve Arrangement). Відповідно до звіту IMF, тоді країни BRICS за останні 10 років досягли 50-відсоткового глобального економічного зростання (Хі, 2022).

Збереження впливу на Глобальному Півдні має як стратегічне, так і ідеологічне значення для Китаю. Водночас, певні події створюють ризики для китайських позицій. Наприклад, ситуація в Бангладеш з огляду на політичну кризу, що призвела до Липневої революції і формування тимчасового уряду у 2024 році, є одним із таких викликів. Протягом тривалого часу Бангладеш залишався активним учасником «Поясу і шляху». У липні 2024 року, після офіційного візиту Прем'єр-міністра Бангладеш Шейх Хасіни до Пекіна та підписання ряду угод, відносини між країнами досягли рівня всебічного стратегічного партнерства (Qі, 2024). Проте цей крок ускладнює геополітичну динаміку регіону, адже Індія традиційно з підозрою ставиться до зростаючої присутності Китаю в Південній Азії. Ураховуючи

історичні зв'язки Бангладеш з Індією, стратегічні інтереси Нью-Делі та потенційну протидію США щодо розширення китайського впливу, ситуація стає надзвичайно делікатною для всіх сторін.

Торкаючись питання Індії, варто зауважити, що інфраструктурна політика Китаю є стратегічним інструментом геополітичного впливу та спонукає Індію з власними геостратегічними амбіціями до створення індійської інфраструктурної ініціативи – Економічного коридору Індія–Близький Схід–Європа (Indian–Middle East–Europe Economic Corridor, далі – ІМЕС), що, в свою чергу, створює ширші наслідки для регіональної та міжнародної безпеки, зважаючи на роль сусіднього Пакистану як стратегічного вузлу у регіоні через наявний Китайсько-пакистанський економічний коридор (China-Pakistan Economic Corridor, скорочено СРЕС). Це надає йому особливе геополітичне значення у конкуренції між Китаєм та Індією.

Досить часто Індія виступає проти проєкту СРЕС, пов'язано це, в першу чергу, через його реалізацію в суперечливих територіях Джамму та Кашміру. Розбудова логістики та інфраструктури в районі Гілгіт-Балтистан, який контролюється Пакистаном (Індія вважає його частиною Кашміру), розглядається як порушення територіальної цілісності Індії. Цей район, розташований на півночі Індійського субконтиненту, вже багато років є предметом суперечок між Індією та Пакистаном, а опозиція Індії до СРЕС підкреслює зростаючі напруження в Південній Азії.

З точки зору Індії, СРЕС є не тільки регіональним інфраструктурним проєктом, а й стратегічним кроком Китаю, спрямованим на зміцнення його впливу в регіоні, зокрема на південному азіатському субконтиненті. Занепокоєння Індії з приводу СРЕС також поширюються на ширший геополітичний контекст зростаючої присутності Китаю в Південній Азії. Наприклад, будівництво порту Хамбантота в Шрі-Ланці, важливого проєкту, що пов'язаний з китайською стратегією «Нитка перлин», викликає занепокоєння в цій країні через його стратегічне розташування в Індійському океані. Індія розглядає ці китайські

інвестиції як частину більшого зусилля Китаю, спрямованого на оточення цієї держави через укладання як економічних, так і військових угод з її сусідніми країнами.

Хоча «Пояс і шлях» є більш масштабною ініціативою, яка охоплює півтори сотні країн та має значні фінансові ресурси, що дозволяє Китаю посилювати економічний і політичний вплив у країнах-учасниках, ІМЕС, хоч і перебуває на початкових етапах розвитку, має потенціал стати альтернативним маршрутом для зміцнення економічних зв'язків між Індією, Близьким Сходом та Європою, що може зменшити залежність деяких країн від китайських інвестицій.

Конкуренція між «Поясом і шляхом» та ІМЕС виходить за межі регіонального суперництва КНР та Індії, оскільки до неї залучені також США, ЄС, країни Близького Сходу та інші міжнародні гравці. Автори аргументували, що ІМЕС є частиною ширшої геополітичної стратегії протидії зростаючому впливу Китаю, що відповідає інтересам не лише Індії, а й Заходу загалом.

В цілому, близьке розташування Південно-Східної Азії до Китаю ефективнішому та вигіднішому з точки зору економіки розвитку інфраструктурних ланцюгів. Останнім часом Китай заявляє про перехід до більш стійкої та якісної реалізації «Поясу і шляху», акцентуючи увагу на «зелених» ініціативах та незмінному партнерстві. Посилена увага до Південно-Східної Азії може бути частиною цієї зміни, оскільки регіон пропонує перспективні можливості для проєктів, що відповідають економічним та екологічним пріоритетам як Китаю, так і країн регіону.

АСЕАН (ASEAN, Association of South East Asian Nations), регіональний альянс 10 країн Південно-Східної Азії (повноцінні члени: Філіппіни, Бруней-Даруссалам, Індонезія, Лаос, Камбоджа, М'янма, Малайзія, Таїланд, В'єтнам, Сінгапур), що існує з 1967 року, відіграє ключову роль у зміцненні співпраці з Китаєм, зокрема у сферах торгівлі, інвестицій, інфраструктурного розвитку та безпеки. Китай залишається центральним та найвпливовішим торговим партнером

АСЕАН, і обидві сторони продовжують поглиблювати свої економічні зв'язки через активну торгівлю (ASEAN Secretariat, 2022).

Китайська ініціатива «Пояс і шлях» відіграє важливу роль у Південно-Східній Азії, створюючи можливості для розширення як геополітичного, так і, на думку М.С.Бхарті та С.Кумарі, його «геокультурного впливу», при цьому впливаючи на зміцнення торгово-економічного співробітництва з країнами АСЕАН. Використовуючи культуру як інструмент згадуваної м'якої сили, Китай інтегрує її у розвиток проєктів BRI, мобілізуючи свій геокультурний потенціал як цивілізаційної держави для формування регіональних і континентальних зв'язків (Bharti & Kumari, 2024).

Водночас економічне співробітництво та стратегічний діалог залишаються складними, оскільки вони пов'язані з подоланням геополітичної напруженості та балансуванням впливу інших глобальних гравців. Проте АСЕАН відіграє ключову роль у залученні Китаю до конструктивної взаємодії, сприяючи збереженню регіонального миру, стабільності та розвитку.

Розширення ініціативи BRI, що охоплює країни Азії, Африки та Латинської Америки, надає Китаю можливість залучати дедалі більше держав до своєї економічної орбіти. Це змусило Сполучені Штати вживати заходів для стримування китайського впливу, використовуючи альтернативні стратегії та політичні заяви. Одним із нещодавніх прикладів такої динаміки стала заява міністра сільського господарства Бразилії Фаваро у жовтні 2024 року, в якій він позитивно оцінив BRI, зазначивши, що ініціатива може допомогти Бразилії подолати торговельні обмеження, встановлені західними країнами. У відповідь торговий представник США Кетрін Тай застергла Бразилію, закликавши уважно зважити ризики співпраці в межах «Поясу і шляху» та наголосивши, що країні слід ретельно продумати шляхи зміцнення власної економічної стійкості. Натомість посольство КНР у Бразилії засудило її заяву, назвавши її «безвідповідальною» та наголосивши на необхідності поважати суверенне право Бразилії самостійно обирати торгових партнерів (Patrick, 2024).

В умовах поточної геополітичної турбулентності та невизначеності майбутнього, в особливості - в безпековій сфері, постає питання наслідків повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну, що наразі має негативний вплив та істотні збитки для держави. Зважаючи на руйнівні наслідки для інфраструктури, для України це дає окремі можливості для її відбудови з боку ініціативи США та країн G7 «Партнерство для глобальної інфраструктури та інвестування» (PGII) та модернізування як транспортних мереж (дороги, залізничні колії), так і критичних об'єктів (електростанції, медичні та освітні заклади, нерухомість).

Ефективність реалізації ініціативи PGII в Україні значною мірою залежатиме від геополітичних орієнтирів країни. Починаючи з 2014 року, Україна чітко визначила стратегію свого розвитку через європейську та євроатлантичну інтеграцію, що може впливати на її можливості залучення до PGII.

Серед ключових факторів, що можуть сприяти успішній реалізації проєкту, слід виокремити високий рівень кваліфікації населення, промислову базу із значним потенціалом для розвитку конкурентоспроможного виробничого сектору, а також геостратегічне положення країни. Розвиток транспортної та логістичної інфраструктури України протягом тривалого часу потребував значних інвестицій, чіткого визначення пріоритетів і налагодження координації між українським урядом та міжнародними партнерами (як двосторонніми, так і багатосторонніми, включаючи приватний сектор).

Важливу роль у реалізації PGII в Україні відіграватимуть прямі іноземні інвестиції, зокрема через довгострокові державно-приватні партнерства та концесійні контракти, фінансовані приватним сектором. Це дозволить не лише реалізувати масштабні інфраструктурні проєкти, а й впровадити сучасні технологічні рішення, сприяючи створенню інфраструктури світового рівня. Україна має потенціал стати першою країною, де PGII реалізує пілотний інфраструктурний проєкт, що дозволить перевірити ефективність ініціативи та продемонструвати її можливості для інших потенційних інвесторів. Однак у межах

цієї ініціативи постає низка важливих глобальних викликів, що потребують комплексного аналізу та довгострокового стратегічного планування.

Щодо морської інфраструктури, дослідники Центру стратегічних та міжнародних досліджень (США) наголошують, що морські порти відіграють ключову роль у зовнішньоторговельній діяльності України, оскільки понад половина загального експорту країни та 90% експорту зернових здійснюється саме морськими шляхами. Порти є основними транспортними вузлами для агропромислового експорту, імпорту нафти, а також експорту металів, хімічної продукції та добрив. До початку повномасштабної війни в Україні функціонувало 13 морських портів у Азовсько-Чорноморському басейні та на Дунаї (Ізмаїл, Рені, Усть-Дунайськ). Унаслідок масованих обстрілів портової інфраструктури Україна зазнала значних економічних втрат. Зокрема, у 2022 році втрати від зниження експорту оцінювалися приблизно у 170 мільйонів доларів на день (Bandura, Staguhn & Jensen, 2022).

Попри складні обставини з морськими портами, Україна має розвинену залізничну мережу, що також є конкурентною перевагою, яку, у випадку партнерства в межах РГП чи «Поясу і шляху», слід використовувати. Є приклад того, як у 2021 році був запущений потяг «Україна-Китай», дане залізничне сполучення використовувалося переважно для експорту в Китай. На даний момент залізниця поряд з вантажними перевезеннями автомобільною логістикою є основним засобом для експорту товарів. Однак відзначається, що в Україні не співпадає тип колії з європейським стандартом, що вимагає заміни колісних пар у кожному вагоні. Європейська ширина колії – 1435 мм, в Україні – 1520 мм. Важливим кроком є приведення залізничної колії до європейських стандартів та розширення транспортних коридорів до транспортної мережі ЄС. Протягом останніх 30 років було розглянуто багато варіантів інтеграції таких країн, як Україна та Молдова, до європейської транспортної мережі. Це потребує великих інвестицій у залізничну інфраструктуру. Попри невизначену ситуацію, міжнародні зусилля з підтримки відновлення та модернізації України вже розпочаті, а кілька

конференцій зосереджені на відновленні інфраструктури, зокрема на відбудові зруйнованого та створенні якісної інфраструктури, що з'єднає економіку України з економікою Заходу.

У липні 2022 року українським урядом було оприлюднено Національний план відновлення країни, оцінений у 750 млрд. доларів. Інвестиційний план розбитий на етапи: короткострокові (до 2022 року), середньострокові (2023-2025) і довгострокові (2026-2032) (Кабінет Міністрів України, 2025). В умовах післявоєнного відновлення економіки України це є перспективний план, проте наразі донори ще не надали значних зобов'язань. Жоден окремий донор чи організація не зможе фінансувати всю суму, тому фінансування має здійснюватися через різні джерела, зокрема гранти, пільгові кредити та інвестиції приватного сектора. Український уряд також мав розробити законодавство щодо партнерства на державному та приватному рівнях, щоб краще координувати зобов'язання, які створює така співпраця.

У тому разі, якщо буде ініційовано підписання угод у межах PGII, уряду США потрібно буде визначити, яке державна структура очолить процес реконструкції інфраструктури України та які організації відповідатимуть за транспортні проєкти. Цей розподіл праці має ґрунтуватися на можливостях і сильних сторонах кожного агентства. Для ефективної координації необхідний діалог і тісна співпраця з партнерами з ЄС та МБР, а також між агентствами США. Різні міжнародні учасники мають працювати з українським урядом для попереднього відбору потреб, забезпечення їх реалізації та оцінки пріоритетних проєктів. Це потребує зміцнення інституційної спроможності в українському уряді для ефективного залучення ресурсів і подолання зростаючого обсягу закупівель. Якщо цього не відбудеться, навіть найкращі закупівельні стратегії будуть неефективними.

Для належного моніторингу та оцінки проєктів необхідно створити незалежну програму, яка дозволить відслідковувати витрати та оцінювати ефективність реалізації транспортно-логістичних проєктів. Міжнародні донори

мають значний досвід в цій сфері, який можна застосувати в співпраці з організаціями громадянського суспільства України. Усі програми повинні забезпечувати прозорість, підзвітність та посилене верховенство права, що є важливим для України в контексті антикорупційних реформ та процесу вступу до ЄС.

Отже, партнерство між Україною, США та країнами G7 в рамках РGII має значний потенціал для прискорення відновлення інфраструктури України, що залежатиме від реалізації самого проєкту та політичних кроків України, зокрема в інтеграційних процесах. В разі успішної реалізації таке партнерство передбачає тривалий процес багатовекторної перебудови, що може зайняти десятиліття. Міжнародні зацікавлені сторони повинні вже зараз налагодити процеси відбору проєктів, механізми фінансування та розподіл праці, щоб уникнути затримок у відбудові.

Порівнюючи переваги співробітництва з КНР чи США, в межах «Поясу і шляху» можна зазначити такі: ініціатива передбачає значні інвестиції в інфраструктурні проєкти, що може сприяти економічному зростанню України через розвиток транспортної, логістичної та енергетичної інфраструктури. Окрім того, участь в ініціативі «Пояс і шлях» може сприяти диверсифікації українського експорту шляхом доступу до нових ринків у Азії. Залучення китайського капіталу, в тому числі через кредити з вигідними умовами, може також прискорити реалізацію масштабних проєктів. Проте така співпраця супроводжується низкою ризиків. По-перше, залучення значного обсягу китайських інвестицій може призвести до збільшення економічної та політичної залежності від Китаю, що суперечить стратегії багатовекторності зовнішньої політики України. По-друге, фінансування інфраструктурних проєктів через кредити може спричинити боргову залежність, особливо у випадку економічних труднощів. Останнім, але не менш важливим, незважаючи на ступінь розробленості та закладені інвестиції «Поясу і шляху», є репутаційні проблеми та загрози прямої конфронтації з США. Крім того, проєкти, реалізовані в межах ініціативи «Пояс і шлях», інколи не відповідають

стандартам ЄС, що може ускладнити інтеграцію України до європейських структур.

Альтернативно, якими ж є переваги PGII? Дане партнерство, очолюване США та підтримуване країнами G7, має стратегічне значення для України з огляду на її євроінтеграційні та євроатлантичні прагнення. Співпраця в межах PGII передбачає прозорі умови інвестування, високу якість реалізації проєктів, дотримання екологічних та соціальних стандартів, що відповідає зобов'язанням України в межах Угоди про асоціацію з ЄС. Також важливим є аспект диверсифікації економічних зв'язків, що дозволяє Україні уникнути надмірної залежності від одного партнера.

Водночас, залучення інвестицій в межах PGII може вимагати дотримання високих стандартів, що іноді може затримати реалізацію проєктів. Крім того, обсяг фінансування, доступний через PGII, може бути обмеженим порівняно з ресурсами, які надаються в межах BRI. Висновки щодо пріоритетності Враховуючи стратегічні цілі України щодо інтеграції до євроатлантичних структур, підвищення якості управління та прозорості, а також зменшення економічної і політичної залежності від окремих країн, співробітництво в межах PGII може бути більш пріоритетним для України.

Втім, участь у «Поясі і шляху» також може мати економічну доцільність за умови мінімізації ризиків, пов'язаних із надмірною залежністю. Також PGII прослідковується радше відповідна міра на розширення інтересів та зон впливу КНР, аніж пріоритет розвитку інфраструктури інших країн. За відсутності стратегічного протистояння між США та КНР оптимальним для України може бути підтримання обох ініціатив. Такий підхід надає можливість максимально ефективно використати потенціал інфраструктурних ініціатив задля сталого розвитку та стратегічної інтеграції України.

Що стосується європейських країн, слід зазначити, що у 2019 році в ЄС відбувся важливий поворот у відношенні до ініціативи «Пояс і шлях». З'явилася реальна перспектива створення з'єднання між ЄС і «Поясом і шляхом». Це

підтвердили весняні візити до Європи президента КНР Сі Цзіньпіна та прем'єр-міністра Держради КНР Лі Кецяна.

У рамках державного візиту Сі Цзіньпіна до Італії, Монако та Франції, що відбувся з 21 по 26 березня 2019 року, президент Франції Еммануель Макрон під час закриття Китайсько-Французького форуму з глобального управління заявив, що ініціатива «Пояс і шлях», яку висуває уряд КНР, має величезне значення. ЄС здатний завдяки власних інновацій поєднати власну стратегію розвитку з китайською ініціативою і сприяти їй. В тому числі, це може стосуватися розвитку логістичного зв'язку між Європою та Азією.

Під час 21-го саміту лідерів Китайської Народної Республіки та Європейського Союзу, що відбувся 10 квітня 2019 року в Брюсселі, обидві сторони підтвердили прагнення до подальшого розвитку всеосяжного стратегічного партнерства між КНР і ЄС. Прем'єр Державної ради Китаю Лі Кецянь акцентував на наявності ширшого спектру спільних інтересів порівняно з наявними розбіжностями, наголосивши, що Європейський Союз протягом тривалого часу зберігає статус головного торговельного партнера КНР, у той час як Китай посідає друге місце серед зовнішньоекономічних партнерів ЄС. У відповідь голова Європейської ради Дональд Туск та президент Європейської комісії Жан-Клод Юнкер підкреслили зацікавленість Європейського Союзу у зміцненні двосторонніх відносин та висловили довіру до китайської сторони як стратегічного партнера (EU-China summit, 2019).

Італійсько-китайська співпраця в контексті «Поясу і шляху» має важливе історичне значення, глибоко вкорінене в спадщину Великого Шовкового шляху. Вертаючись до історії Великого Шовкового шляху, під час династій Хань і Тан цей великий караванний шлях служив ключовим компонентом китайської дипломатії, сприяючи обміну товарами між Азією та Європою, об'єднуючи різноманітні цивілізації та викликаючи глибокі перетворення на своєму шляху (Xiao & Parenti, 2022). На думку дослідників Шовкового шляху, його вплив сприяв розвитку епохи Відродження, формуванню сучасного капіталізму та становленню дипломатії

(Fairbank & Goldman, 2006; Kim, 2018). Оскільки Рим був однією з кінцевих станцій стародавнього Шовкового шляху, сучасний BRI був би неповним без участі Італії, як і відродження її історичного статусу як мосту між Сходом і Заходом (Marinelli, 2010).

Розвиток співпраці з Китаєм відображає суттєві зміни у зовнішній політиці Італії. За останні два десятиліття країни, такі як Німеччина, Велика Британія, Франція та країни Східної Європи, обігнали Італію в укріпленні своїх зв'язків з Китаєм. На цьому тлі Італію стимулюють оновити свою стратегію в Азії, зокрема у відносинах з Китаєм (Coralluzzo, 2008), а також взяти на себе лідерську роль серед західних країн у приєднанні до ініціативи «Пояс і шлях», отримавши можливість стати першим учасником, подібно до раннього вступу Великобританії в АІВ (Casarini, 2019). Крім того, співпраця з Китаєм може зміцнити вплив Італії в Брюсселі, особливо на фоні того, що італійська економіка перебуває в стані тривалої рецесії, з обмеженими державними інвестиціями та високим рівнем безробіття (Xiao & Parenti, 2022).

У 2019 році відбулася зустріч між Головою КНР Сі Цзіньпіном і колишнім прем'єр-міністром Італії Джузеппе Конте, результатом якої стало підписання Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці в рамках «Поясу і шляху». Обидві сторони взяли на себе зобов'язання співпрацювати в різних сферах, включаючи навколишнє середовище та сталу енергетику, сільське господарство, сталу урбанізацію, охорону здоров'я, авіацію, космічні технології, інфраструктуру та транспорт. За весь цей час Італія стала першою і єдиною країною Великої семи, яка офіційно приєдналася до ініціативи «Один пояс, один шлях». Однак участь Італії в BRI виглядає як важливий випадок популістської зовнішньої політики на фоні впливу Руху п'яти зірок (M5S) і Ліги на зовнішньополітичний курс країни (Pugliese, Ghiretti & Insisa, 2022).

Дослідники підкреслюють, що рішення Італії приєднатися до BRI у 2019 році було більше політичним маркетингом, спрямованим на внутрішню аудиторію, ніж глибокою зміною міжнародної орієнтації. Зростаюче геополітичне суперництво

між Китаєм і США посилює тиск на Італію. Враховуючи членство в НАТО з критично важливою стратегічною позицією та глибоко інтегрованими військовими структурами зі США, зовнішня політика Італії є під сильним впливом американських інтересів. Перед підписанням Італією Меморандуму про взаєморозуміння щодо BRI керівництво США попереджало, що угода може не принести Італії економічних вигод і потенційно може зашкодити її міжнародному авторитету (Xiao and Parenti, 2022; Kynge, 2019).

Щодо потенційної співпраці з Китаєм колишній держсекретар США Помпео закликав європейських союзників уникати взаємодії з Huawei та іншими китайськими телекомунікаційними компаніями, попереджаючи, що такі партнерства можуть призвести до «згортання обміну розвідданими» (Barnes & Satariano, 2019). Анонімне джерело в Римі підтвердило, що Сполучені Штати активно втручаються у питання, пов'язані з іноземними інвестиціями, зокрема з Китаю, у технологічний та інфраструктурний сектори Італії.

Брюссель також чинив тиск на Італію щодо її зв'язків з Китаєм. Хоча ЄС підтримує співпрацю з Китаєм у питаннях зміни клімату та багатосторонності, він все більше виступає проти Пекіна з низки питань (Xiao & Parenti, 2022). Так, у 2019 році Європейська рада запровадила механізм перевірки іноземних інвестицій, спрямований на обмеження «впливу Китаю на стратегічні промислові сектори ЄС». Стратегічний прогноз ЄС-Китай 2019 визначає Китай як «партнера в глобальних справах», «конкурента, який прагне технологічного лідерства» і, вперше, як «суперника системного управління».

Після формування уряду Джорджії Мелоні та його підтримки конкуруючого проєкту PGII, Італія вийшла з BRI у 2023 році. За словами італійських дослідників І.Маццокко та А.Л.Палацці, основною причиною такого рішення була відсутність економічної вигоди. До підписання Меморандуму про взаєморозуміння, уряд Італії передбачав значні можливості для експорту своїх товарів до Китаю та мав великі надії щодо їх реалізації. Однак протягом чотирьох років експорт Італії до Китаю залишався мінімальним порівняно з іншими великими європейськими

економіками, такими як Німеччина та Франція, які ніколи не співпрацювали з BRI. Крім того, з 2019 по 2023 рік китайські інвестиції високого рівня в Італії залишалися обмеженими, тоді як імпорт з Китаю зріс непропорційно (Mazzocco & Palazzi, 2023).

Цей прецедент може призвести до виходу інших учасників BRI, які також можуть зіткнутися з посиленням конкурентного тиску через загострення суперництва між США та Китаєм (Brands & Gaddis, 2021). Окрім відмови брати участь у BRI, італійський уряд публічно підтримав PGII. Під час саміту G7 у червні 2024 року прем'єр-міністр Італії Мелоні та колишній президент США Байден разом з іншими лідерами G7 зустрілися з представниками приватного сектору фінансового, енергетичного та технологічного секторів Італії. Голови обговорили італійську ініціативу «План Маттео для Африки» (MPA) та її відносини з PGII. Лідери G7 також привітали зусилля Італії як господаря саміту G7 щодо створення Секретаріату для покращення координації інвестицій у PGII та впровадження інфраструктурних ініціатив у країнах Глобального Півдня (G7 Italia, 2024b).

Ця зміна, скоріше за все, сигналізує про рішучу та неминучу поляризацію Італії. Тим не менш, прем'єр-міністр Мелоні зазначила, що після виходу з BRI відносини між Китаєм та Італією потребують «перезавантаження», породжуючи надії на потенційну посередницьку позицію між КНР та інтереси країн G7 (Manchini, 2024). Про це було додатково сказано в листопаді 2024 року, коли президент Італійської Республіки Маттарелла зустрівся з китайськими офіційними особами.

Він підкреслив, що торгівля Італії з Китаєм потребує «перебалансування» між імпортом та експортом, тоді як Італія «плекає» китайські інвестиції в країну та заохочує збільшення італійських інвестицій у Китай, які досягли 15 мільярдів євро у 2023 році (Micheletti, 2024). Як свідчить соціологічне дослідження Дж.Андорніно з Туринського університету, оновлення економічного партнерства між Китаєм та Італією знаходить підтримку не лише у політичного керівництва країни, але

принаймні у стратегічно налаштованій частині італійського суспільства (Andornino, 2024).

Так, стосовно сприйняття майбутньої ролі Китаю, більшість опитаних (63,1%) визначили Китай як економічного партнера (Рис. 2). 19,6% респондентів не визначилися, тоді як 11,3% сприймають Китай як «економічного суперника». Політичне протистояння з Китаєм отримало мінімальну підтримку (3,5%), як і уявлення про Китай як «політичного союзника» (2,4%). Це свідчить про схильність розглядати двосторонні відносини передусім крізь економічну, а не політичну призму.

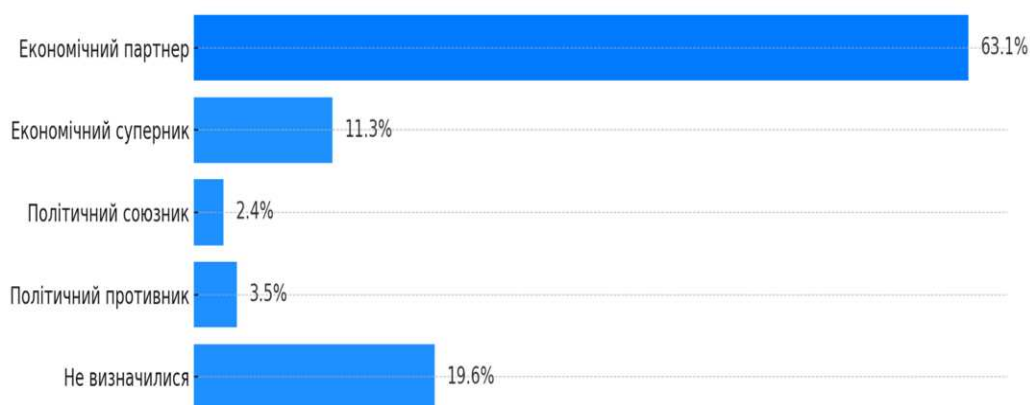

Рис. 2. Результати соціологічного опитування щодо ролі Китаю в Італії (Andornino, 2024).

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дослідження було здійснено комплексну оцінку впливу інфраструктурних ініціатив КНР і США на глобальну архітектуру міжнародних відносин, а також сформульовано прогностичне бачення їх майбутнього в умовах геополітичної турбулентності. Аналіз дозволив не лише виявити ключові тенденції сучасного геополітичного змагання між двома державами, а й окреслити роль інших акторів міжнародної політики, включно з Україною, в нових глобальних сценаріях.

Передусім було засвідчено, що інфраструктурні ініціативи Китаю та США виступають не стільки суто економічними проектами, скільки інструментами системної трансформації глобального порядку. Ініціатива КНР «Один пояс, один шлях» (BRI) та американське «Партнерство для глобальної інфраструктури та інвестицій» (PGII) – це дві несумісні за ціннісними підходами моделі взаємодії з державами Глобального Півдня. Якщо Китай вибудовує мережу залежностей через інфраструктурні проекти, зосереджуючись на геоекономічному залученні, то США прагнуть створити прозору, демократично орієнтовану альтернативу, яка підкреслює принципи верховенства права, сталого розвитку й відповідальності.

Однак в умовах нового президентського терміну Дональда Трампа підхід США до глобального порядку набуває рис ізоляціонізму, що має низку суперечливих наслідків. З одного боку, американська зовнішня політика активізує економічний тиск на Китай, застосовуючи обмеження на інвестиції, мита, технологічні заборони. З іншого боку, демонтаж багатосторонніх механізмів співпраці, таких як USAID, разом зі згортанням програм м'якої сили, призводить до ослаблення впливу США на держави, що розвиваються, і надає КНР стратегічний простір для закріплення своїх позицій.

Згортання гуманітарних програм США в Африці та Південно-Східній Азії створює вакуум, який активно заповнюється китайськими ініціативами. Приклади з Камбоджі, Панами та Латинської Америки демонструють, як Китай використовує

навіть обмежені фінансові інструменти для зміцнення довготривалого політичного впливу. Китайська дипломатія в таких умовах стає більш гнучкою та адаптивною, тоді як американська – схильною до жорстких економічних обмежень, що не завжди відповідає очікуванням держав Глобального Півдня.

Разом з тим, Китай також стикається з викликами. Внутрішньоекономічні проблеми (криза на ринку нерухомості, зростання боргового навантаження місцевих урядів, падіння споживчої активності) змушують Пекін переглядати пріоритети. Було показано, що Китай акцентує увагу на переході до «якісного BRI» – із фокусом на цифрову інфраструктуру, сталий розвиток і штучний інтелект. Такі ініціативи, як Digital Silk Road, Arctic Silk Road, а також економічне співробітництво в межах BRICS, є доказами прагнення КНР не лише конкурувати з РГП, а й сформувати альтернативну, технологічно інноваційну глобальну систему.

Прогностичний вимір дослідження свідчить, що інфраструктурна конкуренція між КНР і США буде лише поглиблюватися. В умовах четвертої промислової революції обидві держави зосереджують зусилля на контролі над критичними технологіями, зокрема у сферах штучного інтелекту, напівпровідників, біотехнологій і квантових систем. Саме технологічна перевага визначатиме ефективність інфраструктурної експансії. Переможе та держава, яка зможе інтегрувати нові технології у фінансування, логістику, управління ресурсами та гуманітарні ініціативи.

Водночас, на глобальному рівні посилюється роль Глобального Півдня як арбітра у змаганні між РГП і BRI. Аналіз довів, що саме країни Глобального Півдня стають ключовими бенефіціарами інфраструктурної дипломатії, і від їхнього вибору залежатиме конфігурація нового міжнародного порядку. Китай, використовуючи модель співпраці Південь-Південь, пропонує гнучкі умови, а США – ціннісну орієнтацію. ЄС у свою чергу просуває Global Gateway, що створює ситуацію трьох конкурентних парадигм, які можуть у майбутньому зіштовхнутися або інтегруватися залежно від рівня конфліктності світової системи.

Серед важливих висновків – відзначення зростаючої регіоналізації інфраструктурних проєктів. У Південній Азії конкуренція між китайським СРЕС і індійським ІМЕС, в Індо-Тихоокеанському регіоні – між ініціативами США та АСЕАН, у Латинській Америці – за Панамський канал, у Північній Європі – за Арктичний маршрут. Ці регіональні конкуренції створюють мережу стратегічних точок напруги, де інфраструктура стає не лише інструментом економіки, а й «точкою входу» для проєкції сили.

Щодо України, було обґрунтовано, що РГІІ відкриває нові можливості для післявоєнного відновлення інфраструктури. Геополітична орієнтація України на ЄС і НАТО, високий людський капітал, логістичний потенціал та потреба в модернізації транспортної та енергетичної системи роблять її пріоритетним кандидатом для залучення до прозорих західних інфраструктурних програм. Проте ефективність буде залежати від здатності українського уряду забезпечити сприятливі умови, зокрема в сфері боротьби з корупцією, дотримання стандартів ESG та прозорості.

Підсумовуючи, можна зробити кілька ключових узагальнень:

- 1.** BRI і РГІІ – це не лише економічні ініціативи, а цивілізаційні проєкти, які формують альтернативні бачення глобального порядку. Їхня конкуренція визначатиме архітектуру міжнародних відносин у найближчі десятиліття.
- 2.** Глобальний Південь – ключова арена цього суперництва, і вибір країн Африки, Азії та Латинської Америки вплине на те, який порядок утвердиться: ліберальний, неоавторитарний чи гібридний.
- 3.** Цифровізація та екологізація інфраструктури – нові критерії ефективності глобальних ініціатив, і перемога буде за тим, хто запропонує більш інноваційну та адаптивну модель.
- 4.** Україна має історичний шанс інтегруватися в РГІІ, використовуючи її як інструмент не лише для відбудови, але й для закріплення власної позиції в глобальному ланцюгу вартості.

ВИСНОВКИ

Інфраструктурні ініціативи Китайської Народної Республіки та Сполучених Штатів Америки у XXI столітті стали не лише інструментами економічного розвитку, але й фундаментальними важелями реалізації глобальної геополітичної стратегії. Проведене дисертаційне дослідження дозволило комплексно проаналізувати концептуальні засади, моделі реалізації та політичні наслідки цих проєктів, зокрема ініціативи «Один пояс, один шлях» (BRI) та «Партнерство для глобальної інфраструктури та інвестицій» (PGII). У межах дисертації виконано поставлену мету – виявлено геополітичну сутність інфраструктурних ініціатив КНР і США, а також розкрито суперечності, взаємодію та конфлікти, які формуються внаслідок їхньої реалізації у світі загостреної глобальної конкуренції, що висвітлюється у наступних висновках:

1. Систематизовано наукові підходи до осмислення інфраструктурної дипломатії як феномену новітньої геополітики. Виявлено, що вона є формою «м'якої сили» нового покоління, де економічні важелі (інвестиції, проектування, фінансування, технічне сприяння) слугують не стільки інструментами розвитку, скільки засобами розширення впливу та формування довгострокової політичної лояльності. Китайська ініціатива BRI постає як уособлення геоекономічної парадигми зовнішньої політики, що поєднує неомеркантилізм, неоінституціоналізм та практики залежного розвитку. У свою чергу, інфраструктурні проєкти США (BDN, B3W, PGII) мають ідеологічно-ціннісну природу, спираючись на принципи прозорості, підзвітності, дотримання стандартів ESG та посилення демократичного порядку. Уточнено, що китайська інфраструктурна модель базується на централізованому державному інвестуванні, політиці кредитування з боку китайських банків, створенні нових міжнародних фінансових інституцій (АІВ, Silk Road Fund) та спрямована на формування регіонів економічної і політичної залежності від КНР. З іншого боку, американська модель орієнтована на стимулювання приватних інвестицій, підтримку інфраструктурного партнерства

через G7, сприяння залученню багатосторонніх коаліцій (ЄС, Японія, Австралія) та протидію борговим пасткам, асоційованим із проектами КНР. Проведений аналіз дозволив осмислити, що інфраструктурна дипломатія КНР і США відображає не просто конкуренцію держав, а змагання моделей глобального порядку: китайська – прагматично-інтеграційна, орієнтована на системне посилення авторитарного консенсусу, західна – нормативно-регуляторна, що відстоює ліберально-демократичний стандарт глобального розвитку.

2. Порівняльний аналіз дозволив встановити, що BRI й PGII мають подібні функціональні цілі – розширення впливу, доступ до ресурсів, зміцнення партнерських мереж. Водночас відмінності в підходах охоплюють як ідеологічний, так і практичний рівні. Зокрема, BRI діє на основі двосторонніх угод, має векторну структуру та підпорядковується централізованому стратегічному плануванню з боку КПК. Проекти BRI зосереджені переважно у країнах Глобального Півдня, передбачають масові інвестиції у фізичну інфраструктуру – транспорт, енергетику, порти, цифрові комунікації – та орієнтовані на довгострокове закріплення присутності КНР. PGII та інші американські ініціативи відзначаються більшою прозорістю у реалізації, використанням механізмів багатостороннього партнерства та концентрацією на гуманітарних, цифрових і «зелених» проектах. Принципова відмінність полягає в підходах до фінансування: КНР переважно використовує боргову модель з домінуванням державних кредитів, натомість США надають перевагу грантам, гарантіям, залученню приватного сектору. Американські ініціативи також мають виражений антигегемоністський вектор — протидія поширенню китайського впливу на інституційному рівні через просування прозорих інвестиційних стандартів, зниження корупційних ризиків та демократизацію економічної взаємодії. Окрім того, розкрито вплив інфраструктурної конкуренції на регіональну політику: країни Азії, Африки, Латинської Америки та Балкан опиняються у сфері активного суперництва, що веде до багатовекторної зовнішньої політики та прагнення балансу між двома моделями. Для України важливо, що PGII й суміжні ініціативи розглядають її як потенційний

стратегічний хаб у рамках повоєнного відновлення, тоді як перспективи широкомасштабного залучення до BRI залишаються обмеженими.

3. Визначено, що конкуренція між інфраструктурними ініціативами КНР і США веде до глибоких змін у геополітичній системі. По-перше, формується нова архітектура безпеки – з одного боку, Китай вибудовує альтернативні союзи (BRICS, ШОС, GSI), з іншого – США зміцнюють військово-економічні блоки (QUAD, AUKUS, IPEF). Інфраструктура стає інструментом не лише економічного контролю, а й засобом забезпечення політичної лояльності та проектування сили у ключових регіонах. Зростає ризик мілітаризації інфраструктурних маршрутів, особливо в Індо-Тихоокеанському регіоні, Східній Африці, Центральній Азії та Арктиці. По-друге, поглиблюється фрагментація світового порядку: інфраструктурні проекти дедалі більше стають маркерами приналежності до певного геополітичного табору. Умовно-нейтральні країни змушені балансувати між отриманням вигоди від співпраці з КНР та лояльністю до Заходу. Унаслідок цього посилюється стратегічна невизначеність, а економічна дипломатія набуває елементів геополітичної гри з нульовою сумою. По-третє, дисертація довела, що інфраструктурна дипломатія у XXI столітті – це не просто інвестиційна політика, а новий рівень глобального управління. Інфраструктура використовується для стандартизації правил, нормативної адаптації партнерів, просування культурних наративів (до прикладу, концепція «Китайська мрія»), а також трансформації світових логістичних ланцюгів. Система, яка формувалася в умовах постбіполярного світу, вступає в нову фазу, де основними акторами стають інфраструктурні платформи, а індикаторами сили – контроль над фінансовими потоками, цифровими мережами та транспортними коридорами. Зважаючи на це, зроблено висновок, що майбутнє глобальної політики значною мірою залежатиме від результатів змагання інфраструктурних моделей. У цій конкуренції визначальними стають не лише розмір інвестицій, але й здатність формувати довгострокові партнерства, легітимізувати нові правила гри та забезпечити стабільний розвиток країн-учасниць. Україна, з огляду на свій геополітичний

статус, може відіграти ключову роль у формуванні «мосту» між європейським і азійським секторами інфраструктурної взаємодії, за умови проактивної стратегії участі у PGII, цифровізації, енергетичної незалежності та ефективного залучення до регіональних форматів співпраці.

4. Зростання інфраструктурної конкуренції між КНР і США спричинило трансформацію регіональної та глобальної архітектури безпеки. З одного боку, ініціатива BRI активно сприяє формуванню нових форм стратегічного партнерства між Китаєм та країнами Глобального Півдня, зміцнюючи їхню залежність через інфраструктурні інвестиції. З іншого – США, через ініціативи PGII, BDN і B3W, вибудовують альтернативні безпекові й економічні формати, що посилюють атлантичну й індо-тихоокеанську коаліцію. Виявлено, що інфраструктурне суперництво суттєво впливає на динаміку формування нових політичних альянсів. Китай активізує співпрацю в межах ШОС, BRICS і Глобальної ініціативи безпеки (GSI), тоді як США об'єднують зусилля через QUAD, AUKUS і IPEF. Ці альянси не лише розширюють військово-політичну взаємодію, але й створюють інституційну основу для реалізації паралельних інфраструктурних проєктів, які дедалі більше перетинаються з зонами стратегічного впливу іншого актора. Інфраструктурна дипломатія стала також каталізатором утворення нових економічних блоків. Регіональні формати як-от RCEP (із домінуванням КНР) чи IPEF (з ініціативи США) — ілюструють нову тенденцію: економічна інтеграція відбувається не лише з огляду на торгівлю, а й як інструмент консолідації геополітичних позицій. Зростає ризик гібридних загроз – від кібербезпеки до маніпулювання борговими зобов'язаннями – що ускладнює глобальне управління безпекою.

5. Інфраструктурні ініціативи КНР та США сприяють формуванню нового світового порядку, який дедалі більше орієнтується на інституційне оформлення зон впливу. BRI і PGII не лише конкурують за ресурси чи ринки, а й інституціоналізують альтернативні ціннісні системи — «авторитарний модернізм» Китаю протиставляється західному ліберальному інтернаціоналізму.

Інфраструктура – у вигляді портів, енергетичних мереж, цифрових каналів – дедалі більше стає індикатором стратегічної присутності держави. Країни-реципієнти потрапляють у нові форми залежності – боргові (BRI), технічні (цифрові мережі) чи інституційні (сертифікація проєктів через BDN). У такий спосіб відбувається фрагментація міжнародної системи на окремі нормативно-економічні блоки, що знижує рівень глобальної керованості та посилює стратегічну невизначеність. Також встановлено, що інфраструктурні платформи стають новим рівнем глобального управління: держави-ініціатори просувають «м'яку» стандартизацію (через ESG, transparency, sustainability), яка замінює традиційні дипломатичні інструменти впливу. Це підштовхує держави, особливо Глобального Півдня, до багатовекторності, а іноді – до «геоекономічної двоїстості», коли співпраця ведеться паралельно з обома ініціативами. Підсумовуючи, можна твердити, що інфраструктурна конкуренція трансформує основи міжнародного порядку – від суверенності як абсолюту до суверенності як функції доступу до глобальних мереж інвестицій, стандартів та безпекових гарантій.

6. Окреслено ймовірні сценарії майбутнього розвитку глобальних інфраструктурних ініціатив в умовах посилення геополітичної турбулентності. BRI, як глобальна ініціатива КНР, зазнає суттєвої трансформації: по-перше, скорочується обсяг кредитного фінансування через зростання боргових ризиків країн-партнерів; по-друге, посилюється акцент на «зелений» і «цифровий» виміри; по-третє, зміщується фокус на Глобальний Південь – Африку, Латинську Америку, Південно-Східну Азію – як зони меншого спротиву з боку західних коаліцій. Ініціативи США (зокрема PGII) демонструють ріст координації з партнерами по G7, ЄС, Японією. Їхня сила – в інституційній підтримці, стандартних механізмах прозорості та залученні приватного капіталу. У перспективі до 2030 року PGII може стати базовою інфраструктурною платформою для післявоєнної відбудови України, модернізації енергетики Центральної Європи, цифровізації держав Глобального Півдня. Україна постає у дисертації як простір геополітичної синергії. Її роль – стратегічний міст між Європою та Азією, логістичний хаб, цифровий

майданчик для впровадження «зелених» технологій. Очікується, що РГПІ сприятиме модернізації української інфраструктури, а також посилюватиме її інтеграцію у транс'європейські мережі. Попри складну безпекову ситуацію, окремі проекти з КНР у сфері логістики, сільського господарства та цифрових технологій можливі на засадах прагматичної економічної дипломатії. Таким чином, у найближчі роки глобальне інфраструктурне протистояння буде відігравати дедалі більшу роль у світовій політиці, визначаючи, хто і за якими правилами контролюватиме нову архітектуру взаємозв'язків. В умовах такої трансформації політична стратегія України має бути гнучкою, проактивною та орієнтованою на інтеграцію до прозорих, відкритих і стійких інфраструктурних платформ глобального Заходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артеменко, Л. П. (2015). Циркулярна економіка промисловості Китаю [Електронний ресурс], Китайська цивілізація: традиції та сучасність. Перспективи соціально-економічного та політичного розвитку КНР в XXI столітті : матеріали ІХ наук. конф. (22 верес. 2015 р.). Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» [та ін.] ; [відп. за вип.: Л. Л. Антонюк, В. О. Кіктенко]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ ; ІВО, с. 7–10.
2. Белл, Д. (2015). *Китайська модель. Політична меритократія та межі демократії*. Київ: Наш формат, 312 с.
3. Бобровицький, А.В., Гавриленко, Н.М. (2021). Вплив КНР на розвиток країн Близького Сходу та Північної Африки – висновки для України. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-08/knr.pdf/>
4. Борзенко, О. (2022). Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України. Колективна монографія. НАН України. 264 с.
5. Бульбенюк, С. (2022а). Геополітичні й геоекономічні амбіції та «м'яка сила» Китаю: зауваги до дискурсу про особливості просування й утвердження. *Китаєзнавчі дослідження*, (2), 39–53. <https://doi.org/10.51198/chinesest2022.02.039>
6. Бульбенюк, С. (2022б). Деякі зауваги щодо перспектив автократій сучасності. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*, (40), 118–124. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.40.15>
7. Бульбенюк, С. (2022в). Поліфонія дослідницьких позицій щодо висвітлення феномену новітніх автократій. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, (34), 47–51.
8. Васильєва, Н. В. (2010). Спеціальні економічні зони як основа регіонального розвитку Китаю. *Науковий вісник Академії муніципального управління «Економік»*, № 2, 22–25.

9. Внучко, С. (2022а). Інституційний вимір інформаційної безпеки держави в умовах глобалізаційних тенденцій сучасності. *Кельм*, (4), 30. <https://doi.org/10.51647/kelm.2022.4.30>
10. Внучко, С. (2022б). Мобілізаційний та маніпулятивний потенціал соціальних медіа в глобальному політичному просторі. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*, (41), 95–101. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.41.13>
11. Внучко, С. (2022в). Україна на перехресті геополітичних інтересів: теоретичний і прикладний аспекти проблеми. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*, (42), 190–197. <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.24>
12. Гармаш, А. (2019). «Один пояс, один шлях»: наскільки «шовковим» буде шлях для Африки? Аналітичний центр ADASTRA. <https://adastra.org.ua/blog/odin-poyas-odin-shlyah-naskilki-shovkovim-bude-shlyah-dlya-afriki>
13. Голянич, Б. (2023). Співробітництво Китаю з країнами Центральної Азії: сьогодення та перспективи. *Збірник наукових статей «Медіафорум» Чернівецького національного університету*. Том 13, с.11-23.
14. Гончарук (2020). Українсько-китайські відносини: пауза, криза чи колапс? *Україна-Китай*, 2 (20), 28–31.
15. Горбатенко, В. (2014). "М'яка сила" як основа сучасної геополітичної стратегії. *Studia Politologica Ucraino-Polona*, 4, 27–31.
16. Гуцало, С.Є. (2018). Близькосхідна політика КНР на сучасному етапі, *Україна - Китай - 25 років співробітництва: результати та перспективи. «Один пояс, один шлях»: монографія*. Кер. авт. колективу і науковий редактор О.М.Олійник. Київ: ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України», 113-121.
17. Данильченко, О. (2017). Історичні аспекти формування та розвитку міжнародно-правової думки Китаю. *Юридичний науковий електронний журнал*, (5), 198–202.

18. Данильченко, О. (2023). Значення політико-ідеологічного фактору для розуміння міжнародно-правової доктрини КНР. *Український часопис міжнародного права*, (2), 37–43.
19. Дроботюк, О. (2018). Роль спеціальних економічних зон в політиці реформ та відкритості КНР. *Україна-Китай*, 14, 48–51.
20. Дроботюк, О. (2022). Торговельне співробітництво між Україною та КНР у забезпеченні продовольчої безпеки. *Україна-Китай*, (2), 19–29.
21. Дроботюк, О. В. (2019). Еволюція розвитку економічної моделі КНР: інклюзивні інновації. *Україна-Китай*, 3(17), 39–40.
22. Інтерфакс-Україна. (2011). Україна та Китай визначили основні засади стратегічного партнерства. Декларація. <https://interfax.com.ua/news/general/71768.html>
23. Капранов С. В. (2015а). Еволюція паназіатизму в першій половині ХХ ст. і питання модернізації Китаю, *Сходознавство*, №71-72, 27-45.
24. Капранов С. В. (2015б). Китай в ідеології раннього японського паназіатизму, *Китаєзнавчі дослідження*. Збірник наукових праць. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців, №1-2, 64-76.
25. Капранов С. В. (2015в). Китайський вектор японського паназіатизму: до постановки проблеми, *Східний світ*, №3, 98-105.
26. Капранов С. В. (2017). Китай в ідеології японського паназіатизму, *Китай очима Азії : [колективна монографія] / редкол.: О. В. Богомолів, О. Б. Бубенок, В. О. Кіктенко та ін.] ; Нац. акад. наук України, Ін-т сходознавства ім. А. Ю. Кримського, Укр. асоціація китаєзнавців. - Київ : [б. в.], 146-217.*
27. Капранов С.В. (2018). Світло і тіні династії Мін (до 650-річчя заснування), *Україна-Китай*, №14, 146–149.
28. Килимчук, А. А. (2014). Формування Спеціальних економічних зон Китаю в контексті становлення політики відкритості. *Географія та туризм: Наук. зб.* Київ: Альфа-ПК, Вип. 27, 209–217

29. Килимчук, А. А. (2015). Китайсько-українська співпраця як фактор енергетичної безпеки України. *Географія та туризм: Наук. зб.* / ред. кол.: Я. Б. Олійник та ін. Київ: Альфа-ПК, Вип. 34, 286–294.

30. Килимчук, А. А. (2016) Особливості використання методу регресійного аналізу в дослідженні Спеціальних економічних зон Китаю. *Економічна та соціальна географія* / ред. кол.: Я. Б. Олійник (відп. ред) та ін. Київ, Вип. 75, 69–73.

31. Кіктенко, В. О. (2017а). Ідеологія Комуністичної партії Китаю: від революції до реформ. *Україна–Китай*, 4(10), 14–21.

32. Кіктенко, В. О. (2017б). Один пояс, один шлях – глобальний економічний проєкт Китаю. *Sinologist*. <https://sinologist.com.ua/odin-poyas-odin-shlyah-globalnij-geoekonomichnij-proekt-kitayu/>

33. Кіктенко, В. О. (2018а). Україна в проєкті «Один пояс, один шлях»: регіональний та глобальний вимір. *Україна–Китай*, (13). <https://sinologist.com.ua/kiktenko-v-o-ukrayina-v-proekti-odyn-poyas-odyn-shlyah-regionalnyj-ta-globalnyj-vymir>

34. Кіктенко, В. О. (2018б). Семантика і прагматика концепту ініціатива «Один пояс, один шлях». *Китаєзнавчі дослідження*, (1), 58–68.

35. Коваль, О. А. (2017). Форум міжнародного співробітництва «Один пояс, один шлях» – новий етап реалізації китайської стратегії глобального розвитку і міжнародного співробітництва. *Sinologist*. <https://sinologist.com.ua/forum-mizhnarodnogo-spivrobotnitstva-odin-poyas-odin-shlyah-novij-etap-realizatsiyi-kitajskoyi-strategiyi-globalnogo-rozvitku-mizhnarodnogo-spivrobotnitstva/>

36. Кондратенко, О.Ю. (2020). Україна-Китай: стратегія взаємовідносин, Китайська цивілізація: традиції та сучасність : матеріали XIV міжнародної наукової конференції, 5 листопада 2020 р. – Київ : Видавничий дім «Гельветика», 189-194.

37. Кондратенко, О. Ю. (2021). Китайський вектор України у контексті диверсифікації зовнішньої політики: здобутки та перспективи. *Китаєзнавчі дослідження*, (2), 65-79. <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.02.047>

38. Копійка М. (2020). "Гостра сила" у стратегії інформаційної безпеки Китаю. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2020-01-68-80>
39. Кукалець, О. (2019) Вплив економічних чинників на формування образу КНР в Європі. *Політичне життя*, №3, 114-121.
40. Кукалець, О. (2021). Тенденції розвитку співпраці в галузі вищої освіти між Китаєм та ЄС. *Китаєзнавчі дослідження*, №1, 79-91.
41. Кукалець, О. (2023). Образ КНР у європейських країнах з 2012 до 2019 рр. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. №1 (15), 61-74
42. Лещенко, Л. О. (2000). Внутрішня і зовнішня політика КНР в контексті глобалізаційних процесів. *Дослідження світової політики: 36. наук, праць*. Київ: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, Вип. 14, 72–82
43. Лі, Я. (2018). Китайсько-українське співробітництво в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях»: сучасний стан та перспективи. *Україна–Китай*, (13). Отримано з <https://sinologist.com.ua/li-yan-kytajske-ukrayinske-spivrobotnytstvo-v-ramkah-initsiatyvy-odyn-poyas-odyn-shlyah-suchasnyj-stand-ta-perspektyvy>
44. Лікарчук, Д. С. (2021а). Зовнішня політика Китаю: конфлікти, перспективи, нові сценарії. *Науковий журнал ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Регіональні студії*. Ужгород, № 25, 27-28.
45. Лікарчук, Д. С. (2021б). Китай versus США: конфліктологічний вимір. *Китаєзнавчі дослідження*, (1), 92-101.
46. Майборода, Ю. (2019). Фактори глобального торговельного лідерства США. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*, 27(1), 111–115.
47. Міністерство розвитку громад і територій (2021). <https://mtu.gov.ua/news/32929.html?PrintVersion>

48. Надтока, Н. (2021). США звинуватили Китай у геноциді. Що там відбувається. *Korrespondent.net*. <https://ua.korrespondent.net/world/4318506-ssha-zvynuvatyly-kytai-u-henotsydi-scho-tam-vidbuvaetsia>
49. Національний Інститут Стратегічних Досліджень (2012). “Нова оборонна стратегія США та Європа: безпекові і зовнішньополітичні аспекти”. Аналітична записка. <https://www.niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/nova-oboronna-strategiya-ssha-ta-evropa-bezpekovi-i>
50. Неліпа Д., Ворона М. (2024). Геополітичний вимір зовнішньої політики Китаю на пострадянському просторі: повзуча економічна експансія. *Політичне життя*. Вінниця, №2, 203–211.
51. Несененко, П. П. (2017). Сучасний стан, місце та роль КНР у світовій економіці. *Вісник соціально-економічних досліджень*, 1(62), 24–30.
52. Несененко, П. П. (2021). Аналіз фундаментальних аспектів аграрної політики Китайської Народної Республіки. *Вісник соціально-економічних досліджень*, 2(77), 9–23.
53. Новий Шовковий шлях в обхід Росії. (2016, January 9). Урядовий Кур’єр. <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/novij-shovkovij-shlyah-v-obhid-rosiyi/>
54. Кабінет Міністрів України. (2025). План відновлення України. Отримано з <https://recovery.gov.ua/>
55. Олійник, О.М. Нова модель стратегічного співробітництва Китаю та країн Африки на сучасному етапі. URL: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/925/1/Nova%20model%20strategichnoho%20partnerstva.pdf>
56. Пойта, Ю. (2020). Комуністична партія Китаю – 100 років при владі: основні здобутки та виклики. *Центр досліджень армії, конверсії та роззброєння*. Отримано з <https://cacds.org.ua/комуністична-партія-китаю-100-років-пр>
57. Посольство України в Республіці Казахстан (2015). Спільна заява Президента України Петра Порошенка та Президента Республіки Казахстан Нурсултана Назарбаєва. Отримано з <https://kazakhstan.mfa.gov.ua/news/41323->

[spilyna-zajava-prezidenta-ukrajini-petra-poroshenka-ta-prezidenta-respubliki-kazahstan-nursultana-nazarbajeva](https://www.president.gov.ua/news/intervyu-prezidenta-ukrayini-kitajskomu-informacijnomu-agentstvu-sinxyu)

58. Президент України. (2020). Інтерв'ю Президента України китайському інформаційному агентству «Сінхуа». Отримано з <https://www.president.gov.ua/news/intervyu-prezidenta-ukrayini-kitajskomu-informacijnomu-agent-64145>

59. Президент України. (2024). Президент прийняв вірчі грамоти від послів Китаю, Саудівської Аравії та Сербії. Отримано з <https://www.president.gov.ua/news/prezident-prijnyav-virchi-gramoti-vid-posliv-kitayu-saudivsk-95193>

60. Приходько, О. (2005а). Індія-Китай: азіатське економічне дербі, Дзеркало тижня, №2 (530). 22–28 січня.

61. Приходько, О. (2005б). Китай: капіталістичний дракон у соціалістичній овечій шкурі, Дзеркало тижня, №4 (535).

62. Рябець, Н. М. (2023). Особливості сучасного розвитку Китаю: геоекономічні і геополітичні амбіції та інструменти їх реалізації. У *Китайська цивілізація: традиції та сучасність: матеріали XVII міжнародної наукової конференції* (с. 189–194). Львів–Торунь: Liha-Pres.

63. Рябець, Н. М. (2021). Китай як суб'єкт цифрової глобалізації: програмні засади та перспективи лідерства. *Китаєзнавчі дослідження*, (3), 109–126. <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.03.109>

64. Седнєв, В. В. (2002). Еволюція зовнішньополітичних концепцій КНР від теорії «трьох світів» до теорії «багатополярного світу». *Східний Світ*. №2. 59–64.

65. Сімонов М.А., Неліпа Д.В. (2023) Особливості концепцій американської мрії та китайської мрії: компаративне дослідження. *Політологічний вісник*, №91, 168-177. DOI: <https://doi.org/10.17721/2415-881x.2023.91.168-177>

66. Сунь-Цзи. (2016). *Мистецтво війни* (переклад з китайської). Харків: Фоліо.

67. Таран, М. А. (2014). “Китайська мрія” в “гармонійному світі”. *Україна–Китай*, (1(6)), 16–18.
68. Таран, М. А. (2017). Китайська ініціатива «Один пояс – один шлях» та стратегічні виклики для США. *Американська історія та політика*, (4), 139–151.
69. Татакі, Д. Д. (2021а). Сучасний стан співробітництва між Китаєм та країнами Африки: інвестиційний аспект. *Політикус* : наук. журнал, № 6, 107–110.
70. Татакі, Д.Д. (2021б). Сучасний стан і проблеми співробітництва Китаю та Саудівської Аравії. *Регіональні студії*. Ужгород, Видавничий дім «Гельветика». Вип. 27, 101-104.
71. Тихоненко, І.В., Вуйко, В.В. (2017) Економічний вектор африканської політики КНР: виклики та перспективи. Наукові праці. Політологія Випуск 297. Том 309, 66-70
72. Торгово-промислова палата України. (2018) <https://ucci.org.ua/press-center/ucci-news/v-tpp-ukrayini-vidkrivsia-tsentr-spriiannia-initsiativi-odin-poiias-odin-shliakh>
73. Туренко, В. Е. (2024). Китаєзований марксизм, радянський марксизм та неомарксизм: порівняльна характеристика. У *Китаєзований марксизм та його сучасні соціокультурні імплікації* (с. 118–146). Київ: ВАДЕКС.
74. Туренко, В. (2023). Концепт "лінія мас" у китаєзованому марксизмі: трансформація розуміння. *Софія. Гуманітарно-релігієзнавчий вісник*, 21(1), 93–96. <https://doi.org/10.17721/sophia.2023.21.22>
75. Українець, Л. (2017). Визначення основних чинників прямих закордонних інвестицій з Китаю у країни Африки. *Журнал європейської економіки*, 12(4), 458–472. <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/688>
76. Укрінформ (2013). Посол України в Китаї Олег Дьомін: Україна й Китай мають багато спільних цілей. https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1562148-posol_ukraïini_v_kitaii_oleg_domin_ukraïina_y_kitay_mayut_bagato_spilnih_tsiley_1873884.html

77. Укрінформ (2023). У Пекіні розпочався Форум міжнародного співробітництва Шовкового шлях. <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3774872-u-pekini-rozpocavsya-forum-miznarodnogo-spivrobitnictva-sovkovogo-slahu.html>

78. УНІАН (2015) Саакашвілі планує пустити "Новий шовковий шлях" через Україну. URL: <https://www.unian.ua/society/1109453-saakashvili-planue-pustiti-noviy-shovkoviyy-shlyah-cherez-ukrajinu.html>

79. Фесенко, М. (2016) Перспективи збереження лідерства США в постбіполярній міжнародній системі. *Американська історія та політика*, № 2. 31–37.

80. Хоменко, О. В. (2018). Інклюзивне зростання КНР: соціально-економічний ефект, *Україна-Китай*. №5 (11), 60-65.

81. Хомутенко, Л. І., Терещенко, А.С. (2017). Сучасні позиції КНР в умовах світової глобалізації. *Бізнес Інформ*. № 12, 60-71.

82. Хоменко, О. В. (2018). Циркулярна економіка – основа сталого розвитку КНР, *Україна-Китай*. №6 (12), 74-78.

83. Центр транспортних стратегій (2015). Новый Шелковый путь и Украина: 5 ключевых вопросов. URL: https://cfts.org.ua/spetsproekty/novyuy_shelkovyy_put_i_ukraina_5_klyuchevykh_voprosov.

84. Чалюк, Ю. О. (2021). Глобальна конкурентоспроможність Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*, (1), 137-149. <https://doi.org/10.51198/chinesest2021.01.137>

85. Чалюк Ю. О., Довганик Н. М. (2022). Вплив демографічного фактору на соціально–економічну стабільність Китаю, *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: "Економічні науки", №7. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-7-8145>

86. Чупрій, Л.В. (2022). Геополітична роль Китаю в сучасному глобалізованому світі. *Україна і світ*. [https://doi.org/10.30840/2413-7065.2\(83\).2022.261062](https://doi.org/10.30840/2413-7065.2(83).2022.261062)

87. Чупрій, Л.В. (2024). Перспективи розпаду російської неоімперії та їх геополітичні наслідки. *Українознавчий альманах*. Випуск 34, 106-116.
88. Шевчук, Л. Т. (1999). Китай: соціально-економіко-географічна характеристика. Львів: Світ.
89. Шепелєв, М.А. (2013) Концепції гегемонії у сучасній геополітичній науці. *Грані*, № 8 (100), 71–76.
90. Шульга, М. А. (2022). Китай у світлі геополітики (теоретико-ретроспективний ракурс), *Регіональні студії : наук. журн. / М-во освіти і науки України, Ужгород. нац. ун-т ; [редкол.: Палінчак М. М. (голов. ред.) та ін.]*. – Ужгород : Вид дім «Гельветика», № 28, 124–129.
91. ABC News. (2019, November 6). *China's "Belt and Road" strategy has a new competitor – enter America's "Blue Dot Network"*. <https://www.abc.net.au/news/2019-11-06/usintroduces-blue-dot-network-as-answer-to-belt-and-road/11675226>
92. Abels, J., & Bieling, H.-J. (2024). The geoeconomics of infrastructures: Viewing globalization and global rivalry through a lens of infrastructural competition. *Globalizations*, 21(4), 722–739. <https://doi.org/10.1080/14747731.2023.2264667>
93. Allison, G. (2020) *The U.S.-China Strategic Competition: Clues from History*. Aspen Strategy Group.
94. Allison, G. (2017, June 9). *The Thucydides Trap*. Foreign Policy. <https://foreignpolicy.com/2017/06/09/the-thucydides-trap/>
95. Andornino, G. B. (2024). Sino-Italian relations after the Belt and Road Initiative: China's quest for reputational security and the response of a strategic Italian public. *European Journal of East Asian Studies*, 23(2), 119–153. <https://doi.org/10.1163/15700615-02302004>
96. ASEAN Secretariat. (2022). *ASEAN-China cooperation under the Belt and Road framework*. <https://asean.org/book/asean-china-cooperation-on-belt-and-road-initiative/>

97. Atif, M., & Akbar, M. (2021). The Belt and Road Initiative (BRI) vs. Quadrilateral Security Dialogue (the Quad): A perspective of a game theory. *Research Gate*.
<https://www.researchgate.net/publication/355170600> The Belt and Road Initiative B RI vs Quadrilateral Security Dialogue the Quad A Perspective of a Game Theory
98. Ballegeer, A. (2020). *The United States of America's China policy under the Bush and Obama administration: A Taiwanese case study* [Doctoral dissertation, Université catholique de Louvain]. <https://hdl.handle.net/2078.1/thesis:24979>
99. Bandura, R., Staguhn, J., & Jensen, B. (2022). *Modernizing Ukraine's transport and logistics infrastructure*. Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.csis.org/analysis/modernizing-ukraines-transport-and-logistics-infrastructure>
100. Barnes, J. E., & Satariano, A. (2019, March 17). U.S. campaign to ban Huawei overseas stumbles as allies resist. *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2019/03/17/us/politics/huawei-ban.html>
101. Basu, P. (2025, January 1). Trump 2.0 will see stronger US security ties with India. *East Asia Forum*. <https://eastasiaforum.org/2025/01/01/trump-2-0-will-see-stronger-us-security-ties-with-india>
102. BBC News. (2016, December 3). Trump-Taiwan call breaks US policy stance. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38191711>
103. Bell, D. (2008). *China's new Confucianism*. Princeton University Press. p. 280
104. Belt and Road Initiative. Hong Kong - the second Belt and Road Forum for International Cooperation. (n.d.). https://www.beltandroad.gov.hk/activities_20190423.html
105. Bharti, M. S., & Kumari, S. (2024). China's Belt and Road Initiative in Southeast Asia and its implications for ASEAN-China strategic partnership. *Asia Review of Political Economy*, 3, 22. <https://doi.org/10.1007/s44216-024-00042-4>

106. Blue Dot Network. (2024). *Certification* <https://www.bluedot-network.org/certification>
107. Brada, J. C., & Park, J. (2024). The fourth industrial revolution: Implications for the global economy and for the strategic competition between the United States and China. *Asia Global Economy*, 4, 100097. <https://doi.org/10.1016/j.aglobe.2024.100097>
108. Brands, H., & Gaddis, J. L. (2021, October 19). The new cold war: America, China, and the echoes of history. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-10-19/new-cold-war>
109. Brzezinski, Z. (2009). The Group of Two that could change the world. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/d99369b8-e178-11dd-afa0-0000779fd2ac>
110. Casarini, M. (2019). *Rome–Beijing: Changing the game. Italy’s embrace of China’s connectivity project, implications for the EU and the US* (IAI Papers 19/05). Istituto Affari Internazionali. <https://www.iai.it/en/pubblicazioni/rome-beijing-changing-game>
111. Chaziza, M. (2024). The US-China Rivalry in the Middle East: Confrontation or Competitive Coexistence, *Contemporary Review of the Middle East*, , vol. 11(2), 231-252.
112. CGTN. (2025, February 8). *Китай осудил намерение Панамы прекратить сотрудничество в рамках «Пояса и пути»*. <https://russian.cgtn.com/news/2025-02-08/1888148260773896194/index.html>
113. Coralluzzo, V. (2008). Italy’s foreign policy toward China: Missed opportunities and new chances. *Journal of Modern Italian Studies*, 13(1), 6–24. <https://doi.org/10.1080/13545710701816794>
- Fairbank, J. K., & Goldman, M. (2006). *China: A new history*. Harvard University Press.
114. Dollar, D. & Huang, Y. (2022). *The Digital Financial Revolution in China*. : Brookings Institution Press. p. 280
115. EU-China summit. (2019). *Consilium*. <https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/international-summit/2019/04/09/>

116. Eurostat (2025). *International trade of EU and non-EU countries since 2002 by SITC*. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ds-059331_custom_16219626/default/table?lang=en
117. Fan, H. (2024, October). From G2 to Cold War 2.0: The changing US attitude toward China. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2024/10/from-g2-to-cold-war-2-0-the-changing-us-attitude-toward-china>
118. Foreign Affairs. (2018, November). Henry Kissinger on U.S.-China Relations. <https://www.foreignaffairs.com/interviews/2018-11-01/henry-kissinger-us-china-relations>
119. Full text: China's Arctic Policy. (2018, January 26). https://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2018/01/26/content_281476026660336.htm
120. Full Text of Xi Jinping keynote at the World Economic Forum. (2017, January 17). CGTN America. <https://america.cgtn.com/2017/01/17/full-text-of-xi-jinping-keynote-at-the-world-economic-forum>
121. G7 Italia. (2024a). *Factsheet on the G7 Partnership for Global Infrastructure and Investment (PGII)*. <https://g7g20-documents.org/database/document/2024-g7-italy-ministerial-meetings-development-ministers-ministers-annex-annex-i-factsheet-on-the-g7-partnership-for-global-infrastructure-and-investment-pgii>
122. G7 Italia. (2024b). *G7 Partnership for Global Infrastructure and Investment Side Event Co-Chair Statement*. <https://www.g7italy.it/en/g7-partnership-for-global-infrastructure-and-investment-side-event-co-chair-statement>
123. Gülseven, Y. (2022). China's Belt and Road Initiative and South-South cooperation. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 25(1), 102–117. <https://doi.org/10.1080/19448953.2022.2129321>
124. Hemmings, J. (2013, September 27). Hedging: the real U.S. policy towards China? *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2013/05/hedging-the-real-u-s-policy-towards-china>

125. Ikenberry, G. J. (2024). Three worlds: The West, East and South and the competition to shape global order. *International Affairs*, 100(1), 121–138. <https://doi.org/10.1093/ia/iiad284>
126. International Monetary Fund (IMF). (2023). *World Economic Outlook 2023*. <https://www.elibrary.imf.org/display/book/9798400243165/9798400243165.xml>
127. Zhang, J.G. and Kang, H. (2012) The Research of China's Foreign Direct Investment Trade Effect. *Quantitative Economic Technology and Economic Research*, 6, 74-85.
128. Keohane, R. (1984). *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton University Press.
129. Khalilzad, Z. (1999, January 1). Congage China. *RAND*. https://www.rand.org/pubs/issue_papers/IP187.html
130. Kim, T.-S. (2018). The Renaissance revisited: From a Silk Road perspective. *Acta Via Serica*, 3(1), 11–25. <https://doi.org/10.22679/avs.2018.3.1.11>
131. Kirshner, J. (2010). The tragedy of offensive realism: Classical realism and the rise of China. *European Journal of International Relations*, 18(1), 53-75. <https://doi.org/10.1177/1354066110373949> (Original work published 2012)
132. Kissinger, H. (1961). *The necessity for choice: Prospects of American foreign policy*. Harper & Brothers. 370 p.
133. Kissinger, H. (2011). *On China*. New York, 608 p.
134. Kissinger, H. (2012). The future of U.S. - Chinese Relations Conflict is a choice, not a necessity. *Henry A. Kissinger*. <https://www.henrykissinger.com/articles/the-future-of-u-s-chinese-relationsconflict-is-a-choice-not-a-necessity>
135. Klingebiel, S., & Baumann, M.-O. (2024). Trump 2.0 in times of political upheaval? Implications of a possible second presidency for international politics and Europe (*Policy Brief No. 24/2024*). IDOS. <https://doi.org/10.23661/ipb24.2024>

136. Kloß, S. T. (2017). The Global South as subversive practice: Challenges and potentials of a heuristic concept. *The Global South*, 11(2), 1–17. <https://doi.org/10.2979/globalsouth.11.2.01>
137. Kristensen, T. (2015). *The China Challenge: Shaping the Choices of a Rising Power*. New York: W.W. Norton. 400 p.
138. Kynge, J. (2019, March 7). What Italy stands to gain by endorsing China's Belt and Road. *Financial Times*. <https://www.ft.com/content/e2b7322c-4086-11e9-b896-fe36ec32aece>
139. Lam, J. (2025, February 3). 'A betrayal': Top Beijing office runs scathing attack on Panama deal by Hong Kong's Hutchison. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/hong-kong/article/3302292/which-side-are-you-beijings-top-hong-kong-office-shares-scathing-piece-hutchison-deal>
140. Lawder, D., & Shalal, A. (2025, January 21). Trump delivers fresh tariff threats against EU and China. *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/trump-says-he-is-discussing-10-tariff-china-feb-1-2025-01-21/>
141. Lim, K. S. (2018). China's Arctic policy and the Polar Silk Road vision. In L. Heininen & H. Exner-Pirot (Eds.), *Arctic Yearbook 2018* (pp. 420–432). Northern Research Forum. <https://ssrn.com/abstract=3603710>
142. Mackinder, H.J. (1904). The Geographical Pivot of History, *The Geographical Journal*, Vol. 23, No. 4 (Apr., 1904), 421–437.
143. Mahan, A. T. (1890). *The influence of sea power upon history, 1660–1783*. Little, Brown and Company. 557 p.
144. Mahbubani, K. (2024, February–March). Measuring the power of the Global South. *Chatham House – The World Today*. <https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2024-02/measuring-power-global-south>
145. Manca, G. (2025, March 5). How Trump is bolstering China's world view. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2025/03/how-trump-is-bolstering-chinas-world-view/>

146. Mancini, D. P. (2024, April 12). Meloni seeks China reset after Italy ditches Belt and Road pact. *Bloomberg*. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2024-04-12/meloni-seeks-china-reset-after-italy-ditches-belt-and-road-pact>
147. Mardell, J. (2020). China's "Health Silk Road": Adapting the BRI to a pandemic-era world. *Mercator Institute for China Studies (MERICS)*. <https://merics.org/en/short-analysis/chinas-health-silk-road-adapting-bri-pandemic-era-world>
148. Marinelli, M. (2010). The encounter between Italy and China: Two countries, multiple stories. *Journal of Modern Italian Studies*, 15(4), 491–501. <https://doi.org/10.1080/1354571X.2010.501969>
149. Marlow, J & Heijmans, P. (2025). China Swoops In to Replace Asian USAID Efforts Axed by Trump, Bloomberg, <https://www.bloomberg.com/news/articles/2025-03-26/as-trump-cuts-aid-china-flows-funds-to-strategic-corner-of-asia>
150. Mazzocco, I., & Palazzi, A. L. (2023, December 6). Italy withdraws from China's Belt and Road Initiative. *Center for Strategic and International Studies (CSIS)*. <https://www.csis.org/analysis/italy-withdraws-chinas-belt-and-road-initiative>
151. Mearsheimer, J. (2014, October 25). Can China rise peacefully? *The National Interest*. <http://nationalinterest.org/commentary/can-china-rise-peacefully-10204>
152. MERICS. (2020). China's "Health Silk Road": Adapting the BRI to a pandemic-era world. <https://merics.org/en/comment/chinas-health-silk-road-adapting-bri-pandemic-era-world>
153. Micheletti, F. (2024, March 27). Italy 'cherishes' Chinese investment, wants more. *Politico*. <https://www.politico.eu/article/italy-chinese-investment-president-sergio-mattarella-li-qiang-trade>
154. Ministry of Foreign Affairs of People's Republic of China (2025). A steadfast constructive force in a changing world. https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyjh/202502/t20250215_11555665.html

155. Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. Alfred A. Knopf. 650 p.
156. Narins, T. P., & Agnew, J. (2020). Missing from the map: Chinese exceptionalism, sovereignty regimes and the Belt Road Initiative. *Geopolitics*, 25(4), 809–837. <https://doi.org/10.1080/14650045.2019.1601082>
157. National Development and Reform Commission (NDRC). (2015). *Vision and actions on jointly building Silk Road Economic Belt and 21st Century Maritime Silk Road*. https://www.ndrc.gov.cn/fzggw/jgsj/ghs/sjdt/202112/t20211227_1305213.html
158. National Security Strategy of the United States of America (2017). *The White House*. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
159. Nedopil, C. (2025). *Countries of the Belt and Road Initiative*. Green Finance & Development Center, FISF Fudan University. <https://greenfdc.org/countries-of-the-belt-and-road-initiative-bri/>
160. Ni, J. (2024). A decade of the Belt and Road Initiative and its global impact. *China Economic Journal*, 17(2), 137–139. <https://doi.org/10.1080/17538963.2024.2345532>
161. Naughton, B. (2021). *Industrial policy in China*. CECHIMEX.
- Li, J., Van Assche, A., Fu, X., & others. (2022). The Belt and Road Initiative and international business policy: A kaleidoscopic perspective. *Journal of International Business Policy*, 5, 135–151. <https://doi.org/10.1057/s42214-022-00136-x>
162. Nye, J. S. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, 153–171. <https://doi.org/10.2307/1148580>
163. Nye, J. S. (2023). Soft Power and Great-Power Competition. *China and globalization*. https://doi.org/10.1007/978-981-99-0714-4_3
164. OECD. (2021). *China's Belt and Road Initiative in the global trade, investment and infrastructure landscape*. <https://www.oecd.org/finance/Chinas-Belt-and-Road-Initiative.pdf>
165. Organski, A. F. K. (1958). *World politics*. Knopf. 461 p.

166. Patrick, I. (2024, February 14). China slams US trade official for warning Brazil about joining Belt and Road plan. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3283958/china-assails-us-trade-official-warning-brazil-about-joining-belt-and-road-plan>
167. People's Daily. (2013). *General secretary Xi Jinping's fifteen speeches systematically elaborate the Chinese dream* [习近平总书记15篇讲话系统阐述 « 中国梦 »]. <http://theory.people.com.cn/n/2013/0619/c40531-21891787.htm>
168. Primorac, M. (2023). Agency for International Development. In P. Dans & S. Groves (Eds.), *Mandate for leadership: The conservative premise* (pp. 254–256). The Heritage Foundation.
169. Pugliese, G., Ghiretti, F., & Insisa, A. (2022). Italy's embrace of the Belt and Road Initiative: Populist foreign policy and political marketing. *International Affairs*, 98(3), 1033–1051. <https://doi.org/10.1093/ia/iia039>
170. Rosenberger, L. (2024). Identifying risks from US–China economic decoupling if Trump wins. In A. Farhadi, M. Grzegorzewski, & A. J. Masys (Eds.), *The great power competition (Vol. 6): The rise of China* (pp. 243–254). Springer Nature Switzerland. https://doi.org/10.1007/978-3-031-70767-4_13
171. Rudenko, S., Turenko, V., Kravchuk, A., & Yevdokymova, L. (2024). Specificity of cultural strategies within BRI: Challenges and tasks for Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy*, 1(10), 32–37. <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2024/10-6/11>
172. Saud, A., & Arif, K. (2020). US–China trade war and implications for BRI. *Strategic Studies*, 40(1), 1–19.
173. Schwab, K. (2017). *The fourth industrial revolution*. Penguin Books.
174. Shih, T. H. (2025). *Is China a menacing empire?* World Scientific Publishing.
175. Smith, N.S. (2021). China's "Major Country Diplomacy": Legitimation and Foreign Policy Change, *Foreign Policy Analysis*, Volume 17, Issue 2, April, orab002, <https://doi.org/10.1093/fpa/orab002>

176. Spykman, N. J. (1942). *America's strategy in world politics*. Harcourt, Brace and Company. <https://archive.org/details/in.ernet.dli.2015.5673/page/n5/mode/2up>
177. The White House. (2021, June 12). *FACT SHEET: President Biden and G7 leaders launch Build Back Better World (B3W) Partnership*. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/12/fact-sheet-president-biden-and-g7-leaders-launch-build-back-better-world-b3w-partnership/>
178. The White House (2022). *Memorandum on the Partnership for Global Infrastructure and Investment*. <https://bidenwhitehouse.archives.gov/briefing-room/presidential-actions/2022/06/26/memorandum-on-the-partnership-for-global-infrastructure-and-investment/>
179. The White House. (2025a, February). *America First Investment Policy*. <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/america-first-investment-policy/>
180. The White House. (2025b, February). *Fact sheet: President Donald J. Trump imposes tariffs on imports from Canada, Mexico and China*. <https://www.whitehouse.gov/fact-sheets/2025/02/fact-sheet-president-donald-j-trump-imposes-tariffs-on-imports-from-canada-mexico-and-china/>
181. Tiezzi, S. (2014). The New Silk Road: China's Marshall Plan? *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2014/11/the-new-silk-road-chinas-marshall-plan/>
182. Turenko, V. (2022) Principles of organization and efficiency of China's Political System. *Web of Science Revista de la universidad DEL ZULIA*. 3ª época. Año 13N^o 38, 2022 <https://www.webofscience.com/wos/woscc/full-record/WOS:000865512800019>
183. U.S. Trade and Development Agency. (2022). *Annual report 2022*. https://s3-us-gov-west-1.amazonaws.com/cg-654ebf73-8576-4082-ba73-dd1f1a7fe8dc/uploads/USTDA_AnnualReport_2022.pdf
184. Upadhyay, S. (2023). The Belt and Road Initiative: Issues and future trends. *India Quarterly*, 79(2), 175–188. <https://doi.org/10.1177/09749284231165120>

185. Walker, C., & Ludwig, J. (2017, November 16). The meaning of sharp power: How authoritarian states project influence. *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2017-11-16/meaning-sharp-power>
186. Wallerstein, I. (1974). *The modern world system: Capitalist agriculture and the origins of the European world economy in the sixteenth century*. Academic Press. 410 p.
187. Wang, A. (2025, March 4). Alex Wang on why China can't be allowed to dominate AI-based warfare. *The Economist*. <https://www.economist.com/by-invitation/2025/03/04/alex-wang-on-why-china-cant-be-allowed-to-dominate-ai-based-warfare>
188. Wang, M., & Overland, J. T. (2012). A sea ice free summer Arctic within 30 years: An update from CMIP5 models. *Geophysical Research Letters*. <https://doi.org/10.1029/2012GL052868>
189. Wang, J., Zhang, Y. Y., Wang, X. C., Yu Bo, Zhou, F. P., & Wang, J. Y. (2019). Research on Barriers to BIM Data Sharing under the Owner-Driven Mode. *Journal of Engineering Management*, 33, 36-41.
190. Wendt, A. (1999). *Social theory of international politics*. Cambridge University Press.
191. Wigell, M., Scholvin, S. & Aaltola, M. (2018). *Geo-economics and power politics in the 21st century: the revival of economic statecraft*. Routledge.
192. World Bank. (2019). World Development Report 2019: The Changing Nature of Work. <https://documents.worldbank.org/curated/en/816281518818814423/pdf/2019-WDR-Report.pdf>
193. World Bank. (2020). Local Solutions to Poverty: About the Projects and Knowledge Sharing Materials. <https://documents.worldbank.org/curated/en/970561587661278228/pdf/Local-Solutions-to-Poverty-About-the-Projects-and-Knowledge-Sharing-Materials.pdf>

194. World Bank. (2021). *Public–Private Partnership Monitor (Second Edition)*. <https://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/sites/ppp.worldbank.org/files/2022-04/ppp-monitor-second-edition.pdf>
195. Wuthnow, J. (2017). Chinese perspectives on the Belt and Road Initiative: Strategic rationales, risks, and implications. *China Strategic Perspectives* (No. 12). National Defense University Press. <https://inss.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratperspective/china/ChinaPerspectives-12.pdf>
196. Xi, J. (2014). *The governance of China*. Foreign Languages Press. <https://www.bannedthought.net/China/Individuals/XiJinping/XiJinping-TheGovernanceOfChina.pdf>
197. Xi, J. (2019). *The Belt and Road Initiative*. Foreign Languages Press.
198. Xi, J. (2022). *Speeches on diplomacy*. Central Compilation & Translation Press.
199. Xiao, Y., & Parenti, F. M. (2022). China-Italy BRI cooperation: Towards a new cooperation model? *Area Development and Policy*, 7(2), 204–221. <https://doi.org/10.1080/23792949.2021.1985397>
200. Xinhua News Agency. (2012, November 29). *Xi pledges “great renewal of Chinese nation”*. http://news.xinhuanet.com/english/china/2012-11/29/c_132008231.htm
201. Yasheng, H. (1999). *Inflation and Investment Controls in China*. Cambridge Books, Cambridge University Press
202. Yeung, C. (2024). *China’s Belt and Road: The transition to Small and Beautiful*. Asia Pacific Foundation of Canada. <https://www.asiapacific.ca/publication/china-belt-and-road-initiative-10-years-later>
203. Zhang, Y., et al. (2023). BRI and the future of global trade. *China Economic Review*, 55, 98–114.

204. Zhao, M. (2021). The Belt and Road Initiative and China–US strategic competition. *China International Strategy Review*, 3(2), 248–260. <https://doi.org/10.1007/s42533-021-00087-7>

205. Zhao, M. (2024). The Belt & Road Initiative and U.S.–China competition over the Global South. *China Economic Journal*, 17(2), 166–181. <https://doi.org/10.1080/17538963.2024.2344270>